

LETT NÉPMESÉK

lett eredetiből fordította:

Dabi István

TARTALOM

AZ ARANY MADÁR
AZ OKOS LÁNY
KI ETTE MEG A SAJTOT?
AZ ÖREGEMBER KESZTYŰJE
A HERCEGKISASSZONY ANYAJEGYEI
A PAP FELJUT AZ ÉGBE
A RÓKA MEGETTE A MEDVE MÉZÉT
KÜLÖNFÉLE SZERENCSE-ÁLLATOK
ÖRDÖG FELADTA TALÁLÓSKÉRDÉSEK
AZ ANGYALOKRA KISZABOTT BÜNTETÉS
A KINCSLÁTÓ ÉS A KISBÍRÓ
AZ ARANY KULCS
A SZÉL AJÁNDÉKA
A FONÓ, A MOTRINGOZÓ, A SZÖVŐ
NAGYAPA TÖLGYFÁJA
AZ ÁLLATOK MEGMENTIK A MOSTOHA LÁNYT
A RÓKA MEG A NYÚL
MENEKÜLÉS EGY LÁNY SEGÍTSÉGÉVEL
AZ A KÖZÉPSŐ
A BOSZORKÁNY NYÁRFÁJA
AZ ESZES HÁZIASSZONY
A FARKAS VADÁSZATON
HÁROM CSODADOKTOR
ÍGY MEGY, AMIKOR OSTOBÁNAK NEVEZNEK
AZ ERŐS FIÚ
A ZSUGORI ÚR
ÁRVA LÁNY ÉS ÉDES LÁNY
AZ ÖT KÜLÖNÖS ERŐS EMBER
AZ ÖT CSODÁLATOS MESTEREMBER
A VAK APA ALMÁI
A SZEGÉNY EMBER SZERENCSEJE
HAZUGSÁGOK
AZ OSTOBA FÉRFI
AZ ISMERETLEN KERESÉSE
A GAZDAGSÁGRA ÉHES MENYASSZONY
A NEVETNI NEM TUDÓ KIRÁLYLÁNY
HÁLÁTLANSÁG A VILÁG FIZETSÉGE
AZ ÁLLATOK FOLYÓT ÁSNAK
VÉGTLEN HAZUGSÁGOK
A PATKÁNY
A NAGY ERŐSEK
A RÓKA SZÁNKÓJA
A SZERENCSE TELJESÍTETT HÁROM KÍVÁNSÁGOT
A MEDVE SZÉT AKART TÉPNI EGY EMBERT
JÓ HAZUGSÁGOK
MEDVE KRISTÓF
HALLGASD MEG, MIT MOND ANYA!
A SZOLGA MEG AZ ÖRDÖG
A VARÁZSSZÓ
VARÁZSPÁLCA
EGY MADÁR ELVITT EGY EMBERT A MÁSIK VILÁGBA
A MESTER-TOLVAJ LOVAT LOPOTT
A CITERÁS ÉS A TENGER-ANYA
A FÖLDESÚR FIA EGY MOSTOHA LÁNYT VESZ FELESEGÜL
A KIRÁLY KEDVES LÁNYA
A KIRÁLY KERTÉSZE
KECSKE A MENYASSZONY

AZ ARANY MADÁR (Zelta putns)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy házaspár, három fiuk volt: kettő okos, egy buta. Volt nekik egy nagy kertjük egy ezüst almafával, de annak az almafának minden éjjel letörték az ágait. Az apa elküldte az egyik fiút, hogy vigyázzon a fára. Az fogta a kardját, és lefeküdt az almafa alá, de amikor hajnalban felébredt, az ágak már le voltak törve. Ekkor a második fiú ment vigyázni a fára - de ugyanez történt.

Végül elment az ostoba fiú, fegyvertelenül. Ő egyáltalán nem feküdt le, hanem ide-oda járt a kertben. Tizenkettőkor jött egy nagy arany madár, ami az egész kertet beragyogta. Az ostoba fiú elkapta a madarat, kitépett három aranytollat és betette azokat a tarisznyájába. Reggel megkérdezte az apja: „Megőrizted a fát?” „Meg!” felelte az ostoba és megparancsolta, hogy csukják be az ajtókat és az ablakokat. Akkor elővette a tarisznyából a madár tollait, és rögtön nagy világosság támadt a szobában.

Amikor a bátyjai ezt meglátták, azt mondták, hogy elmennek megkeresni ezt a madarat. Az ostoba megkérte az apját, hogy ő is elmehessen. Jól van! Az okosak ellovagoltak szép paripák hátán, az ostoba egy gebén ment utánuk. Elértek egy útkereszteződéshez, ahol minden utat egy oszlop jelölt. Az első oszlopon ez állt: „A lovaknak jó, az embereknek rossz!” A második oszlopon ez állt: „Az embereknek jó, a lovaknak rossz!” A harmadikon: „A lovat felfalja egy farkas!”

Az első jobb utakon mindjárt tovább mentek az okos fivérek, az ostobának a harmadikon kellett tovább mennie.

Jól van. És amint az ostoba megtett egy darab utat, találkozott egy farkassal. A farkas felfalta a lovat. Az ostoba sírva ment tovább. Egy idő múlva megint találkozott ugyanazzal a farkassal, aki megkérdezte: „Fiacskám, hová mész? Miért sírsz?”

Az ostoba így felelt: „A farkas felfalta a lovacskámat!”

„No akkor ugorj fel a hátamra!”

Az ostoba felmászott a farkas hátára és másfél óra alatt átmentek a kilencedik királyságba, ahol egy várban élt az arany madár. A vár kapuja azonban zárva volt. A farkas ekkor két lábra állt, átemelte a fiút a várfalon és ezt mondta: „Ebben és ebben a teremben lesz az arany madár, de a kalickát ne vedd el!”

Az ostoba bement a várba, amint mondta a farkas, mindent megtalált, és elgondolkodott: „Ha elvehetem a madarat, miért nem vehetem el a kalickát?”, és elvette mindkettőt.

De mihelyt megmozgatta a kalickát, az megcsendült, felébredt a király, és börtönbe vetette a fiút. Az ostoba könnyörögni kezdett. De a király kijelentette, hogy hozzon arany sörényű lovat, akkor elereszti. Rendben.

Az ostoba elment a farkashoz tanácsért. A farkas azt mondta, hogy másszon vissza a hátára, és másfél óra múlva el is jutottak oda, ahol volt az a ló. A farkas ismét áttette a legényt a várfalon és figyelmeztette, hogy el ne vegye a lószerszámot.

Az ostoba azonban a lóval együtt a lószerszámhoz is hozzányúlt. Az megcsendült, a király felébredt, és börtönbe vetette az ostobát. Az ostoba könnyörögni kezdett. A király kijelentette, hogy ha elhozza a királylányt, neki adja a lovat. Rendben.

A fiú elment a farkashoz tanácsért. Most a farkas kissé megharagudott, de mégis elvitte másfél óra alatt a királylányhoz, és ezt mondta: „Bújj el a rózsabokorban! Jön majd egy lány, az a nevelő; aztán jön egy másik, az lesz a királylány, kapd el azt és mássz át vele a falon énhozzám!”

A legény így is tett és minden sikerült. Mennek már visszafelé. De amikor elértek ahhoz a várhoz, ahol a ló volt, akkor a farkas megparancsolta a királylánynak, hogy üljön le egy tölgyfa alá, és ő maga megy a királylány helyett, miközben ezt mondja: „Most vezess be engem a várba, és amikor elvitted a lovat és egy darabon már elmentél a királylánnyal, akkor kérdezd meg: hol van a farkasom?!”

Rendben, az ostoba legény bevezette az ál királylányt, megkapta a lovat, elindultak, és félúton megkérdezte: „Hol van a farkasom?”

A farkas háromszor bukfencet vetett, visszaváltozott farkassá és utánuk ment. Ekkor a farkas elvált tőlük, de előbb elkérte a legénytől a zsebkendőjét. Az ostoba tovább ment a királylánnyal, míg el nem értek az útjelző oszlopig. Ott lement az ugarba, kikötötte a lovat, a madarat feltette a fenyőre, majd maga lefeküdt a királylánnyal.

Ugyanekkor a bátyjai is mentek hazafelé, meglátták a nagy lónyomokat, azokat követve eljutottak az ugarra. Ott megtalálták az ostoba öccsüket, a királylányt, a lovat és a madarat. Megölték az ostobát, mindenét elvették és otthon a szüleiknek azt mesélték, hogy nem tudják, hogy hová tűnt az ostoba. Azt akarták, hogy valamelyik felesége legyen a királylány, és egy nap majd megesküdnék.

Közben azonban a farkas kibontotta a zsebkendőt, azt véresnek találta, és azonnal elindult megkeresni az ostobát. Meg is találta a holttestét az erdőben. A farkas odahívta a varjút, adott neki két kis üveget és ráparancsolt, hogy hozzon a halál és az élet vizéből. A varjú meg is hozta. Ekkor a legényt bekente a halál vizével, majd az élet vizével. A legény ekkor életre kelt.

A farkas utasította, hogy azonnal siessen haza, a templomba, ahol éppen ekkor esketik össze az egyik okos bátyját a királylánnyal. Az ostoba legény elindult, bement a templomba, a királylány mellé állt, és a pap őket eskette össze. Közben a farkas is emberré változott és elmesélte a szülőknek, hogy mit tettek az okos fiúk. Az apa elkergette az okosakat, és ezután az ostoba volt már az ő kedves fia.

AZ OKOS LÁNY

(Gudra meita)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy férfi a feleségével. Volt nekik egy okos lányuk. Az a lány egy napon a szobájában szőtt. Akkor bement hozzá egy igazi úr, és megkérdezte: „Hol van az apád és az anyád?”

„Hol van apa? - Apa elment nyúlra vadászni: amelyiket lelövi, azt ott hagyja az erdőben; amelyik életben marad, azt hazahozza. És anya megint elment oda sírni, ahol tavaly énekelt.”

„És a bátyád hol van?” - kérdezte ismét az úr.

„A bátyám? A bátyám elment a mezőre, hogy bajt okozzon magának.”

Az úr csak hallgatta, hallgatta, képtelen volt megérteni, hogy a lány mi mindent fecsegett itt össze, és már akart tovább menni, de a lány nem eresztette, hogy maradjon még egy kicsit, akkor ad neki enni gyümölcsöt és nem gyümölcsöt.

Az úr ekkor még inkább zavarba jött. Gyümölcs és nem gyümölcs! Mi lehet az - gyümölcs és nem gyümölcs, mondja meg mindjárt!

„Micsoda ostoba!” - nevette el magát a lány. - „No itt van a kenyér, a tej - az talán nem gyümölcs? És itt a hús - nos, az vajon nem gyümölcs?”

„Apa? Apa elment tetveket agyonverni: amelyik elpusztul, az az erdőben marad; amelyik életben marad, azt visszahozza haza. Anya megint elmegy a nővéréhez, tavaly esküvő volt ott, ő akkor énekelt a lakodalomban, de most ott temetés van, ezért elment sírni. A bátyám pedig elment a mezőre borsót vetni az országút mentén. Amikor az kinő, az arra járók hüvelyestől leszedik, tehát kára lesz.”

Ezt hallva az úrnak szörnyen megtetszett az ilyen találékony és okos lány. Mindjárt elvezette a várába, mint a feleségét és jól éltek ezután.

De egyszer ehhez az úrhoz elment két férfi, hogy tanácsot kérjenek tőle egy csikóval kapcsolatban. Az egyiknek volt egy szekere, a másiknak egy kancája, de kié legyen a csikó: azé-e, akié a szekér, vagy azé, akié a kanca? Az úr gondolkodott így is, gondolkodott úgy is, de sehogyan sem tudta kitalálni, hogy melyiké legyen a csikó, melyiké ne. Végül, amikor eszébe jutott az ő okos felesége, tanácsot kérni elment hozzá. A nő így szólt:

„Ezt egész könnyen el lehet dönteni. Vigyétek fel a szekeret és a kancát a hegyre! Majd fogjátok ki a lovat, és eresszétek le a szekeret a hegyről. Ha a csikó a szekér után szalad, akkor az ahhoz tartozik, akié a szekér, nem pedig a kanca gazdájához; de ha a kanca után megy, akkor nincs mit tenni, akkor az a kanca csikója és azé, akié a kanca.”

Rendben, elengedték a szekeret, a csikó meg sem mozdult; elengedték a kancát, a csikó ott volt a nyomában. No rendben, így meg is egyeztek. De hamarosan az egész nép erről beszélt: az úr felesége okosabb, és mindent sokkal jobban megold, mint ő maga.

Jaj! Egy ilyen nagy úrnak, ez szégyen: még hogy a felesége okosabb?! Ő mintha senki sem lenne, tovább ez így nem mehet! Mit tegyen? Elgondolkodott: inkább visszavezeti az okos feleséget a szüleihez.

Rendben, legyen! Őneki ez teljesen mindegy. És egy nap kiviszi a hintót, befogja a lovakat, és elküldi. De úgy gondolja, hogy nem lehet elbúcsúzni egyetlen korty nélkül, meg kell inni minden cseppet. No, iszik, iszik - egy cseppet, még egyet, majd még egyet, de csak nem tud elválni: üzze már el ezeket a bajokat! Űzi, kergeti, és már kezd lerészegedni, és már maga sem tudja, hogy milyen nap is van. De mit fog kezdeni az én feleségem? No hát látja ezt, nem hagyja már egyedül, felszáll melléje a hintóba és mennek. Elvitte az apjához: de a szülőknél, mint a szegény embereknél, nincs annyi ágy, ahol akár ő maguk elférnének. Elgondolkodik - mi mást tehetne, ledől a kemény padlóra és fekszik ott, mintha agyonverték volna. Ott fekszik, fekszik - legalább kialussza a részegségét és akkor egyszerre: hogyan került ide, ki hozta el ide?

„Én!” mondta a felesége. „Hiszen tegnap te magad mondtad, vigyél el mindent, ami a tied, és eredj a szüleidhez! És akkor én elvettem mindent, ami az enyém, mindenekelőtt téged, majd minden mást, és eljöttem ide.”

Az úr, ezt hallva, nevetésben tört ki, és akkor minden haragja mintegy szertefoszlott, és ketten visszamentek a kastélyba, és még mindig boldogan élnek, ha meg nem haltak.

KI ETTE MEG A SAJTOT?

(Kas apēdis sieru)

Hol volt, hol nem volt, egyszer egy öreg férfi, Dievins, ment az úton egy zsákkal a vállán, amiben három sajt volt. Hamarosan összetalálkozott egy zsidóval, és hívta, hogy menjen vele. Rendben, az vele ment. Mentek, mendegéltek, leszállt az este, megéheztek, majd le akartak feküdni aludni.

„De mit fogunk enni?” kérdezte a zsidó.

A férfi mindjárt elő akarta venni a sajtot, de a zsákban már nem volt sajt. A zsidó állítólag nem ette meg a sajtot. De akkor kicsoda? A férfi megkérdezte: „Tényleg nem etted meg a sajtot?”

„Esküszöm az istenre, hogy nem!” felelte az.

Mit volt tenni, lefeküdtek éhen. Reggel felkeltek és tovább indultak. Egy nagy erdő mellett haladtak el, amikor a férfi beküldte a zsidót az erdőbe, aki ott elkezdett imádkozni. Ekkor mondja: „Jöjjön elő, aki megette a sajtot!”

„Az istenre esküszöm, én tényleg nem ettem meg”, mondta a zsidó, és előjött az erdőből. Mentek tovább, és elértek egy folyóhoz. A férfi belökte a társát a folyóba, és így szólt: „Aki megette a sajtot, jöjjön elő!”

A zsidó ismét esküdözött: „Az istenre esküszöm, én nem ettem meg!”

Kimászott a folyóból, és mentek tovább. Ekkor a férfi egy darab aranyra bukkant az úton és így szólt: „Annak adom ezt az aranyat, aki megette a sajtot!”

Ekkor a zsidó boldogan felkiáltott: „Az istenre esküszöm, én ettem meg a sajtot. Add nekem azt az aranyat, és mondj hálát, hogy bevallottam neked. Hová tennéd másképpen az aranyat?”

A férfi elnevette magát, átadta a darab aranyat, és ment tovább egyedül.

AZ ÖREGEMBER KESZTYŰJE

(Vecīša cimdiņš)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy ősz öregember. Egy hideg téli napon elment az erdőbe fáért. Nagyon szeretett volna rágyújtani a pipájára. Miközben a pipáját, a dohányt és az öngyújtót kereste, elvesztette az egyik kesztyűjét.

Egy légy, amint ott reszketett a hidegben, megpillantotta a kesztyűt, belerepült és örömeiben táncra perdült.

Egy egér, amint ott reszketett a hidegben, odaszaladt a kesztyűhöz és megkérdezte: „Ki táncol a kesztyűben?”

„Én, a legyek királynője. És te ki vagy?”

„Én a cincogó kisegér vagyok. Engedj be, hogy megmelegedjem!”

„Gyere! Melegedj meg!”

Bement az egér a kesztyűbe, és a léggel együtt ő is táncra perdült.

Egy nyúl, amint ott reszketett a hidegben, megpillantotta a kesztyűt. Odaszaladt, megkérdezte: „Ki táncol a kesztyűben?”

Tánc közben mindketten kiszóltak: „Én, a legyek királynője, és én, a cincogó kiséger. És te ki vagy?”

„Én a fehérfarkú nyuszi vagyok. Eresszetek be, hogy megmelegedjem!”

„Gyere! Melegedj meg!”

A nyúl bemászott a kesztyűbe, és már hárman táncoltak.

Egy farkas, amint ott reszketett a hidegben, megpillantotta a kesztyűt, és megkérdezte: „Ki táncol a kesztyűben?”

„Én - a legyek királynője, én - a cincogó kiséger, én - a fehérfarkú nyuszi. És te ki vagy?”

„Én a hegyes fülű farkas vagyok. Eresszetek be, hogy megmelegedjem!”

„Gyere! Melegedj meg!”

A farkas bemászott a kesztyűbe, és már négyen táncoltak.

Egy róka, amint ott reszketett a hidegben, észrevette a kesztyűt, és megkérdezte: „Ki táncol a kesztyűben?”

„Én - a legyek királynője, én - a cincogó kiséger, én - a fehérfarkú nyuszi, én - a hegyes fülű farkas. És te ki vagy?”

„Én, a nagy lompos vagyok. Eresszetek be, hogy megmelegedjem!”

„Gyere! Melegedj meg!”

A róka bemászott, és már öten táncolnak együtt.

Egyszerre csak honnan, honnan nem, ott termelt egy kakas, és hangosan megszólalt: „Kukurikú!”

A táncosok megrémültek, és mindegyik, amint az ereje engedi, gyorsan előbújt a kesztyűből, és ki merre látott, szaladt: a légykirálynő a királyi várába, a cincogó kiséger a krumpli-verembe, a fehérfarkú nyuszi a mezőre, a hegyes fülű farkas a bokrok közé, a lompos róka pedig az erdőbe.

Közben szétszakadt a kesztyű, és az az öregember mind a mai napig csak egy kesztyűvel jár.

A HERCEGKISASSZONY ANYAJEGYEI

(Princesses pazīmes)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy csizmadia, aki évenként három pár csizmát csinált, és ez volt az egész évi jövedelme. De nagyon szép lábbeliket készített, olyant a környéken senki sem készített. Ott évente háromszor volt vásár. Egy ilyen vásár alkalmával a csizmadia odaadott egy pár csizmát a fiának, hogy vigye el a vásárba.

A fiú fogta a pár csizmát, és elment. Mindenféle vevő odament hozzá, megkérdezte, hogy mennyibe kerül az a szép csizma, de a fiú egy szót sem felelt. Így leszállt az este, és már minden vásáros elment haza, de a csizmadia fia még mindig ott állt a csizmával. A királylány is elment a vásárba sétálni egyet és meglátta, hogy egy valaki még ott áll egy pár csizmával.

Odament hozzá, és meglátta, hogy a csizma nagyon szép, és megkérdezte, hogy mennyibe kerül. A fiú így felelt: „Ha a ruháját felhúzza térdig, a magáé lehet ez a pár csizma.”

A lány körülnézett, és amikor meglátta, hogy a közelben nincs senki, felhúzta térdig a ruháját és átvette a csizmát. A fiú hazament - az apja kérde tőle, hol van a pénz? A fiú így felelt: „A csizmát eladtam, de pénzt nem kaptam.”

Az apa összeszidta a fiát, hogy többet ilyent nem tehet. A következő vásár alkalmával egy másik pár csizmával elküldte a fiút ismét a vásárba, és ez alkalommal sem adta el. Amikor az összes kereskedő elment, megint eljött a királylány sétálni, és meglátta, hogy ott áll a fiú egy pár csizmával. A lány odament és megkérdezte, hogy mennyibe kerül, de az csak így felelt: „Húzd fel a ruhádat a melleddig, akkor neked adom!”

A lány körülnézett, és amikor meglátta, hogy a közelben nincs senki, felhúzta a melléig a ruháját és átvette a csizmát. A fiú hazament - az apja megkérdezte, hol van a pénz. A fiú azt felelte, hogy pénzt nem kapott. Az apa most elverte a fiát, és ezt mondta: „Mit képzelsz, hogyan élünk így meg?”

De nincs mit tenni, a csizmát eladták, pénz nincs. Az apa odaadja a fiának a harmadik pár csizmát is, de most sem adja el senkinek. Este megint ott volt a lány, meglátta, odament, megkérdezte, hogy mennyibe kerül. A fiú így felelt: „Húzd fel a ruhád a nyakadig, akkor neked adom.”

A lány felhúzta a ruháját, és elvitte a csizmát. A fiú hazament - az apja kéri a pénzt, de a fiúnak nincs mit adnia. Ekkor az apa elkergette hazulról a fiút. A fiú el is ment, elszegődött egy gazdánál pásztornak. Annak az országnak a királya ekkor kihirdette, hogy feleségül akarja adni a lányát, de csak ahhoz, aki megnevezi azokat az anyajegyeket, amik a lánya testén vannak. Összegyűlt sok királyfi, mindegyik feleségül akarta a szép királylányt, de egyikük sem tudja, hol vannak azok a jegyek. A csizmadia fia is elment szerencsét próbálni, de a lépcsőn találkozott egy királyfival, aki szintén háztűznézőbe érkezett. Amikor megpillantotta ezt az egyszerű legényt, megkérdezte: „Hová mész?”

„Háztűznézőbe.”

„Ha te tudod, hol vannak azok a jegyek, mondd meg nekem!”

„Ha megtöltöd arannyal ezt a sapkát, akkor megmondom.”

A királyfi megtette, és örült, hogy most elnyerheti a királylány kezét. A csizmadia fia ezt mondta: „Arany erdeje van, és a mellbimbói között két gyémánt csillag.”

A királyfi boldogan beszaladt, de meggondolta magát, hogy ilyen durván beszéljen, és bocsánatot kérve azt mondta, hogy még átgondolja a dolgot. A csizmadia fia fogta a pénzt, elvitte az apjának, és ezt mondta: „Tessék, itt van egy pár csizma ára!”

Az apja is nagyon megörült ennyi pénznek, de a fiú másnap ismét elment háztűznézőbe. Ekkor egy másik királyfival találkozott, és egy másik sapkányi aranyat kapott. Elvitte a pénzt az apjának, és ő maga ment ismét a várba, ahol a harmadik királyfival találkozott, akitől harmadszorra kapott egy sapkára való aranyat.

Eljött a negyedik nap, de még mindig senki sem mondta meg, hogy hol vannak az anyajegyek. A csizmadia fia ismét elment a várba, de ekkor egyenesen be a terembe, ahol ott ült minden királyfi és a király a királylánnyal. A legény odament hozzájuk, és beszélt azokról az anyajegyekről. Habár felfedték azokat, a király csak nem akarja feleségül adni a lányát egy csizmadia fiához. A király ekkor ezt mondta: „Én kiválasztok egy királyfit is, és nektek kettőtöknek kell bemenni lefeküdni a lányom mellé. Amikor reggel bemegyek felkelteni titeket, az kapja meg a lányomat, amelyik felé fordulva fog feküdni a lányom.”

A csizmadia fia elment venni két üveg bort, de az egyik üvegbe varázsport szórt. Akkor a királyfival együtt bement az egyik szobába, és ott vártak. Amikor éjjel a királylány elaludt, a csizmadia fia inni kezd a borból. A királyfi kérte, hogy neki is adjon. A csizmadia fia elővette azt a boros üveget, amelyikbe a port szórta és átadta neki. A királyfinak hamarosan megfájdult a hasa. Kiszaladt, de a ruháját is bepiszkolta. A királylány, amikor megérezte a bűzt, átfordult a csizmadia fia felé, és visszaaludt. Reggel bement a király és látta, hogy a lánya a csizmadia fia felé fordulva alszik. Ezért ő neki adta feleségül a lányát.

A PAP FELJUT AZ ÉGBE *(Macitajs tiek nests uz debesim)*

Hol volt, hol nem volt, egyszer egy pap elevenen fel akart jutni a mennybe. Egy alkalommal vendége jött, akinek a pap elmesélte a szándékát, hogy egy halom pénzt fizetne, hogy élve feljusson a mennybe. Mindezt meghallotta a pap kocsisa. Az szólt a papnak, ha fizet neki nagyon sok pénzt, akkor ő elevenen felviszi a mennyországba. A pap nyugodtan ki is fizetett a kocsisnak annyi pénzt, amennyit az csak akart. Akkor a kocsis ezt mondta a papnak: „Ezen és ezen az éjjelen, pontban tizenkettőkor eljövök a templomba, és akkor felviszlek a mennybe.”

A megbeszélte éjjel a kocsis fogott egy zsákot és három gyertyát. Elsőnek bement a templomba, meggyújtotta a gyertyákat, és várta a papot. Éjfélkor megérkezett a pap a templomba, sok arany és ezüst tárggyal. A kocsis azt mondta, hogy az aranyat és az ezüstöt nem viheti magával a mennybe, hanem meztelenre le kell vetkőznie, majd bemászni a zsákba, azután ő felviszi a mennyországba. A pap szót fogadott a kocsisnak, levetkőzött, bemászott a zsákba. A kocsis a papot a zsákban többször körbe vitte a templom körül, majd ki a mezőre. A pap kérdezgetni kezdte, hogy messze van-e még a mennyország?

„Még egy hosszú darabon kell menni,” felelte a kocsis. Útközben volt egy tó. A kocsis többször körbejárta a pappal a tavat úgy, hogy a pap a vízen csússzon, ő maga pedig a parton ment. A pap, már nem tudva elviselni a nedvességet, megkérdezte a kocsistól, hogy mi ez, mert ő mindjárt elsüllyed.

„Légy türelemmel, légy türelemmel, türelem nélkül nem juthatsz fel a mennybe! Ez a Jordán folyó, ami elég széles.”

A kocsis elvitte a papot egy házba. A pap meghallotta, hogy birkák bégetnek, és megkérdezte: „Mik ezek a hangok?”

„Ezek a menny angyalai.”

A kocsis bevitte a papot a tehenistállóba, és a zsákban felakasztotta a kampóra, ahová éjszákára lámpát akasztanak a lányok számára, akik a teheneket gondozzák, és azt mondta a papnak, hogy maradjon türelemmel, mindjárt jön Szent Péter, aki majd beereszti a mennyországba. Miután ezt mondta, a kocsis el is ment. Reggel a lányok meglátták, hogy valami lóg a kampón, és mozog is, ezért más embereket kezdtek hívni. Miután többen is odamentek, leakasztották a kampóról a zsákot, és megtalálták benne a meztelen papot, akit hazaengedtek. A kocsis azonban meggazdagodott a sok pénztől és az arany meg ezüst tárgyaktól, és boldogan élt, míg meg nem halt.

A RÓKA MEGETTE A MEDVE MÉZÉT

(Lapsa apēd lāča medu)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy medve, akinek két szolgája volt, egy róka-lány és egy farkas-fiú. A medve egyszer sétára indult, és eljutott egy helyre, ahol méhkasok álltak. Elvett egyet, elvitte a házába, és felállította a rét szélén. De a róka is mindenféleképpen meg akarta kóstolni a mézet. Most ott van a méz a rét szélén, de hogyan jusson hozzá? A medve egy pillanatra sem engedi el a munkából. De végül így szól: „Jövő vasárnap estefelé keresztelőbe kellene mennem - eressz el!”

„Jól van,” felelte a medve, „mosogasd el az edényeket, akkor elmehetsz.”

A róka elmosogatott, és elment. De nem, amint mondta, a keresztelőbe, hanem a rét szélére, a medve méhkasához, hogy mézet egyen.

Reggel a medve megkérdezte: „Kit kereszteltek meg?”

„Az első gyereket megkeresztelték; de a következő vasárnap megint keresztelőbe kell mennem.”

„Jól van. Ha elmosogatsz előtte, elmehetsz.”

Vasárnap estefelé elmosogatott a róka és megint elment mézet enni. Reggel a medve megkérdezte: „Kit kereszteltek?”

„A középsőt; de a következő vasárnap megint keresztelőbe kell mennem.”

„Jól van. Ha elmosogatsz előtte, elmehetsz.”

Vasárnap estefelé elmosogatott a róka és megint elment mézet enni. Reggel a medve megkérdezte: „Kit kereszteltek?”

„Megkeresztelték az utolsót.”

A róka teljesen kiürítette a kast, és egy tányér mézet még a házba is bevitt. Másnap a farkas délben egy gerendán feküdt. A róka fogta a tányér mézet, csendben odalopakodott a farkas-hoz, bekente a száját mézzel, majd odaszólt a medvének: „Nézd csak, nézd, a te jó szolgád mit tett! Kinyalta a méhkasodat és most egy gerendán elterülve hever - a szája még fényes a méztől.”

A medve ezt hallva, szörnyen ordítani kezdett; megragadta a farkas hátsó lábait, és rázta, rázta, meg sem kérdezve, hogy bűnös-e vagy ártatlan.

KÜLÖNFÉLE SZERENCSE-ÁLLATOK

(Dažādi laimes zvēri)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy férfi meg egy nő, három fiuk volt: kettő okos, egy ostoba. Az okos fiúknak az apjuk adott egy lovat, hogy hozzanak rózsét, míg az ostobának azt a hátán kellett bevinni a házba. Egyszer az okos fiúk, amikor a rózsét szállították, megpillantottak egy békát az úton, amint ott jajgatott. A béka megkérte őket, hogy vigyék át az árkon, de az okos fiúk nem segítettek neki, sőt egy bottal meg is ütötték. Az ostoba jött a vállán a teherrel, és ő meghallgatta a béka kérését. A béka megígérte, hogy mindig segíteni fog neki. Hogy többet ne kelljen a hátán vinni a rózsét az ostoba fiúnak, a béka ajándékozott neki egy fehér lovat.

Az ostoba fiú a rózsével egyszer a királyi vár mellett haladt el. A király fiatalabb lánya meglátva a fiút meg a lovat, elnevette magát: „Nézd, a bolondnak egy fehér jutott!”

A fiú nagyon a szívére vette a királykisasszony gúnyos megjegyzését, így szólt: „Az ördög vigyen el! Engem mindenki ostobának tart.”

Az ördög azon nyomban meg is jelent, és elvitte a hercegkisasszonyt valahová. A király azonnal elindult megkeresni azt, aki elátkozta a lányát. Maga is fegyvert fogott a kezébe, és megparancsolta az embereinek, hogy fegyverrel a kézben menjenek vele. Ha elhaladnak a tettes mellett, a fegyverük magától lő. És így is volt, amikor jött az ostoba, a fegyver megszólalt. A király kiadta a parancsot, hogy dobják a tóba a bolondot. De abban a tóban élt a béka, akit megkért: „Békácska, békácska, segíts nekem kimászni a partra!”

A béka kisegítette a bolondot a partra, és megkérdezte: „Szükséged van még valamire?”

„Szeretnék eljutni ahhoz a hercegkisasszonyhoz, akit elátkoztam.”

Egy, kettő - és ott is van. A szegény hercegkisasszony ott ül az erdő mélyén, és sír. Ekkor a béka megkérdezte: „Szükséged van még valamire?” „Szabadítsd meg a hercegkisasszonyt az ördögtől, és vigyél el mindkettőnket annak a tónak a partjára, amiben elmerültem. Ott építs egy várat, amiben élhetünk!”

A béka megtette ezt, majd beleereszkedett a vízbe. A király hamarosan meglátta a várat, és meghallotta, hogy abban a várban él az ostoba fiú az ő fiatal lányával. Megharagudott, és a katonáit küldte, hogy döntsék le a várat és vigyék haza a királylányt. De a béka nádassá változtatta a hadsereget. A királyné ment el a lányáért, de a béka lóvá változtatta. Végül maga a király indult el a királylányért. Most nem olyan szigorú, de gondolkodik azon, hogy mi is lesz. Megkérdezte: „A hadseregem miért változott át nádassá?”

„Azért, mert fel akarták dúlni a váramat.”

„A királyné miért ló?”

„Azért, mert nagyon haragosan jött.”

„Nos, és a nádás és a ló visszaváltozhat emberré?”

„Igen, ha feleségül adod hozzám a fiatalabb királylányt.”

A király megígérte, és a nádás visszaváltozott hadsereggé, és a ló királynévá. És most ott esznek-isznak az ostoba legény és a királylány lakodalmában.

ÖRDÖG FELADTA TALÁLÓSKÉRDÉSEK

(Velna uzdotās mīklas)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy halász, aki egyszer kiment a tengerre, hogy kivesse a hálót. Amikor odaért, más halászokat nem talált ott, azok biztosan a kocsmában voltak. Ő elgondolkodott: „Bemenjek, ne menjek be? Ugyanannyian nem mennek be, mint amennyien bemennek! És amikor reggel teli hálóm lesz, én inkább vagyok férfi, mint azok ott a pultnál.”

A hátára vetette a hálót, és ezt gondolta: „A mélyben halászni egyedül nem tudok, de bedobni bedobhatom.”

Jól van, elment, hogy bedobja. Annyira elment, amennyire tudott, és kidobta a hálót, majd lefeküdt. Reggel, amikor felébredt, az egész tengert köd lepi el, hogy sem a vizet, sem az eget nem lehetett látni. A hálót bevonta, és aggódik: hogyan jutok ki a partra?

De délfelé eloszlott a köd, és ekkor látta: idegen irányban úszott, és hogy semmit sem ért, hol van, és a földet sem látja, csak a vizet és az eget. Két napig így hánykolódott a tengeren. Már azt gondolta, hogy soha többé nem látja a feleségét és a gyerekeit. De ekkor, mintha a szerencséjére, odaúszott egy kis csónakkal egy úr és így szólt: „Látom, hogy micsoda bajba kerültél. Én kivezethetlek a partra, ha nekem adod azt, ami most új a házádban... Hét év múlva megyek érte.”

A halász csak nem akarja, de amikor rájött, hogy másképpen nem jut ki a partra, megígérte. Ekkor az úr kivezette a halászt a partra és maga mindjárt eltűnt.

Közben jött a többi halász is, biztosan a kocsmából, és énekeltek:

„A mélytengeri halászoknak
A sapkájukon át nő a hajuk.”

A halászsunk odaért hozzájuk és megkérdezte, hogy mi van náluk otthon. Az énekesek mintegy vidáman felelték: „Micsoda, még kérdi, mintha maga sem tudná, hogy mi történt náluk. Maga a tengeren csavarog, a felesége pedig új gyereket szül otthon. Azonnal be kell jönnie velünk a kocsmába, és áldomást kell innia a gyerekért, akit Grieta a jászolban szült.”

Ezt hallván, a halász szörnyen megijedt, mert már tudta, hogy a legkisebb fiát eladta az ördögnek. Ő természetesen nem csatlakozott a többiekhez, hanem mindjárt sietett haza, jajgatva, sírva.

Amikor hazaért, megtudta, hogy a nagy fekete kancának csikója született. Ekkor kicsit megkönnyebbedett a szíve, mert már úgy gondolta, hogy a csikó is lehet az ördögé.

A hét év gyorsan eltelt. A kisgyerekből már derék fiú lett, a csikó pedig telivér lóvá nőtt. Az utolsó napon, amikor az ördögnek meg kellett jönnie a fizetségért, a halász szörnyen bánkódott, mert nem tudhatta, hogy az melyiket is viszi el. Ezért elment a kocsmába, hogy jól leigya magát, hogy elfojtsa a baját. A kocsmában odament hozzá egy öregember és megkérdezte, hogy miért ilyen szomorú.

A halász így felelt: „Szörnyűséges nap! Miért nem bánkódnék? Ma este az ördög elviszi vagy a szeretett fiamat, vagy a derék lovamat.”

Az öreg végighallgatta, majd ezt mondta: „Csitt, te csak maradj csendben, ne mondj semmit! Én elmegyek, megnézzük, nem tudjuk-e még valahogy megoldani, hogy ne akarja elvenni a fiadat és a lovadat.”

Jól van. Mindketten hazamentek. Az öreg lefeküdt a kemence mögé, a gazda és a gazdasszony a kisszobában. Éjfél felé a gazda hallja, hogy megcsikordult az ajtó. Akkor az ördög bejött a szobaajtón, és mindjárt megkérdezte: „Mi egy?”

Az öreg a kemence mögül, aki már várta, így felelt: „Az egy az semmi.”

Az ördög: „Mi a kettő?”

Az öreg: „Az a két szem a homlokon.”

„Mi három?”

„A villa három foga.”

„Mi négy?”

„A tehén tőgye.”

„Mi öt?”

„Az ujjak a kézen.”

„Mi hat?”

„Hat szög a patkóban.”

„Mi hét?”

„A csillagkép hét csillaga.”

„Mi nyolc?”

Ekkor az öreg felkapta a piszkavasat és így kiáltott: „Nyolcra nem mondunk semmit - eredj vissza, ahonnan jöttél!”

Ezután az ördögöt soha többé nem látták a halásznál.

AZ ANGYALOKRA KISZABOTT BÜNTETÉS

(Engelim uzliktais sods)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy szegény asszony. Egyszer, amikor éppen az országúton ment, eljött az ideje, és ikreket szült, két szép kislányt. Az úristen megparancsolta az egyik angyalnak, hogy azonnal menjen le, és ölje meg az anyát. Az angyal lement, de a szíve megesezt az ártatlan gyermekeken, akik az anyjuk nélkül biztosan elpusztulhatnak, ezért nem teljesítette az isten parancsát. Amikor visszament a mennybe, az Isten megkérdezte: „No, megtetted?”

Az angyal így felelt: „Nem!”

Az Úr ismét leküldte, de az angyal megsajnálta őket, és megint nem tette meg. Az Isten harmadszor is leküldte, és ekkor megölte az anyát, a gyerekek meztelenül ott maradtak az út szélén. Az Isten kiszabta a szófogadatlan angyalnak a büntetését: éljen hét évig emberként, és szenvedje el az egész világ szenvedéseit.

Az angyal lement a földre és elment egy paphoz, akinek kocsisra volt szüksége; de az olyan rossz ember volt, semmilyen szolgálatot sem bírt ki nála senki sem tovább pár hétnél. Az angyal elment hozzá, felszegődött kocsisnak; a pap nagyon boldog volt, ezért ezt mondta: „Nagyon jó, gyermekem, hogy eljöttél, holnap elmegy a régi kocsisom, most nekem egy újra van szükségem. De mennyi bért akarsz?”

Az angyal azt felelte, hogy először is semmiféle bért nem kell neki adni, de amikor a pap maga kezdte rábeszélni, azt mondta, hogy megelégszik annyival, amennyit a korábbi kocsis kapott.

No hát akkor így szolgálatba állt, és a pap teljesen meglepődött, mert amikor el akarta mondani neki a munkáját, akkor, lévén angyal, előre ismerte az ember gondolatait - azt felelte, hogy az már megtörtént. De az új kocsis, amint itt élt, olyan egyszerű volt, se nem szomorú, se nem boldog.

Hét év után, amikor ők ketten, mint már mindig, mentek a templomba, egy csizmadia csizmákkal és cipőkkel megrakva, nagyokkal és kicsikkel, ült az út szélén és árulta azokat a mellette elhaladó embereknek. A kocsis ezt látva, elnevette magát. Majd egy idő múlva megpillantva egy koldust, amint ott ült egy kövön, és koldult: a kocsis megint elnevette magát. A pap ezt látva kíváncsi lett, és nagyon meglepődött, majd amikor hazaértek, megkérdezte a kocsistól: „Mondd meg nekem, hogy megpillantva a csizmadiát és a koldust, miért neveltél? Hét éve szolgálsz nálam, de sohasem láttalak téged nevetni.”

Az így felelt: „Figyelj, én nem ember vagyok, hanem az Isten egyik angyala. A szófogadatlanságomért azzal büntetett az Úr, hogy a földön éljek; és, mint angyal, ismerve minden titkot, megmondom neked, hogy miért nevettem azon a kettőn. A csizmadia ott ül az útszélen és kereskedik az emberekkel. Miért kell ezt tennie? Az ma éjjel meg fog halni, miért maradjon meg neki mindaz? A koldus ott ült a kövön és koldult: ha tudta volna, hogy a kő alá nagy kincset rejtettek, akkor biztosan nem tette volna ezt. Most a rám szabott büntetés már a végére jár, én hamarosan visszatérek a mennybe.”

A pap, megtudván ezt, megkérte, hogy a válasz előtt énekeljen el valamilyen angyali dalt. Az angyal azonban azt mondta neki, hogy az emberek mind megijednének meghallva az ő éneklését. A pap mégis állhatatosan kérlelte, hogy akár egy egész kicsi éneket énekeljen el; nagyon szeretett volna hallani valamilyen angyali éneket. Az angyal ezért végül beleegyezett.

Ekkor ők ketten elmentek a templomba. Amint odaértek, látták, hogy egy hintó érkezik, amiből két szép kisasszony szállt ki. És mit gondolnak, kik voltak ők? Azok az ikrek, akik az útszélen születtek. Egy nagyúr, akinek nem volt gyereke, arra ment éppen, megpillantotta a meztelen csecsemőket, és a halott anyjukat, a gyerekeket magához vette, ápolta őket és felnevelte.

Az angyal akkor énekelni kezdett, egész halkán, de a hangjától mégis az egész templom szinte remegett. Így búcsúzott a paptól, és végül ezt mondta neki, hogy ássa ki a kő alól a pénzzel teli ládát, amin a koldus ült, annak egyharmadából hozza rendbe a templomot, másik harmadát ossza szét a szegények között, a harmadik részét pedig tartsa meg magának, mert ő egyáltalán nem olyan gazdag, mint a világ többi papja.

A KINCSLÁTÓ ÉS A KISBÍRÓ (*Mantas redzetajs un vagars*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy ember, akinek egy fazékban volt egy olyan kenőcse, amivel bekenve a bal szemét, már messziről meglátta, hogy hol rejtettek el valamilyen kincset. Egyszer a kincslátó a fenyőerdő szélén meglátott egy nagy folyótorkolatot, ahol kincs volt elrejtve. Akkor elment a kisbíróhoz, hogy hívja össze az embereket a lovakkal, hogy a nagy kincset elhozzák, a kisbíró azonban magának tartotta az ember felfedezését.

Amikor összegyűjtötték az első tíz rakományt, azonnal mondta: „Ez az enyém, egy az enyém!” és megparancsolta az embereknek, hogy vigyék be a község házára.

Tovább gyűjtöttek. De amikor a kocsik ismét megteltek, ő megint kiáltotta: „Ez az enyém, ez az enyém!”

Végül összegyűjtötték a maradékot. A kincslátó reménykedett, hogy az már az övé lesz. De nem, a kisbíró megint így kiabált: „Ez az enyém, ez az enyém!”

Fogta a fazekát és üres kézzel indult haza a szegény ember. A kisbíró megkérdezte: „Figyelj csak! Mi van a fazekadban?” „Ez meg ez” magyarázta a kincslátó.

„Akkor kend be az én bal szememet is!”

Igen, igen, hogyan is szállhatott volna szembe a kisbíróval. Bekente. De a kisbírónak ez még nem volt elég: „Kend be a jobb szememet is!”

„Azt nem teszem meg, mert még bajba kerülsz.”

„Úgy? Nem fogadsz nekem szót? Azonnal kend be a jobb szememet is!” - kiáltotta a kisbíró. Rendben. De amikor bekente a szemét, azonnal megvakult. Később, mint egy vak koldust vezette a kisbírót, és amikor megkérdezték: „Mi történt a szemével?” - ő maga válaszolt: „A szemem túl sokat összegyűjtött, végül maga üres maradt.”

AZ ARANY KULCS

(Zelta atslēgta)

Hol volt, hol nem volt, egyszer egy legény egy hideg, nagyon hideg téli napon elment az erdőbe fát vágni. Szegény, szörnyen fázott. Mit tegyen? Arra gondolt, hogy elkaparja a havat és tüzet gyújt, aminél megmelegedhet. Amint a havat kotorta - mit gondoltok? - egy arany dobozra bukkant.

„Ez aztán!” - jegyezte meg. - „Ahol egy doboz van, ott kulcsnak is kell lenni.” - És nekiállt keresni a kulcsot. Nagy szerencséjére megtalálta a kulcsot, és mindjárt ki is nyitja a dobozt.

No hát várjunk, amíg kinyitja a dobozt, és akkor majd meglátjuk, hogy mi is van benne.

A SZÉL AJÁNDÉKA

(Vēja dāvana)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy szegény öregember egy öreg házikóban. Egyszer nagy szél támadt, és levitte a ház tetejét. A szegény öreg jajgatott, majd elgondolkodott: „Elmegyek magához a Szélhez, panaszt teszek nála.”

El is indult, ment egy egész nap, amikor leszállt az este, bejutott egy nagy erdőbe, és ott talált egy kis kunyhót. Bement a kunyhóba, és megkérdezte a gazdát: „Nem tudod, hol lakik a Szél?”

A gazda így felelt: „Én magam vagyok a Szél.”

„Azért jöttem hozzád, hogy panaszt tegyek.”

„Miért?”

„A Szél levitte a házam tetejét, és most nem tudom, hogyan is lakjam benne.”

„Ne haragudjál rám! Csak véletlenül akadt bele az egyik szárnyam. Adok neked egy kendőt. Ha ezt a kendőt kiteríted az asztalon vagy a földön, mindjárt lesz bőven enni- és innivalód. Így baj nélkül élélhetsz.”

Az öregember fogta a kendőt, megköszönte az ajándékot a Szélnek, és elment. Amikor hazaért, megvendégelte minden rokonát és barátját. Az úr tudomást szerzett a varázskendőről, elküldte az embereit, hogy vegyék el az öregtől azt a kendőt.

Az öreg ismét elment a Szélhez, és panaszkodott neki: „Az úr elvette a kendőt. Nem tudsz még valamit adni nekem?”

A Szél így felelt: „Most adok neked egy furulyát. Ha belefújsz, az úr visszaadja neked a kendőt.”

Az öregember ezután hazament, és mihelyt csak belefűjt a furulyájába, mindenki táncra perdült. Az úr is tudomást szerzett a csodálatos furulyáról, és elküldte az embereit, hogy hozzák azt el az öregtől. Az öregember mihelyt furulyázni kezdett, az úr emberei is akarva, nem akarva táncolni kezdtek. Semmi mást sem tudtak csinálni. Az úr megharagudott, és még több embert küldött az öreghez, de azokkal is ugyanaz történt.

Az úr nem akarta elhinni, ezért maga is elment a feleségével együtt az öregemberhez. Az csak belefűjt a furulyába, már az úr és a felesége is táncolt, addig táncoltak, míg csak össze nem estek, és kérlelni kezdték az öregembert, hogy hagyja abba a furulyázást.

Az öreg ekkor megkérdezte: „Visszaadod a kendőmet?”

Az úr így felelt: „Vissza, vissza.”

Ekkor az öregember visszakapta a kendőjét, és azután boldogan élt a haláláig.

A FONÓ, A MOTRINGOZÓ, A SZÖVŐ (*Verpēja, Tinēja, Audēja*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy anya a lányával. A lánynak a tenyerén nem voltak életvonalak. Az is különös volt, hogy a lány semmilyen dolgot nem tudott befejezni: mindenbe belekezdett, mindenbe belegabalyodott. Az emberek lustának tartották, de valóban egyáltalán nem úgy volt.

Egyszer az anya valamiért nagyon megharagudott és az országúton verte a lányát.

Éppen arra ment egy idegen úr. Megkérdezte: „Miért vered a gyermekedet?”

Az anya egyáltalán nem akarta megszégyeníteni a lányát, ezért így felelt: „Nos, hogy ne verném? Minden szalmámat kezdi selyemmé fonni és szőni.”

Az úr meghallván ezt, nagyot ugrott, és megkérte, hogy adja hozzá feleségül a lányt.

Az anya oda is adta. Az úr elvitte a lányt magával. De otthon elgondolkodott: „Vajon tényleg selymet fog fonni és szőni a szalmából? Megparancsolom a legényeknek, hogy szedjenek össze egy csomót. Ha ő a szalmaköteget megfonja és megszövi, feleségül veszem, de ha nem - visszaviszem.”

Estére össze is gyűjtötték a szalmát. Alkonyatkor a lánynak már el kellett kezdeni a fonást. A szegény lány odament a szalmához és sírva fakadt, és egyre csak sírt.

Akkor odament hozzá három öregasszony: a Fonó, a Motringozó és a Szövő, megkérdezték tőle: „Lányom, miért sírsz?”

„Hogy is ne sírnék? Ezt valaki meg tudja tenni? Nekem ebből a szalmából selymet kell fonnom, és délre anyagot kell szőnöm belőle.” - „Ne sírj, leány, mi segítünk neked.”

És a Fonó azonnal selymfonalat font a szalmából, a Motringozó a lány kezén gombolyagot tekert. A Szövő a fonálból selyem textilt szőtt.

Amikor eljött a hajnal, a szalmarakás már el is tűnt, és a helyében ott volt a hosszú és széles selyemszöttes. A lány nem tudta, hogyan köszönje meg, hogyan fizesse meg a nénikéket. De azok semmiféle fizetséget nem kértek, csak amikor mentek el, ezt mondták: „Holnapután lesz a lakodalmad az úrral. Ha jó szíved van, akkor minket is meghívsz.”

Jól van. Reggel az úr nagyon örült a selyemszöttesnek és a dolgos lánynak. Azonnal nagy lakodalmat rendezett, és szinte az egész világot vendégségbe hívta. A lány is, a menyasszony, azonnal készülödni kezdett. És ekkor meglepetten vette észre, hogy a munka másképpen megy neki, mint korábban. Amit elkezdett, mindjárt gyorsan is befejezte; és a tenyerén is megjelentek az életvonalak.

A lakodalom reggelén megjöttek a vendégek, csak az a három nénike nem volt sehol. A menyasszony odament a vőlegényhez, és így szólt neki: „Nem tudod, hogy én meghívtam három nénikét, de furcsa, nem jöttek el.” De miközben kimondta ezeket a szavakat, az ajtó kinyílt, és bejött a Fonó, a Motringozó és a Szövő. A Fonónak a szál nyaldosásától olyan volt az ajka, mint egy csésze, a Motringozónak a fonal tekerésétől olyanok voltak az ujjai, mint a spulnik, a Szövőnek az állandó szövéstől olyanok voltak a lábai, mint a fahasábok. Az úr ezt látva megkérdezte, hogy miért ilyen az ajkuk, az ujjuk és a lábuk. A válaszuk így hangzott: „Attól, hogy éjjel-nappal csak dolgozunk. Ezért, ha szereted a feleséged, ne engedd, hogy ennyit dolgozzon, hogy ne legyen ilyen az ajka, az ujjá és a lába.”

Az úr megfogadta a tanácsukat. Boldogan éltek a feleségével együtt, míg meg nem haltak.

NAGYAPA TÖLGYFÁJA (*Tēvatēva ozols*)

Nagyapám dédnagyapja földjén állt egy nagy, nagyon nagy tölgyfa. Azon a tölgyfán volt egy kis doboz, és abban a dobozban egérfarkak voltak - amilyen hosszúak voltak azok a farkak, olyan hosszú az én mesém.

AZ ÁLLATOK MEGMENTIK A MOSTOHA LÁNYT (*Dzīvnieki glābj pametu*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy özvegy, gonosz boszorkány. Volt neki egy édes lánya és egy árva mostoha lánya. Az édes lánya ugyanolyan rút volt, mint maga a boszorkány, hosszú, kampós orra volt, elálló fülei, vastag ajkai, ragyás arca, míg a mostoha csinos volt, szép volt az arca, és karcsú, mint a nádszál a tóban. Ismeretes, hogy a rút lányra még csak rá sem nézett senki, de a szép mostoha lányért csak úgy tülekedtek a legények. Ez szörnyen fájt a boszorkánynak, és magában elhatározta, hogy valahogyan elpusztítja a mostoha lányát.

Egy nap az anya eloltott a házban minden tüzet, és elküldte a mostoha lányát tűzért a kutya-fejű várába, ami nem volt messze a boszorkány házától. Tudta, hogy a gonosz kutya-fejű a várában darabokra tépi az embert. A jó, szófogadó mostoha lány mindjárt tette is, amire utasították, futva futott az úton, a nagy erdőn át a kutya-fejű várába. Amint ment át az erdőn, találkozott egy jól táplált tehénnel, aminek majd megpattant a tőgye. A tehén megkérte: „Kislány, fejjél meg, mert ilyen duzzadt tőgygel alig tudok menni.”

A lány azonnal megfejté a tehenet, ahogyan csak tudta. A tehén megköszönte, és mindketten folytatták az útjukat.

A lány, az útját folytatva, találkozott egy fehér báránnyal, aminek nagyon hosszú, összecsomósodott gyapja volt, ami egészen a földig ért. A bárány megkérte: „Kislány, nyírj meg, ezzel a sűrű gyapjával nagyon nehéz nekem ilyen melegben.”

A lány azonnal meg is nyírta a bárányt, amilyen szépen csak tudta. „Köszönöm, köszönöm” mondta a bárány, és mindketten folytatták az útjukat.

Egy idő múlva a lány megpillantott egy lovat, ami kötéllel egy karóhoz volt kötve. A ló kérte: „Kislány, oldozz el!”

A lány mindjárt el is oldozta a lovat, és ment tovább az útján a kutyafejű vára felé tűzéért. A kutyafejű vára egy szép, kacsalábon forgó ház volt. A lány, amikor odaért, szépen jó estét mondott, és tüzet kért. A kutyafejű így felelt: „Kapsz tüzet, de itt vannak ezek a gombok, csörögj velük, és táncolj, amíg ki nem alszom magam.”

Miután ezt mondta, bement a másik szobába átgondolni, hogy hogyan is tudja a legjobban kikészíteni a lányt, hogy ő még jobban szórakozzon. De mihelyt az ördög kiment, a padló alól előbújt egy kisegér és így szólt: „Kislány, add ide nekem a gombokat, én segítek neked, te magad szaladj el, amilyen gyorsan csak tudsz, át a mezőkön, erdőkön, egyenesen haza. Ha a vár ura kijön a szobájából, téged kegyelem nélkül darabokra tép. Menj be a konyhába, ott megtalálod a tüzet, és a ládán ott van két pénzes zsák: az egyik nagy, a másik kicsi, mindkettőben arany pénz van és drágakövek. Vedd magadhoz a kicsit, a nagy túl nehéz lesz.”

A lány odaadta az egérnek a gombokat, bement a konyhába, elvette a tüzet és a kis pénzes zsákot és sietve távozott - át a réteken, erdőkön, egyenesen haza.

Egy idő múlva a kutyafejű előjött a szobájából, és látja, hogy sehol sincs a lány, az egér játszik a gombokkal. Megharagudott és nagy vaskarmaival el akarta kapni a kutyafejű az egeret, de az gyorsan bemászott a padló alá, és a kutyafejű hiába kaparta a falat, mint a macska az üres egérfogót. Ezután átkutatott a lány után minden szobát és kamrát, de sehol sem találta az egész várában, ekkor kiment és futni akart utána.

Akárhogy is rohant, nem érte utol a lányt, mert ő nem a mezőkön, az erdőn át ment egyenesen, hanem körben az úton. Amint így szaladt, találkozott a lóval, és megkérdezte, hogy nem látott-e egy lányt. A ló elgondolkodott, majd azt mondta, hogy látott egyet. Az abba a kacsalábon forgó várba szaladt, de visszafelé jönni nem látta. A kutyafejű ekkor viasszaladt a házához, ismét átkutatott minden szobát és kamrát, minden zugot, de senkit sem talált. Ekkor nagyon megharagudott, és ment újból az úton a lány után.

Amikor megtette a fele utat, a kutyafejű találkozott a báránnyal, és megkérdezte, hogy nem látott-e egy lányt. A bárány elgondolkodott, majd azt felelte, hogy igen, látott egyet. Az a kacsalábon forgó vár felé szaladt. A kutyafejű lélekszakadva futott vissza a várba, ismét átkutatott minden szobát fentről le és lentől fel, minden sarkot, a legkisebb zugokat is, de amikor sehol sem találta a lányt, dühtől fújtatva és majd szétrobbanva rohant vissza az úton, hogy csak úgy szállt a por.

Miután a fele útnál is többet megtett, a Kutyafejű találkozott a tehénnel, megkérdezte, hogy nem látott-e egy lányt. A tehén, miután hosszan elgondolkodott, azt felelte, hogy egyet látott. Éppen itt sietett el a kacsalábon forgó vár felé. A Kutyafejű azonnal viasszrohant a várba, átkutatott minden szobát, kamrát, minden sarkot, zugot, benézett az asztal alá, a pad alá, mindenfelé körülnézett, de sehol sem találta a lányt. Ekkor elhatározta, hogy megpihen egy kicsit, mert a nagy futkosásban szörnyen kimerült. Azonban ekkor az eszébe jutott a pénzes zacskója, amit előző nap a konyhában felejtett a ládán.

Bement a konyhába a pénzért, de a kisebb zacskót nem találta, ezért megértette, hogy a lány a kincse nagy részét magával vitte. Haragjában szinte megzöldült és elkékült, a fogait csikorgatva, a fejét mélyen lecsüggesztve lefeküdt, de állandóan arra gondolt, hogyan is kaphatja el a lányt.

Ugyanekkor az árva lány épen és egészségesen hazaért, átadta a mostohájának a tüzet és elmesélte, hogy a Kutyafejű házában nagy vagyont talált. A mostoha, mint minden boszorkány, szörnyen éhes volt a kincstre, és egyszerre csak arra támadt kedve, hogy az ő édes lánya menjen el a még nagyobb kincsért. Megint eloltott a házban minden tüzet, és megparancsolta a lányának, hogy menjen el a Kutyafejű várába tüzért.

A boszorkány lánya sietett, egyenesen rohant át a nagy erdőn a várba, hogy minél előbb megszerezze a sok aranyat és drágakövet. Amint ment át az erdőn, találkozott a teli tőgyű tehénnel. A tehén megkérte: „Lányom, fejjél meg!”

De a lány elsietett a tehén mellett, magasba tartva az orrát. Miután megtett egy kis utat, odaért a gyapjas báránnyhoz. Az szépen kérte: „Lányom, nyíráj meg!”

De a boszorkány lánya dühösen rákiabált: „Eredj innen, nincs kedvem senkivel sem bajlódni.”

Amint még tovább ment, szinte nekiszaladt egy lónak, amelyik szorosan egy cölöphöz volt kötéllel kötve. A ló szépen kérte: „Lányom, oldozzál el!”

De lány elszaladva mellette, csak haragosan dörmögte: „El az útból, átkozott gebe! Nincs kedvem veled bajlódni.”

Amikor odaért a Kutyafejű várához, még csak jó estét sem mondott magának a Kutyafejűnek, azonnal tüzet kért. A Kutyafejű mosolyogva mondta: „Kapsz tüzet, itt vannak a gombok - csörgesd azokat és táncolj, amíg megkeresem a tüzet.”

A Kutyafejű átment a másik szobába, és elgondolkodott, hogy hogyan is kínozza meg legádázabb ellenségét. A padló alól ismét előbújt a kiséger és így szólt: „Kedves kislány, add ide nekem a gombokat, én segítek neked, de te magad fuss el, amilyen gyorsan csak tudsz. A vár ura, mihelyt kijön a szobájából, darabokra tép téged. Menj be a konyhába, ott megszerzed a tüzet, ott a ládán van két pénzes zsák: az egyik nagy, a másik kisebb. Vedd el a kisebbet, a nagy túl nehéz.”

A lány odaadta az egernek a gombokat, besietett a konyhába, felkapta a nagy pénzes zacskót és szélvészféleg száguldott is hazafelé. Miután kigondolt valamit, a Kutyafejű is kijött a szobából. Megpillantotta az egeret, amint a gombokat rázta és táncolt. Mint héja, lecsapott az egerre, és vaskarmaival apró darabokra tépte. Majd kirohant az ajtón, hogy üldözőbe vegye a szökevényt. Szaladt egy darabon, találkozott a lóval, megkérdezte, hogy nem látott-e egy lányt. A ló azonnal azt felelte, hogy nemrég szaladt erre egy, az erdő felé. A Kutyafejű még dühösebben rohant utána. Eljutott a báránnyhoz, és megkérdezte, hogy látott-e egy lányt. A bárány azonnal azt felelte, hogy erre szaladt az erdő felé, talán még utoléri.

A Kutyafejű most úgy rohant, mintha az eszét vesztette volna, hamarosan ott volt a tehénnél, amit megkérdezett, hogy nem látott-e egy lányt. A tehén azt mondta, hogy éppen ott van a bokor mögött, és arra fordította a fejét, ahol a lány, aki a rengeteg pénzt cipelve nagyon kifáradt, alig szuszogva feküdt a földön. A Kutyafejű boldogan odaszaladt a lányhoz, és kitépte a kezéből a pénzes zsákot, amit szorosan a karmai között tartott. A lány, ahogyan csak tudott, ordított, harapott, kezével, lábával hadonászott és kénes nyálat köpdösött a Kutyafejű szemébe, de semmi sem segített rajta. A Kutyafejű megragadta a boszorkány lányának a haját, visszavitte a várba és ott darabokra tépte.

Estefelé a vén boszorkány kiment várni a lányt az arany kinccsel. Várta, várta éjjel, de az csak nem jött. Akkor megértette, hogy mi történt. A haragjába és bánatába azon a helyen bele is halt.

De az okos, szép, gazdag lányt mindenki dicsőítette, és énekeket szereztek róla. A híre eljutott az ország ifjú királyának a fülébe is, és feleségül vette. Nagy lakodalmat csapott.

Engem is meghívtak a lakodalomba. Én jól felkészültem: vettem két cukorlovat, egy mézeskalács kocsit, a szabónál rendeltem színes papírból egy öltönyt, a fejemre vaj-sapkát tettem, a lábamra vékony lepényből cipőt, és útra keltem, mint egy parádés kocsis.

Útközben nagyon sütött a nap, elolvadt a sapkám. Másik sapkára volt szükségem, ezért megálltam a kocsmá előtt. Amíg bent voltam, - volt, hol nem volt - egy nagy gyerekcsapat megette a lovaimat és a kocsimat. Gyalog mentem tovább, de így elkopott a cipőm talpa.

Nagy eső kezdett esni, elázott a zakóm meg a nadrágom. Mit tegyek most? Hová menjek meztelenül? Hideg volt az eső. Szerencsére találtam az útszélen egy nagy csövet. Bemásztam és mivel nagyon fáradt voltam, átmelegedve hamarosan elaludtam. De ahol voltam, az egy ágyúcső volt. A katonák az eső elálltával gyakorlatozni kezdtek, ágyúból is lövöldöztek, hogy csak úgy remegett a föld.

Abból az ágyúból is lőttek, amiben én aludtam, és engem is kilőttek, így repültem vissza a saját falumba.

A RÓKA MEG A NYÚL

(Lapsa un zaķis)

Hol volt, hol nem volt, egyszer az erdőben találkozott a róka a nyúllal. Mindketten nagyon éhesek voltak. Akkor a nyúl meglátta, hogy egy ember megy az úton egy nagy darab hússal. A nyúl szólt a rókának, hogy menjen az út szélére, és várjon, amíg tüsszögni kezd, de maga odament az öregemberhez és beszélgetni kezdett vele, és ketten együtt mennek tovább.

Miután megtettek egy darabot, a nyúl tüsszögni kezdett. Az ember megkérdezte: „Mi bajod van, talán megfáztál?”

A nyúl fintorogva mondta: „Nem tudom, minek van ilyen szaga, nem tudom elviselni, ahogyan szinte marja az orromat.”

Mindketten elcsodálkoztak, majd folytatták az útjukat. Egy kicsit később ismét tüsszentett a nyúl többször is, míg az öregember is tüsszögni kezdett, és megállapította, hogy a húsnak nem jó a szaga. De mit tegyen? Nem meri így hazavinni, talán van valami módja, hogy megszabaduljanak ettől a szagtól. A nyúl azt tanácsolta, hogy spárgára kell kötni és a földön húzni hazáig, úgy biztosan jó lesz. De az öregnél nem volt semmiféle spárga.

Ekkor a nyúl bement a bokorba és szólt a rókának, hogy nagyon gyorsan fonjon növényi szálaból kötelet. Egy idő múlva a nyúl előjött a bokor mögül egy hosszú kötéllel. Ekkor a húst rákötözte és húzta. A nyúl odament a húshoz és mondta, hogy mögötte fog menni, nehogy valaki levágjon belőle, és elkergetse a legyeket. Rendben, az öreg nyugodtan ment tovább.

Egy idő múlva a nyúl egy követ kötött a hús helyére és a hússal bement az erdőbe a rókához. Egy kicsit eltávolodva az úttól, leültek és elkezdtek falatozni, de a nyúl, amikor beleharapott, azt mondta, hogy az egész szája tele van homokkal, ezért el kell mennie inni, hogy tovább ehessen, és el is ment, átszaladt a hegyen, és mindjárt jött is vissza, és mondta, hogy ivott. Ekkor a róka megkérte, hogy neki is mutassa meg az utat a forráshoz, hogy ő is elmehessen oda. A nyúl mondta, hogy eredj csak arra, és mutatta neki az utat. A róka elindult, de akárhol is kereste, meg nem találta. Közben a nyúl elrejtette a húst, letört egy hosszú ágat és csapkodva vele ment a róka felé, de amikor azt meglátta, eldobta a botot, lihegve megállt, és azt mondta, hogy futniuk kell, mert az öreg elvette a húst, és kergeti őket.

A két barát ekkor futott, ahogy csak a lábuk bírta. Végül úgy döntöttek, hogy el kell válniuk, és ekkor mindegyik a maga útján ment tovább, de a nyúl körbe ment a húshoz, evett belőle, a maradékot ismét elásta, és ment tovább. A róka azonban éhen maradt, mert a nyúl ravaszságban túljárt az eszén.

Az öregember pedig közben hazaért, de látja, hogy a hús helyén egy kő van, és csak ekkor értette meg, hogy becsapták, de már bottal üthette a nyúl nyomát.

MENEKÜLÉS EGY LÁNY SEGÍTSÉGÉVEL

(Bēgšana ar meitenes palīdzību)

Hol volt, hol nem volt, egyszer élt egy nagy birodalom királya, akinek nem volt egyetlen gyermeke sem. A király és a királyné ezért nagyon szomorú volt, és állandóan imádkoztak az istenhez, hogy adjon nekik egy gyereket.

Egy napon a király elment sétálni az erdőbe. Járkált egy ideig, majd körülnézett, és akkor nem ismerte fel helyet, nem tudta, hogy hol is van. Az erdő teljesen idegennek tűnt neki, és akkor megértette, hogy eltévedt. Ekkor elindult, ki akart menni az útra, de minél jobban igyekezett, annál jobban eltévedt az erdőben. Végül fáradtan leült egy fatönkre, és már nem tudta, hogy mit is tegyen.

Akkor megpillantott egy férfit, aki feléje közeledett. Amikor odaért a királyhoz, megkérdezte, hogy mit csinál ott. A király elmondta neki a baját, és megkérte, hogy vezesse ki az útra, amin hazatalál. A férfi elnevette magát, és azt mondta, hogy ingyen nem teszi meg, de megmutatja neki az utat, ha a király neki adja azt, amit elsőnek meglát otthon. A király elgondolkodott, hogy biztosan a kutyája lesz az, ami elsőnek majd elébe fog szaladni. Sajnálta a kutyáját, de mit volt mit tennie? Saját szemével látta, hogy az erdőben marad másképpen. A király megígérte, hogy teljesíti az ember kívánságát. Amikor az idegen megmondta neki, hogy mikor és hová vigye azt, amit elsőnek fog megpillantani, kivezette a királyt az útra, aki azon gyorsan el is jutott a várba.

Amikor a király beért a várba, a nagymama sietett eléje, karjában a király fiával, aki az idő alatt született, amíg ő az erdőben volt. Nagyon örült a király a fiának, de még nagyobb volt a bánata, amikor arra gondolt, hogy a gyereket elígérte az ismeretlennek. Képtelen volt ezt magában tartani, ezért besietett a királynéhoz és elmesélte neki, hogy hogyan járt az erdőben, és hogy most egyetlen boldogságukat oda kell adni az ördögnek. A királyné vigasztalagta az urát, és azt mondta, hogy beszélni kell a közelben élő gazdával, akiknek ugyanakkor született kislányuk, hogy adják oda a fiú helyett ezt a kislányt.

A király beszélt a gazdával, aki kezdetben hallani sem akart róla, de mivel szegény volt, és egy sereg gyereke volt, és a király megígérte, hogy jól megfizeti, végül hagyta magát rábeszélteni, és odaadta a királynak a lányát. Az a lányt elvitte a meghatározott időben a meghatározott helyre az ördögnek. Az ördög azonnal szélvészkként elviharzott a lánnyal.

Amikor a király fia megnőtt és megtudta, hogy a gazda lányát odaadták ő helyette az ördögnek, magában arra gondolt, hogy hogyan szabadítsa ki a lányt az ördög karmai közül. A királyfi elmesélte az apjának, hogy mire szánta rá magát. Habár a szülei ellene voltak, kedves szavakkal igyekeztek visszatartani, a herceg kitartott az elhatározása mellett, elment a szüleitől, régi rongyokba öltözött, szedett magának egy kis borsót, és elment ugyanabba az erdőbe, ahol annak idején az apja eltévedt.

Ment csak, ment, végül találkozott az ördöggel. Az megkérdezte tőle: „Mit keresel?”

„Munkát!” felelte a királyfi, mert, mondta, a gazdája elkergette. Az ördög munkát ígért neki, és ezért elvezette a házába. A királyfi, amint ment az ördög mögött, mindenfelé szétszórta a borsószemeket, hogy később tudja az utat vissza haza. Miután megtettek egy hosszú utat, eljutottak egy nagy kőhöz. Az ördög parancsára az kinyílt és bejutottak egy mély átjáróba, ami az ördög birodalmába vezetett. Amint végigmentek az alagútban, kijutottak egy másik, kopár, nagyon is nem tetszetős világba, ahol nem látott egyetlen egy fát, egyetlen egy élőlényt sem, minden csendes volt, mint egy kihalt vidék. Végül eljutottak az ördög házához. Amikor bementek, a herceg megpillantott egy szép, fiatal lányt, aki az ő megmentője volt. Az ördög a királyfinak, már mint a saját fiának, megmutatta a kis szobát, hol fekhetsz, és megmondta, hogy később menjen be hozzá, akkor elmondja, hogy másnap milyen munkát kell végeznie. A királyfi beszélgetni kezdett a lánnyal, elmesélte, hogy őmiatta hozták az ördöghöz, és ő azért jött el, hogy kiszabadítsa. A lány azt gondolta, hogy nagyon nehéz lesz elszökni, de mégis meg kell próbálni.

Miután így kibeszélgették magukat, a királyfi, amint utasították, elment az ördöghöz, hogy munkát kérjen. Az ördög azt mondta, hogy holnap könnyű munkája lesz, legeltetnie kell a fekete borjút, amelyik az istállóban van. A herceg az ördögtől boldogan ment vissza a lányhoz, és elmondta neki, hogy milyen könnyű dolga lesz a következő napon. De a lány azt mondta neki, hogy nem tud vigyázni a borjúra, mert az pár perc alatt körberohanja az egész világot. A lány, ismerve már annak a természetét, segíthetett a királyfinak, adott neki egy spárga-gombolyagot és kioktatta, hogy annak az egyik végét kösse rá a borjú bal hátsó lábára, a másik végét pedig fogja ő a kezében, így a borjú sehová sem tud elszaladni.

A herceg reggel így is tett és este visszavezette a borjút az istállóba, boldogan, hogy egy napot már le is szolgált. Az ördög csodálkozott, hogy sikerült neki a borjút meglegeltetni, de semmit sem mondott, másnapra elrendelte, hogy az istállóban etesse meg a kancáját úgy, hogy sohase fogyjon ki előtte az étel, és mögötte ne legyen piszok.

A herceg ismét elmesélte a lánynak, hogy milyen feladatot kapott másnapra. A lány azt mondta neki, hogy az a kanca egy telhetetlen állat, senki sem tudja kellően megetetni: bármit is elébe tesznek, azonnal felfalja, és mindig ki is jön belőle: „Túl kell járnia az eszén. Vigyél magaddal holnap egy fejszét”, mondta, „és hajolj le az istálló küszöbére, mintha valamit vágnál ott - a kanca majd megkérdi: »Hová teszed azt, amit kívágsz?« Ekkor felelj így: »Betőmöm vele a pofádat, hogy ne tudjál úgy nyelni.« A ló mindig nyugodt marad.”

A herceg reggel bement az istállóba, a ló elé tette a szénát, de alig fordult el tőle, a ló már le is nyelt mindent, és a másik végén ki is jött belőle. Ekkor leült a küszöbre, fogott egy darab fát és vette a fejszét, és elkezdett faragni. A ló látva ezt, megkérdezte, hogy hová teszi azt az éket. A királyfi azt felelte, hogy az ő pofájába, hogy ne tudjon ilyen gyorsan enni. Ekkor a ló kérlelni kezdte, hogy ne tegye, ezentúl nem fog enni. Úgy látszott, hogy a királyfi hitt neki, megint tett eléje szénát, de a ló egész nap hozzá sem ért. A királyfi így leszolgált a második napot.

Az ördög megsejtette, hogy a lány segített a hercegnek. Mivel meg akart róla győződni, harmadnap még nehezebb munkát bízott a hercegre. A következő éjjel ki kell vágnia az erdő fáit, összevágni a törzseket, felszántani a földet, elboronálni, bevetni gabonával, learatni, kicsépelni, megőrölni és reggelire kenyeret kell sütni.

A herceg teljesen megszédült, mert nem tudta elhinni, hogy akár a lány segítségével képes elvégezni ennyi munkát. Azért először elment a lányhoz, elmesélte neki, hogy az ördög milyen munkával bízta meg. A lány megint megmondta neki, hogy mit kell tennie. Az ördögnek volt három kamrája, azokban volt három szerencsétlen gonosz lélek, egyik rosszabb a másiknál. A lány átadta a hercegnek ezeknek a kamráknak a kulcsait, és kioktatta, hogy mindegyik szellemnek adja ki a parancsot. Minden időben el fog készülni.

A herceg úgy is tett, ahogyan a lány mondta, és reggel az ördögnek át tudta adni a kisült kenyeret. Az ördög, aki világosan látta, hogy a királyfi és a lány nagyon együtt van, azt mondta, hogy ma pihenjék ki magukat, és másnap reggel, amikor felkelnek, ő összeházasítja őket.

A herceg nem tudta, hogyan is mondjon köszönetet ezért az ördögnek, és a lány elől sem titkolta el ezt az örömhírt. Mindketten egymásba szerettek. A lány megijedt, és azt mondta, hogy az ördög egyáltalán nem akarja őket összeházasítani, hanem meg akarja őket ölni, ezért a legjobb lesz, ha minél hamarabb elszöknek. Következő éjjel a királyfi menjen be a tehénistállóba, vágja le a fekete borjút, de úgy, az anyja ne vegye észre és ne kezdjen bögni. Majd vágja le a borjú fejét és vegye ki az arany gombolyagot. A lány még egyszer figyelmeztette a herceget, hogy legyen nagyon óvatos. A királyfi megígérte, és mindent úgy tett, ahogyan a lány mondta, kivette a gombolyagot, elrejtette a ruhájában, és mindketten futásnak eredtek.

Reggel, felébredvén az ördög hívta a fiút meg a lányt, de mivel választ nem kapott, elindult, hogy megkeresse őket, de sehol sem találta. Ekkor megértette, hogy azok megszöktek. Az ördög nagyon megharagudott, beszaladt a kamrába, kiengedte a gonosz szellemeket és rájuk parancsolt, hogy fussanak a szökevények után, és hozzák vissza őket.

Amint azok futni kezdtek, a ruhájában a gombolyag is megmozdult, és ekkor a lány közölte a királyfival, hogy üldözik őket. Ekkor ők átváltoztak, az egyikük patakká, a másikuk kis hallá. A szellemek eljutottak a patakhoz, itt nem látva a menekülőket, visszafordultak és mondták az ördögnek, hogy csak egy patakot és egy kis halat láttak. Az ördög dühösen kiáltotta: „Ti ostobák! Ki kellett volna innotok a patakot, és felfalnotok a halat!”

Ekkor az ördög más gonosz szellemeket küldött a szökevények után. Őrölük is már jó időben tudomást szerzett a királyfi és a lány. Az arany gombolyag mozogni kezdett, és az egyikük rózsabokorrá, a másikuk rózsává változott. A szellemek odaértek hozzájuk, de amikor csak egy éppen elvirágzott rózsabokrot találtak, visszafutottak az ördöghöz, és elmondták neki, hogy a szökevényeket nem találtak meg, hanem csak egy virágzó rózsabokrot láttak.

Az ördög szörnyen feldühödött, és harmadszorra is küldött egy sereg gonosz szellemet, akik még szörnyűségesebbek, még kegyetlenebbek voltak, a menekülők után, akik ekkor már eljutottak a határátkelőhöz, mely az Isten birodalmát választotta el az ördög birodalmától. A gombolyag ismét mozogni kezdett, a szökevények kis legyekké változtak, és ott repkedtek a levegőben. A gonosz szellemek, akik már átkutatták az egész földet, és csak kis repdeső rovarokat találtak, visszamentek az ördöghöz és elmesélték neki, hogy csak legyeket találtak. Az ördög haragjában majd szétpattant, de már semmit sem tehetett, mert a szökevények már átmentek az alagúton és a kövön, be Isten birodalmába, és az ördögnek üres kézzel kellett hazamennie.

A királyfi és a lány gyorsan ment előre az úton, amit a szétszórt babszemek mutattak, és szerencsésen hazaértek a királyi várba, a szüleik legnagyobb örömére. Hamarosan megtartották az esküvőt, és a király, már egy idősebb férfi, átadta birodalmát a fiának, és ezután halálukig mindannyian boldogan éltek.

AZ A KÖZÉPSŐ (*Tā viduvējā*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy király, akinek volt három lánya: egy az ő édes lánya, és kettő nevelt lánya. A király maga már nagyon öreg volt, ezért kezdett vőt keresni, hogy az uralkodjon helyette. De kire is bízna rá a saját lányát? Egy ilyen-olyan jöttmenthez csak nem adja. A király végül úgy határozott, hogy háztűznézőbe mindenki eljöhét, aki csak feleségül

akarja a lányát, de csak ahhoz adja feleségül, aki teljesíti a meghatározott három feladatot. Azokat, akik nem tudják megoldani a feladatokat, lefejezteti.

Mivel ilyen nagy büntetést szabott ki, csak azok jöttek el, akik nagyon is királyként akartak uralkodni. Egy király két fia útra kelt a várba, hogy megkérje a királylány kezét. A harmadik, ostoba fiúnak otthon kellett maradnia.

Az úton a két okos fiú találkozott egy kis emberrel, aki megkérdezte tőlük: „No, legények, hová mentek?”

Mindketten, büszkén, hogy már a királylány kéri, az öregembernek így feleltek: „Mi közöd van hozzá?” és folytatták az útjukat. Az erdőben a két kérő egy hangyabolyra talált és széttaposták azt, és a hangyák szétfutottak. Amint tovább mentek, eljutottak egy tóhoz, amin kacsák úsztak. Kövekkel kezdték fejbe dobálni a kacsákat. A parton hársfák nőttek, amiken méhkaptárak voltak; a fivérek szétverték a kaptárokat, megették a mézet és mindent úgy hagytak ott. Elmentek a királyhoz és bejelentkeztek, mint kérők. A király három feladatot adott nekik, de mivel nem tudták azokat megoldani, lefejeztette őket.

Az ostoba fiú várta haza a két okos bátyját, de azok csak nem tértek haza. Ekkor az ostoba maga is útra kelt a királylányhoz háztűznézőbe. Az úton ő is találkozott az öregemberrel. Az megkérdezte tőle: „Fiam, hová mész erre?”

„Bácsikám, én a királyhoz megyek, feleségül akarom kérni a királylányt.”

„Eredj csak, eredj, de közben tüntesd el a bátyaid nyomait!”

Az ostoba legény eljutott a széttaposott hangyabolyhoz és helyreállította azt, összerakta, minden szétdobált hangyatojást összeszedett és ugyanolyan hangyabolyt épített, mint amilyen korábban volt. Ezután tovább indult, és elért a tóhoz. Abban volt mindenféle bot, ágdarab, hogy a szegény kacsák nem tudtak úszkálni. A legény kiszedte azt mind a tóból és kenyérrel megetette a kacsákat. A kifosztott méheket is megsajnálta, a szétvert kaptárokat rendbe hozta, betette a szétszóródott tojásokat és ment tovább háztűznézőbe a királyhoz.

A király mindjárt ki is adta az első feladatot: egy szakajtó lenmagot beleszórt egy hangyabolyba, és az ostobának éjjel össze kellett szednie, vissza a szakajtóba, a lenmagokat. Ha nem teszi meg, levágják a fejét. A legény leült a szakajtóval a hangyaboly mellé, és elkezdett sírni. Csak sírt és sírt, míg el nem aludt. Reggel, amikor felébredt - mit nem látott? A szakajtó tele volt lenmaggal, a hangyák maguk hozták fel a magokat egyenként, majd elmentek az erdőbe. Az ostoba nagyon örül, a legkisebb, első feladat volt ez, amit sikeresen megoldottak, és így a feje a helyén van.

Eljött a király és nagy meglepetéssel látta, hogy a lenmagot összeszedte. Fogott most egy csomó kulcsot, szétoldozta azokat és belevetette a vízbe. Az ostoba feladatul azt kapta, hogy hozza ki a vízből a kulcsokat. De hogyan tegye ezt meg? A szegény megint keserves sírásra fakadt. A király már semmi többet nem látott, mert otthagya a fiút sírva.

Amint ott sírt a parton, kacsák úsztak oda, majd lemerültek a víz alá. Pár pillanat múlva ismét felbukkantak, és a partra helyezték a kulcsokat. Az ostoba nagy örömeiben azt sem tudta, hogy mit tegyen. A második feladatot is megoldotta. Eljött a király, és csodálkozott azon, hogy hogyan tudta visszahozni a kulcsokat.

A harmadik feladata pedig ez volt: az ostobának meg kell állapítania, hogy a három, eléje vezetett lány közül melyik a király édeslánya. Mindhárman egyforma magasak, egyformán voltak felöltözve, mindháromnak egyforma kendővel kötötték be a szemét. Az ostoba most teljesen zavarban volt. Így gondolkodott: „Az első lesz az, nem - a második, a harmadik.”

Szegény nem tudta, mit is mondjon, melyiket tartja az igazi királylánynak. A három sorba állt. A legény nézte, nézte őket, mindegyik teljesen egyforma: az baloldalt, az középen, az jobb oldalt. Ekkor csak meghallotta, hogy egy nagy méh arra repült, és a fülébe súgta: „Az a középső, az a középső!”

A fiú boldogan felugrott: „Az a középső!”

Valóban - a középső levette a kendőt, odament a fiúhoz, átölelte a nyakát. Az öreg király is mindjárt odament hozzájuk, a vejének nevezte, és máris hívta a lakodalomba. Így lett az ostobából király.

A BOSZORKÁNY NYÁRFÁJA

(Raganas apse)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer két fivér, akik egyszer elmentek vadászni. Az erdőben találkoztak egy kutyával. Az idősebb megkérdezte: „Lelőjük?”

„Ne lőjete le engem,” kérte a kutya. „Mindkettőtöknek adok három-három kutyakölyköt. Ennek az első kettőnek a neve: Megfogó. A másik kettőé: Eltörő, a harmadik kettőé pedig: Szorongató. Amikor az első megragadnak valamit, az csak úgy porzik, amikor a másodikak eltörnek valamit, az csak úgy recseg-ropog, és amikor a harmadikak szorongatnak valamit, az szinte elfolyik.”

Jól van. Egy pillanat múlva találkoztak egy farkassal. Az idősebb testvér kérdi a fiatalabbtól: „Lelőjük?”

„Ne lőjete le engem,” kérte a farkas. „Mindkettőtöknek adok egy-egy farkaskölyköt. Azok nagyon jól fognak szimatolni.”

Rendben. Egy idő múlva találkoztak egy medvéével. Az idősebb testvér kérdi a fiatalabbtól: „Lelőjük?”

„Ne lőjete le engem,” kérte a medve. „Mindkettőtöknek adok egy-egy medvebocsot, azok nagyon fognak hízelegni.”

Rendben. Egy idő múlva találkoztak egy hiúzzal. Az idősebb testvér kérdi a fiatalabbtól: „Lelőjük?”

„Ne lőjete le engem,” kérte a hiúz. „Mindkettőtöknek adok egy-egy hiúz kölyköt, azok nagyon fognak karmolni.”

Rendben. Egy idő múlva találkoztak egy rókával. Az idősebb testvér kérdi a fiatalabbtól: „Lelőjük?”

„Ne lőjete le engem,” kérte a róka. „Mindkettőtöknek adok egy-egy kis rókát, azok nagy doktorok lesznek.”

Rendben. Egy idő múlva találkoztak egy szarvassal. Az idősebb testvér kérdi a fiatalabbtól: „Lelőjük?”

„Ne lőjete le engem,” kérte a szarvas. „Mindkettőtöknek adok egy-egy kis szarvast, azok jó teherhordók lesznek.”

Rendben. Egy idő múlva találkoztak egy őzzel. Az idősebb testvér kérdi a fiatalabbtól: „Lelőjük?”

„Ne löjetelek le engem,” kérte az őz. „Mindkettőtöknek adok egy-egy őzgidát, azok nagyon jól fognak szaladni.”

Rendben. Egy idő múlva a találkoztak egy nyúllal. Az idősebb testvér kérde a fiatalabbtól: „Lelőjük.”

„Ne löjetelek le engem,” kérte a nyúl. „Mindkettőtöknek adok egy-egy kisnyulat, azok jó ugrók lesznek.”

Ekkor a legények fogták az állatokat, a segítőiket, és arra gondoltak, hogy el kell válniuk. De mielőtt elváltak volna, mindketten beledöfték a bicskájukat egy óriási tölgyfa törzsébe. Ha valamelyikük visszatér ide, és azt látja, hogy a testvére kése rozsdás, tudnia kell, hogy a testvérének rosszul megy a sorsa. Ellenben ha a kés pengéje fényes, akkor ellenkezőleg: minden a legnagyobb rendben van. Az idősebb fivére körbe indult, a fiatalabb egyenesen előre. Másnap az idősebb eljutott valamilyen várba. A vár teljesen kihalt, benne csak egyetlen egy lányt talált.

„Kislányom, húgocskám, hol vannak a többiek?”

„A többiek a fehér szarvas után iramodtak és kővé változtak, az apámmal is ez történt.”

„Igen, ők segítők nélkül mentek, de énnekem vannak segítőim, így elkapom a szarvast.”

Kiment, és látja, hogy igen, a fehér szarvas ott van a vár mellett, ő ekkor a segítő társaival utána eredt. És egyszerre csak eltűnt a szarvas. Az idősebb fivér ekkor felemelte a tekintetét a magasba, és a vén nyárfán megpillantotta a boszorkányt. „Gyere le, te vén boszorka, vagy utánad küldöm ma medvét, hogy lehozzon téged.”

„Megyek már, megyek, csak engedd meg, hogy megkösse a segítőtársaidat, nehogy megharapjanak.”

A legény megengedte, de mihelyt hozzájuk ért a boszorkány, minden állat, minden segítő társa és maga az idősebb fivér is kővé változott.

Hosszú idő múlva a fiatalabb testvér elért a tölgyfához, és meglátta, hogy a testvére kése teljesen berozsdásodott. Azonnal elindult megkeresni a fivérét, és eljutott ugyanabba a várba, ahol az az egyetlen lány élt.

„Lányom, lányom, húgocskám, hol vannak a többiek?”

„A többiek üldözőbe vették a fehér szarvast és mindenki kővé változott. Egyszer eljött egy vitéz mindenféle állatokkal, a segítőivel, és azt gondolta, hogy el tudja kapni a szarvast, de mi történt? - ő is kővé változott.”

„Az az én bátyám, az én bátyám, hogyan lehet megmenteni?” - „A bátyádat meg nem mented, inkább saját magadat mentsd meg, és ha lehetséges, engem is vigyél innen magaddal! Legény, nem tudod, hogy a nyárfán itt van egy boszorkány. Egyetlen szavával, egy kis pálcával kővé varázsol téged, engem és az állataidat örök időkre. És bosszút áll, ha csak megtudja, hogy itt tartalak téged. Fussunk, itt az idő!”

A legény felugrott a farkas hátára, ölébe vette a lányt, és menekülnek. Ekkor a föld dőngeni kezdett, ment utánuk a boszorkány. A fiú látta, hogy a farkas nem tud elmenekülni, ezért a lánnyal együtt átszállt a medve hátára. De a boszorkány csak jött, és egyre közelebb, egyre közelebb ért. Ekkor a fiú a lánnyal az ölében átszállt a szarvas hátára. De a boszorkány egyre közelebb ért. A nyúl repült, amint tudott, az őz száguldott, amennyire bírta a lába, a farkas, a medve, a róka egymás után, mint a szélvész. A görbelábú hiúz botladozik, el-elesik, de a Megfogó, Eltörő és Szorongató vicsorítja a fogait. Ők mégis egyedül vannak. A sebes szarvas is, végül úgy vélte, hogy a boszorkány mindenkinél sebesebb. Ezt mondja a legénynek: „Dörzsöld meg a jobb szarvamat, onnan előjön egy fésű. Azt a fésűt dobd át a bal válladon, de ne nézz hátra!”

A fiú át is vetette a fésűt a bal vállán, és a háta mögött egy nagyon sűrű, zöld erdő nőtt. A boszorkány azonban azon is áttört. A szarvas most ezt mondja a legénynek: „Dörzsöld meg a jobb szarvamat, abból előkerül egy köszörűkö. Ezt a köszörűkövet dobd el a bal válladon át, de ne nézz hátra!”

A legény átdobta a köszörűkövet a bal vállán, és lám, a háta mögött egy nagyon nagy, nagyon magas hegy emelkedett ki a földből. A boszorkány azonban azon is átkelt. A szarvas ekkor ezt mondta: „Dörzsöld meg a jobb szarvamat, akkor kapsz egy kendőt. Dobd át ezt a kendőt a bal válladon, de ne nézz hátra!”

A legény átdobta a kendőt a bal vállán, és íme, a háta mögött egyszerre egy tűzfolyó keletkezett. A boszorkány ezen nem tudott átkelni. A legény ekkor leszállt a szarvas hátáról és megpihent. De nem tudott sokáig pihenni, mert valamilyen kunyhót kell emelni, ahol lefekhet. Most mindannyian munkába kezdtek. El is csodálkozott, hogy milyen gyorsan ment a munka: az egyik viszi, a másik dobálja, a harmadik emeli, a negyedik húzza, az ötödik elhelyezi, a hatodik befedi.

Amikor már mindannyian lefeküdtek, a szarvas kivezette a legényt és így szólt hozzá: „Most vágj le, és a fejemet ásd el a küszöb alá, a testemet pedig a padló alá. Most meg tessék, itt van ez a fonal, jól vigyázz rá! És amikor egyszer innen elmész, akkor a fonalat háromszor tekerd össze jobbról balra, kötd fel vele a fejemet a testemre és akkor újra élni fogok.”

„De mondd, kedves szarvas, hogyan vágnálak le téged, a megmentőmet?”

„Ne jajgass, talán én rosszra tanítottalak? Ez is csak a javadra lesz.”

A fiú megtette, amire a szarvas utasította, és a szalagot az ablakba tette.

Reggel arra gondolt, hogy az állataival, a segítőtársaival vadászni kell menni, hogy ne éhezzenek. A lány otthon maradt, és ekkor meglátta a fonalat, és így gondolkodott: „Nem heverhet itt ez a jó fonál. Kötök belőle harisnyát.”

Amint a harisnyát kötötte, a fonalat balról jobbra tekerte. Ebben a pillanatban a tűzfolyó fölött megjelent egy vashíd, és azon átkelt a folyón a boszorkány. Most rohannak az állatok a boszorkány ellen. Az nem tudott mit tenni, mert a nagy sietségben a nyárfa mellett hagyta a botját. De talán nincs elég esze? Egy, kettő! Kész egy nagy gödör, és amikor, zsupsz, mind benne is vannak, rá egy háromhüvelyknyi vastag vasajtó, és most hová? A fiú meg a lány szorult helyzetbe került. A boszorkány csak nevet és kezd befűteni a fürdőben, hogy tisztára megfürödjön, majd elkészítse a reggelit. Amíg melegszik a fürdő, a boszorkány lefeküdt a napra. Még nincs elég meleg, a szarvas feje megszólal: „Te ostoba, mit sietsz azzal a fűtéssel? Csak három vasajtót törtek ki. Jó sokáig igyekezz, míg minden ajtó ki nem lesz törve.”

A szarvas feje jól kijött, a boszorkány ott van mellette: „Fekszem, fekszem, nem tudom kivárni. Mi történt - hamar meleg lesz már?” „Egy számára félig elég lenne, de kettő számára még rá kell tenni,” „No, ha ilyen sokáig elhúzódik, akkor kettőt egyáltalán nem akarok reggelire.” Ezt mondva, a boszorkány elkapta a lányt, és kihúzta az elülső fogát, ami teljesen aranyból volt. Azt a fogat a lánynak maga a Szerencse anyó ajándékozta, és amikor az nem volt a szájában, meg kellett halnia. A boszorkány beletette a lányt egy vasládába, és elásta a keresztúton. Amint a boszorkány ott tevékenykedett, a szarvas feje ismét megjelent.

„Megint három ajtót kitörni!” A boszorkány visszatérve a lány temetéséről, még jobban megéhezve, így kiáltozott: „Gyorsabban fűteni, ha nem lesz mindjárt, akkor megeszlek mocskosan!” „Meglesz, meglesz mindjárt, csak még a víznek meg kell melegednie.” A boszorkány visszafeküdt a napra, a szarvas feje megint megszólalt: „Most törjétek ki az utolsó ajtót! No most várjátok a segítséget!” Nem telt el hosszú idő, és minden állat, minden segítő, megjelent. Mindegyik jól elrejtőzött: a nyúl a pad alatt, az őz a polc alatt, a róka az ajtóban, a farkas a

kádban, a medve a kemence sarkában, a hiúz a lyukban, a Megfogó, Eltörő, Szorongató és a legény a kemencében. Egy pillanat múlva jön a boszorkány és kérdezi: „Készen van már?” „Igen, csak menj be!”

„Csikk!” az ajtó kinyílt és a boszorkány bement. Most aztán volt mit látnia! A Megfogó elkap, az Eltörő szakít, a Szorongató összeszorít, a medve üt, a farkas tép, a róka harap, a hiúz karmol, az őz rúg, a nyúl szalad, és a fiú forró vizes kannával mer. A boszorkányt nem tudták teljesen elverni, mert a fürdő ajtaja kinyílt és ő kiszaladt. Ekkor mindenki nagyon boldog lett. Azonban amikor a legény a lányról kezdett mesélni, az öröm csökkent, és mindenki együttesen a lányt kezdte keresni. A nyúl szalad előre, a farkas és a kutyák a nyomokat szimatolják, szimatolnak, szimatoltak, míg meg nem érezték a szagát. A hiúz és az őz mindjárt kiásta a vasládát, a medve kiemelte, a Megfogó, Eltörő és Szorongató feltörte a vasedelet, és a róka, a doktor, a fejrésznél megtalálta az arany fogat. A legény visszatette a fogat a helyére, és ekkor meglátták, hogy a lány él, egészséges. Ekkor együttesen a fonallal feltámasztották a szarvast, majd mindenki elindult vissza a várba. Az úton az okos róka így szólt: „Mindent ki tudtunk szimatolni, de arra csak nem jöttünk rá, hogy a boszorkány a botját a nyárfán hagyta. Megint ilyen messzire kellett mennünk?”

„Nem számít,” mondta a szarvas. „Most ráparancsolunk a boszorkányra, hogy a bot nélkül másszon le a nyárfáról, ha nem fogad szót, kidöntjük a fát.”

Odaértek a nyárfához, és látták, hogy a boszorkány ott ült a fán és vacogott: „Fázom, fázom! Eresszetek le a földre, hogy megmelegedjem, de hogy az állataid meg ne harapjanak, engedd meg, hogy megérintsem a botommal!”

A legény egyáltalán nem figyelt rá, hanem így szólt: „Le ne gyere a bottal a földre. Azonnal mondd meg nekünk, hogy kik ezek a kövek?”

„Ezek emberek, ezek állatok!”

„Nos, rendben, ha ezek emberek és állatok, hogyan lehet visszavarázsolni őket? Ha nem akarod, ne mondd meg, de ha nem mondod meg, akkor a nyárfádat a földre döntöm.”

„Ne dönts ki, ne dönts ki - megmondom, mindjárt megmondom. Vegyél le a nyárfáról egy kis penészt, azzal kend be a köveket, akkor életre kelnek!”

Így is történt. Feltámadtak az emberek, az idősebb fivér, az állatai, a segítőitársai, a lány apja, a lány anyja és minden alattvalójuk, nagyobb ott a tolongás, mint a piacon. Mindenki körülállta a nyárfát, és ledöntötték a boszorkánnyal együtt. Amint leesett, nem tudta elkapni a botját, még csak a kezét sem tudta felemelni: az összes állat ráugrott és darabokra tépte. A fiatalabb fiú feleségül vette a lányt, és egyetértésben, boldogan éltek a szépen berendezett várban. A lány apja átadta a birodalmát a vejének.

AZ ESZES HÁZIASSZONY

(Prātīgā saimniece)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy gazda, akinek nagyon eszes felesége volt. A férfi minden nap megkérdezte: - „Mondd csak, asszony, miért van minden étkezéskor csak hús, mindig csak húst főzöl? Főzz egyszer kását, máskor répát, megint máskor tejbegrízt, vagy babot, esetleg tejlevest. Így egy hétig csak húst eszünk, az összes húst megesszük, és ha holnap vendég jön, mit adsz neki?”

„Van elég hús, mindenkinek jut.”

Másnap reggel a gazda látja, hogy egy koldus megy át az udvaron a kapu felé, két nagy darab hússal. Megkérdezi: „Honnan szerzett a koldus ennyi húst?”

„Honnan szerzett? Én adtam neki, hiszen tegnap mondtad, hogy takarékoskodjunk azok számára, akik másnap jönnek.”

„Istenem! Egy ilyen gazdasszonnyal egy év alatt el lehet kótyavetyélni egy egész házat. Adj inkább ebédet! Mit főztél?”

„Kását, hiszen már tegnap azt akartál. Mindjárt hozom.”

„Milyen kása az, ha egy csepp tej sincs?”

„Hát, az összes tej megsavanyodott!”

„És a ma reggeli hol van?”

„Ma reggel nem fejtem meg a tehenet. Túl későn ébredtem, és már nem volt rá időm.”

„No, akkor eredj, fejd meg, és ügyelj arra, hogy elég legyen a kásához!”

„Megyek már, megyek, csak előbb ki kell kergetni a tyúkokat a kamrából.”

„Mit csinálnak a tyúkok a kamrában?”

„Egy kis lisztet csipegettek. Látod, ma reggel elfelejtettem bedugaszolni a sörös hordót. Később láttam, hogy az egész sör kifolyt. Hogy ne legyen nedves a kövezet, felszórtam liszttel. No, nézd csak, már teljesen száraz!”

A következő héten a gazda vendégeket várt, ezért szólt a feleségének: „Asszony, vedd le a piszkos abroszt, teríts az asztalra egy tisztát, és főzzél nagyon finom ebédet, vendégek jönnek.”

„Jól van, de nincs másik, mert múlt héten a tűzhely mellett meggyulladt pár fahasáb, elégett minden abrosz, ing, még a te kék mellényed is. Ebédet sem tudok miből főzni, mert a hús is és a liszt is elfogyott.”

„No, akkor asszony, varrj abból a piszkos abroszból egy koldustarisznyát, és elmegyünk koldulni, de legelőször menjünk ahhoz a koldushoz, akinek te az egyik nap hatalmas húsokat adtál, most talán ő vendégel meg minket.”

A FARKAS VADÁSZATON

(Vilks medībās)

Egyszer egy farkas elment vadászni. Egész nap járta ez erdőt, de semmi. Egy kőrisfán megpillantott egy seregélyfészket. A király mindjárt felkiáltott:

„Dobd le az egyik fiókádat! Ha nem, kidöntöm a fát, és mindegyikötöket felfalom.”

Az ostoba seregély le is dobott egyet félelmében. Másnap reggel a farkas ismét felkiált: „Dobj le még egyet! Ha nem, kidöntöm a fát.”

Ekkor jött arra a róka, és felszólt a seregélynek:

„De ostoba vagy, miért dobálod le a fiókáidat? Felelj így a farkasnak: Mutasd meg a fejszét, a csáklyát!”

A seregély mintha csak az álmából ébredt volna, mindjárt le is kiáltott a fa tetejéről:

„Mutasd meg a fejszét, mutasd meg a csáklyát, mivel döntöd ki a fát?”

A farkas elszégyellte magát:

„A róka, az irigy, oktatott ki téged,” mondta, és elment.

Ment, mendegélt, a rét szélén találkozott egy kakassal.

„Én most megeszlek, kakas!”

„Ne egyél, ne egyél, farkas, még nem mondtam el az imát.”

„No, akkor mondd el gyorsan!”

A farkas, amíg a kakas imádkozott, az árokszálen üldögélt, de a kakas hátulról a farkas füle mögé csapott a csőrével és elkukorékolta magát:

„Kukurikú!”

A farkas, mint aki részeg, hanyatt esett, de a kakas csak nem adta meg magát. Pár pillanat múlva azonban ott hagyta, és ekkor a farkas tovább indult. Találkozott egy gúnárral.

„Én most megeszlek, gúnár!”

„Jaj, farkas, hiszen a rokonod vagyok - ne egyél meg!”

„Micsoda rokonom?”

„Nem emlékszel? A nagybátyád vagyok, az apád testvére!” (Ezt kimondva, nagyon kiabálni kezdett.)

„Micsoda? A nagybátyám?” csodálkozott a farkas, de gyorsan eltávozott.

HÁROM CSODADOKTOR

(Trīs brīnuma dakteri)

Három mesterlegény egyszer vándorútra kelt, és éjszakára meg akartak szállni egy kocsmában. A kocsmárosné szívesen adna nekik szállást a házban, de így szól: „A férjem nem olyan jó szívű, mint én, ő nagyon haragos ember, ezért még egy ócska rongyot sem merek adni, hogy azon elalhassatok.”

A legények még csak rongyot sem akarnak, jó lesz nekik a szénakazalból kihullott törmelék. Másnap reggel elmentek egy birtokra, ahol magával az úrral találkoztak. Reggelit kértek tőle, de az úr ezt mondta: „Szívesen adnék nektek, ha kedvesebb lenne a feleségem, ezért nem merem megtenni.”

„Milyen a te asszonyod?” kérdik a legények.

„Milyen? Minden nap más rongyot vesz magára, és minden nap elmegy valahová, de engem sohasem visz magával. Még az asztalnál sem együtt eszünk.”

„No, majd meglátja - holnaptól kezdve ez másképpen lesz.” A legények elmentek, és meg-egyezték, hogy a jóságos kocsmárosné lelkét elcserélik az alávaló asszony lelkével. És így is történt. Amikor másnap reggel a cselédlány bement megkérdezni, hogy az asszonya milyen ruhát kér ma, az így felelt:

„Ugyanazt, ami tegnap volt rajtam.”

A lány elcsodálkozott: „Mi történt vele?”

A szolga bevitte a reggelit a nőnek, de az így szólt hozzá: „És az úrnak miért nem hoztál?”

A szolga csodálkozott: „Mi történt vele?”

Délben a kocsis kérdezte tőle, hogy ma melyik lovat fogja be.

Ő így felelt: „Ugyanazt, amelyiket tegnap, de úgy rendezd, hogy az úr is jöjjön velem!”

A kocsis elcsodálkozott: „Mi történt vele?” Hamarosan befogta a lovat, a gazda is kijött, és elmentek a feleségével együtt, elhaladtak a kocsmá mellett, ahol a kocsmárosné lelkét kicserélték. Mihelyt odaértek a kocsmához, a kocsmárosné kiszaladt, a ló elé állt és odakiáltott: „Az én uram, az én lovam, az én uram, az én lovam!”

A kocsmáros szaladt utána egy husánggal, kiabált: „Itt szaladsz, az emberekre ordítasz, de fenni azt nem tudsz!” Bekérgette a szobába. Harmadnap reggel a legények elmentek a gazdaságba, és megkérdezték az urat, hogy milyen a felesége.

„A feleségem olyan jó és kedves, hogy rá sem ismerem.”

És ezért az úr gazdagon megjutalmazta a legényeket.

ÍGY MEGY, AMIKOR OSTOBÁNAK NEVEZNEK

(Tā iet, kad par muļķi dēvē)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy gazda, akinek három fia volt: két okos, egy ostoba. Az idősebbeket - azokat az okosakat - kitaníttatta fazekasoknak, de az ostobát otthon tartotta, mert az semmilyen munkára nem volt alkalmas. De az ostoba otthon sem sokat dolgozott, többnyire csak a kemencepadkán heverészett.

Később, amikor az apjuk meghalt, az idősebb testvérek, a fazekasok lettek a gazdák az apjuk házában, és kilökték onnan az ostobát, mert az semmire sem képes. Az ostoba elgondolkozott: „No, ha semmire sem vagyok képes, akkor nem vagyok képes!”

De az okos testvérek, miután gazdák lettek, még okosabbak akartak lenni: kiokoskodták maguknak, hogy hogyan éljenek szolga nélkül, elég, ha van egy lány háziasszonynak, de azt a kis földdarabot még maguk is megművelhetik, és időközben csak fazekassággal foglalkoznak, és így gyorsan, nagy gyorsan meggazdagodnak, vesznek még egy házat, talán földet is, és úgy fognak élni, mint Marci Hevesen, de az ostobának nem kell semmit adni, csak a maradékot, ingyen megoszthat, az élelemért.

És akkor az okos fivérek teljesen átadták magukat a munkának, erre kellett gondolniuk: a vagyon hadd jöjjön magától át az ablakon, az ajtón. Gyorsan szántottak, gyorsan csinálták a fazekakat, majd ismét gyorsan fazekakat, ismét gyorsan szántottak - csak ezt. És amikor már az egész ház és udvar tele volt fazekakkal, csöbrökkel, az ostoba testvérüket elküldték egy nagy szekérrel Rigába, hogy adja el mindet, a lehető legdrágábban, és hozza haza a pénzt - minél többet, annál jobb!

Az ostoba azonban ezt mondta: nem hozhatja mindet, neki is kell valamennyi pénz a kiadásra, de a testvérei odavágták neki: „Nincs eléggé tele a hasad? Még mi másra kell pénz?”

„Az istenért, csak hozzá ne nyúljon a pénzhez.”

Az ostoba így szólt: „Rendben, nem nyúlok hozzá, még csak rá sem nézek a pénzre!” - és elment. A rigai piacon megkérdezték: „Mennyit akarsz darabjért?”

„Mennyit akarok? Mennyit is akarhatok? Rám parancsoltak, hogy ne nézzek a pénzre, és akkor nem is akarok ránézni. Vegyétek a fazekakat, és ne is kérdezzétek, hogy mennyit akarok!”

Ah, te jóságos! A vevők megörültek, hogy ingyen vannak a fazekak, - vették, ahogy tudták, egymás kezéből rángatták. Még be sem esteledett, de a szekér már ki is ürült, és a legény füttyörészve ment hazafelé.

Amikor hazaért, a testvérei meg sem várták, hogy behajtson a kapun, máris kérdezték tőle: „Te ostoba, hol a pénz?”

„Hol a pénz? A pénz Rigában van!”

„Hát akkor hol vannak a fazekak, ha a pénz Rigában van?”

„A fazekak is Rigában vannak. Már a szekérrel többet is elvinnének, mint amennyi nektek összegyűlt, de a pénzt csak nem adják hamarabb, amíg az összes fazekat el nem viszik.”

A fivérek hallva, hogy a rigaiak mennyire megkívánták a fazekakat, sajnálták, hogy több nincs; elküldték a rakományt, majd egy másikat; és az ostoba, ostoba is maradt, de amit kell, azt meg kell tenni, szembeszállhat az okosakkal? nem! Ezért csak tette, tette a dolgát - és ősszel elvitte az utolsó rakományt is - de most már meg kell hozni az összes rakományért a pénzt; ha nem, az okosak már megmondták - megkeserülöd! Az ostoba elgondolkodott: „Drága dolog az élet, és most vége lesz.”

De amint ment hazafelé, egyszerre csak meghallott valamit: a bokrok alatt rejtőzik valaki. Amint közelebb ért látja, tolvajok, az úton már nem tudnak mindent tovább vinni, valamit egy hókupacba rejtettek. A legény így gondolkodott: „Még összeakaszkodnék velük? Dehogy. Hadd ássák el, és amikor elmennek innen, akkor lesz rajtam a sor!”

Igen, így is történt: azok ott elásták a holmit, és elmentek. Ekkor az ostoba a két kezével koptatta a havat és egy nagy ládát talált, tele ezüstpénzzel, jól elrejtve. Most mit tegyen? Hozott egy szánkót és vitte a bátyjaihoz.

Másnap a tolvajok eljöttek a kincsükért, de nem találták. Hiába rabolták végig egész Riga városát.

De az okos testvérek, amikor megpillantották a rengeteg pénzt, és megértették, hogy ez nem tréfadolog, megparancsolták az ostobának, amit másképpen meg nem parancsoltak volna, hogy nősüljön meg. Mit tegyen, ha meg kell nősülni, meg kell, tiltakozni ellene nem volt mersze.

Igen, és az okos testvérek elkezdték megrendezni a lakodalmat, egyáltalán nem kérdezve, hogy lesz-e menyasszony, vagy nem lesz, és az ostobának el kellett mennie Rigába vajért, attól lesz bőkezű a gazdasszony: túl sokat kívánt magának, és nincs olyan sok, amennyire az esküvőn szükség van.

Az ostoba elment Rigába, megvásárolta a vaját, és elindult hazafelé - de mi történt! - bekövetkezett az olvadás, helyenként már teljesen kopár a föld. Ezt gondolta: „Hogyan kerülök így haza? Ha a földön helyenként nincs hó, oda a vaj!” - tehát fogja csak a vaját, és ment tovább az úton, amerre tudott. Ment, ment, de oly csúszós volt, hogy kész csoda, haza ért végül, a testvérei haragszanak, az egész fürdőt megtöltötték sörrel, hová tegye a vaját, ment vissza, de ha már befűtöttek a fürdőben, hadd fürödjön tisztára az esküvőre!

Rendben, azok elmentek, és ő befűtött.

Annyira befűtött, hogy a melegben felforrt a sör, kilőtte a hordóból a dugót, a sör elöntött mindent, végigfolyt a padlón, az esküvő elmaradt.

Következő ősszel azonban már ez nem történhetett meg, az ostoba maga rendezte meg az esküvőt, maga keresett menyasszonyt, és mindent úgy elrendezett, ahogyan kellett.

Ez után az ostoba okosan élt, olyan okosan, hogy még az okos testvéreinek is őhozzá kellett mennie tanácsért. No, így esik a dolog, ha valakit mások ostobának tartanak.

AZ ERŐS FIÚ

(Stiprais dēls)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy férfi, aki a fiát nagyon erősnek akarta felnevelni, ezért sehová sem engedte ki, állandóan bent tartotta a szobában, és a legjobb falatokkal etette.

Amikor a fiú betöltötte a tizennyolcadik évét, már nem maradt békén, örökön könyörgött az apjának, hogy eressze ki, mert már elég erős. Az apja csak nem akarta még kiengedni, de amikor már nem tudott ellenállni neki, így szólt: „Előbb meg kell mutatnod az erődöt, hogy lássam, elég erős vagy-e már.”

Az apa elvezette a fiát egy nagy erdőbe, és e szavakkal fordult hozzá: „Itt mutasd meg az erődöt!” A fiú közepén megragadott egy nagy hársfát és a csúcsát a földig hajlította. De az apja csak a fejét rázta: „Ez semmi! Fiam, még nincs meg a szükséges erőd.”

Hazavezette a fiút, hogy még jobban etesse. Egy év múltán a fiú megint kérte az apját, hogy kimehessen. Az apja elvitte ugyanabba az erdőbe, hogy mutassa meg az erejét. A fiú megragadott egy nagy, vastag nyírfát és kettétörte, mint egy pálcikát. „Erős vagy már, de még nincs meg a kellő erőd,” mondta az apja. „Még egy évig etetnem kell.” Nem volt mit tenni - kedvetlenül vissza kellett menni, hogy tovább gyűjtse az erejét. A harmadik évben az apa elvezette a fiát az erdőbe - a fiú kisujjával megérintett egy nagy, nagyon nagy tölgyfát, gyökerestől kitépte és elhajította, mintha semmi sem lenne. „Most már elég erős vagy,” mondta az apja. „Elmehetsz a nagyvilágba.”

A fiú el is indult. Ment, mendegélt, és találkozott egy úrral, aki négylovas hintón ment. Az úr megkérdezte: „Hová, hová?” „Munkát keresek.” „Gyere el hozzám! Mennyi bért akarsz?”

„Mennyit akarok? No, egyezzünk meg így: ha nem végzem el a munkát - nem akarok semmit, de ha elvégzem, György napon háromszor a homlokodra csapok.”

„Rendben, gyerünk a birtokomra!”

Az úr otthon adott a legénynek egy vén gebét, hogy hozzanak az állatoknak vizet a tóból. A fiú telemerte a hordót, de a gebe nem húzta olyan gyorsan, ahogyan ő akarta. Hol tolja, hol húzza - semmi sem történik. Nincs mit tenni, a gebét belökte az árokba, befogta magát a kocsiba és hazahúzta a vizes hordót, annyira nekihevílt. Az úr megkérdezte: „Hát a lovat hol hagytad?”

„Hol hagytam volna? Nem tudta húzni, hát belöktem az árokba, menj csak oda, meg is találod ott. De most adj nekem másik munkát!”

A gazda megparancsolta neki, hogy reggel menjen csépelni.

Igen, igen, de akkor adjon a cséphadarókhöz kötélhuzatot. Az úr hozott egy egész borjúbőrt. No majd a bőrt szalagokra vágta, az egész bőrt egy szalagköteggé fonta, kivágott egy vastag, nagy tölgyfát, rákötötte a fa egyik végére a szalagokat, a másik végére egy nyelet és akkor reggel kiment, megparancsolta a többi cséplőnek, hogy egy helyen gyűjtsék egybe a gabonát, és hagyják ott. Teljes hosszában kitergették, és a fiú verte a nagy hadaróval, hogy félelem

volt még nézni is. Veri, veri - nem olyan sokáig - szinte porrá vert mindent. A gazda nézi, és így gondolkodik: „Nem lesz ebből semmi jó, ha György napig nem szabadulok meg tőle - el kell küldeni.”

És még ugyanazon a nap a gazda a legénynek ad három hordót, hogy vigye el azokat a tóhoz, hogy az erdőben a kádárok javítsák meg rajtuk az abroncsokat. Azonban az erdőben egyetlen kádár sem volt, hanem egy hatalmas medve élt ott, ami minden arra járó darabokra tépett.

A fiúnak erről azonban fogalma sem volt, befogta a lovat, feltette a szekérre a hordókat, fogta a cséphadaróját, mint ostort, és elindultak. Félúton a ló - mintha már kifáradt volna, vagy mi - lassította a lépteit, a legény sürgetni akarta, ezért rávágott a botjával, de a ló ahol volt, ott maradt, egy helyben állt.

Nem volt mit tenni, maga húzta tovább a szekeret. De csak megközelítették a tavat, amikor a szörnyű medve ordítva előjött az erdőből, és mancsait széttárva a fiú felé szaladt. A fiú lassú léptekkel közeledett: „Jó napot, jó napot, kádár uram, csak ne oly dühösen!”

De a kádár nem tudja mi az, hogy jó napot, kezdi rázni az érkezőt. No, ha te így, én is úgy, gondolta a fiú és megragadta a medvét, hogy az már nem is mozgott, és így szólt: „Talán így javítják meg a hordót? Azonnal a kocsirúdhoz!”

És amikor a medvét odakötözte, ő felült a hordókra, párszor rácsapott a cséphadaróval és máris a gazda kapujában voltak. „Honnan szedtél ilyen kádárt?” „Nem akarta megjavítani a hordót, mindjárt verekedni kezdett.”

Nos, a gazda rémülten nézett körül, tegye csak, ahová akarja. Jól van, a legény bekötötte az istállóba és újabb munkát kért.

A gazda így felelt: „A hombárban ott vannak a zsákok a gabonával, vidd el a malomba megörölni!”

Egy-kettő és a zsákok máris a szekéren voltak, a kádár-medve a szekérrúdhoz kötve, és mentek a malomba.

Kijött eléjük a molnár és kérdezte: „Mit akarsz?” A legény így felelt: „A gazda azt akarja, hogy mielőbb őröld meg mind, ami ezekben a zsákokban van.” Azonban a molnár, aki maga az ördög volt, ezt mondta: „Én nem a gabonát őrölöm meg, csak téged magadat!”

Ekkor megragadta a legényt és akarta bevinni a malomba. A legény előbb még csak tréfának vélte a dolgot: „Lassabban, lassabban, molnár uram,” mondta „ne ily hevesen!”

De az ördög csak fogta, vitte a malomhoz, akármit is mondott neki. A legény ezt már nem bírta elviselni, megragadta az ördög tarkóját és röviden ennyit mondott: „Most a kocsirúdhoz! Már látom, hogy mi kell neked!”

Odakötötte az ördögöt a kocsirúdhoz és előre a kádárt. Akkor a legény felült a szekérre és rácsapott kétszer az ördögre, egyszer a kádárra - és egykettőre ott is voltak a gazda kapujában. Milyen molnárok és milyen kádárok vannak itt, egyik sem akar dolgozni, könyörögni kell nekik, adjanak másik munkát.

A gazda ekkor utasította a legényt, hogy egy írást vigyen el magához a császárhoz, de hogy abban mit írt, azt meg nem mondta. A legény elment, mint a szélvész, gyorsan a császárhoz ért, odaadta neki az írást. A császár, miután elolvasta, szólt neki, hogy a gazda katonának adta. A legény csak a szemét meresztgeti: „Hogyan? Még el sem végeztem a munkát, és máris katonának adott?”

A legény ezután kétszer rácsapott a molnárra, és egyszer a kádárra, és elindult hazafelé. A gazda látván ezt, megijedt, és még csak ki sem ment eléje. Hát ha nem jött ki, a legény bement hozzá: „No, mi van? Ma van György napja - fogadd a fizetséget a megegyezés szerint, hadd üssek a homlokodra!”

A gazda odaígrte neki az egész birtokát, csak ne tegyen semmit, felejtse el, de a legény makacskodott: „Az egyezés az egyezés!”

Nem volt mit tenni, a gazda beleült a székbe és becsukta a szemét.

Amikor először odacsapott a legény, a gazdának szikrázott a szeme; amikor másodszor odacsapott, a lába összerándult; a harmadik csapásra a feje széthasadt, és vége lett.

A legény lett a gazda, és még ma is az, ha meg nem halt. De, ha valahová el akar menni, a molnárt és a kádárt fogja be a kocsiba, és a cséphadaróval, mint ostorral hajtja a lovait, de a szolgálait jól, nagyon jól tartja, bőségben, nyugodtan élnek.

A ZSUGORI ÚR (*Síkstairs kungs*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy szörnyen gazdag úr. És ő annyira zsugori volt, hogy még megnősülni is félt: a felesége túl sokat enne, és olyant, aki semennyit sem eszik, hol találhat? De ugyanabban a járásban egy szegény embernek volt egy nagyon szép lánya. És az minden reggel, amikor az ablakot törölgette, a száját tátogatta: hogyan lehet valakinek ilyen szokása?

Egyszer a gazdag úr éppen arra ment, amikor a lány az ablakkal dolgozott. Mindjárt meg is kérdezte: „Miért tátogatod a szádat?”

„Az apám nagyon szegény, én a levegőt nyelem, azzal táplálkozom.” felelte a lány.

„No, ez az!” gondolta az úr. „Ha neked a levegő elég, akkor jó feleségem leszel.”

Rendben, a lány bele is egyezett. És következő vasárnap meg is tartották a lakodalmat. Amikor hazaértek a templomból, délben megsütött két kacsát. No hát rögtön kapta magát, és egyedül megette azokat, a férjének semmit sem hagyott. Jaj, te, szegény! Látva, hogy minden ételt elfogyasztott, azonnal rosszul lett, olyannyira megbetegedett, hogy orvosért kellett küldeni. Amint megérkezett az orvos, rögtön megkérdezte: Mi történt? De a beteg meg sem tudott szólalni rendesen, egyre csak ezt hajtogatta:

„Meg-et-te a ka-csá-kat!”

Az orvos sehogyan sem értette, ezért megkérdezte a feleségét: „Mi történt vele, és mit akar mondani?”

A feleség próbálta megmagyarázni: „Azt akarja mondani, hogy ő haldoklik, és megparancsolta nekem, hogy vágjak le két kacsát.”

A gazda ezt hallva, még jobban dühbe gurult, és nagy haragjába bele is halt. És a fiatal nőnek ott maradtak a kacsák, és ezután boldogan élt, míg meg nem halt.

ÁRVA LÁNY ÉS ÉDES LÁNY

(*Sērdiene un mātes meita*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy árva lány, akinek egy rossz gazdaasszonynál kellett szolgálni. Szegényke, akárhogyan is akarta, csak nem tudott a gazdasszony kedvében járni. Egyszer megparancsolta neki, hogy a kút szélén fonjon egy fonalat. Amint ott font, akaratlanul meglökte a rokkát és az beleesett a kútba. Nem volt mit tenni, el kellett mennie a gazdaasszonyhoz, hogy elpanaszolja neki, hogy véletlenül mi történt. A gazdasszony azonban mindjárt félbeszakította:

„Mindent összevissza beszélsz, szándékosan tetted. Azonnal ugorj le a kútba a fonálért, egyébként verést kapsz.”

Az árva lány sírva a kúthoz ment, és lesz, ami lesz, életben marad, vagy nem, beleugrott. De csoda történt! A kúton át egy zöld mezőre ugrott. Azon a réten egy kanász legeltette a disznait.

„Jó fiú, nem láttad a rokkámat?”

„Láttam, de egy öregember elvitte. Menj csak arra, talán találkozol vele!”

Az árva lány elindult. Egy idő múlva megpillantott egy tehéncsordát.

„Kedves csordás, nem láttál erre egy férfit egy rokkával?”

„Láttam ám, az előbb ment el mellettem. Menj gyorsan, még utoléred!”

Az árva lány szaladni kezdett és egy kis háznál utol is érte a férfit. Ekkor megkérte:

„Kedves bácsi, nincs nálad a rokkám?”

„De, lányom, azonban ingyen nem adom oda. Fűtsd be a fürdőmet: van kint pár döglött állat csontja - az jó tüzelő, találsz marhatrágyát - az jó lesz víznek, az árokban van tövises bokor - abból jó fürdőseprő lesz.”

Az árva lány azonban elgondolkodott:

„Azt már csak nem! Ki látott még állati csontokkal fűteni, marhatrágyát vinni víz helyett, és ki használ tövises gallyakat fürdőseprőnek? Elszaladok az erdőbe rőzséért, a forráshoz vízért, és a nyírfához seprűért.”

Ahogy gondolta, úgy is tett. Este az öreg megfürdött, és köszönetet is mondott. A lány ismét említést tett a rokkáról, de az öreg így felelt:

„Ej, szorgalmas lány vagy, itt a rokkád, de ma este még ne menj haza, majd hazamész holnap reggel!”

Rendben van. A lány ott is maradt. Másnap reggel az öreg bevezette a lányt egy szobába, ahol két láda volt, egy nagyobb és egy kisebb.

„Melyik ládát akarod?” kérdezte az öregember.

„A kisebbet!” felelte az árva lány.

„Rendben! Fogd a kisebbet, én kikísérlek a kapuig.”

A kapunál a férfi ezt mondta: „Gyere utánam!”

A lány követte. Hamarosan egy csorda mellett kellett elmennie. A kutya hangosan ugatni kezdett: „Vau, vau, vau!”

A lány nem törődött vele. Hamarosan egy konda mellett kellett elmenni. Ott is volt egy kutya, az is ugatni kezdett: „Vau, vau, vau!”

A lány nem törődött vele. Hamarosan egy nagy kapuhoz értek. Az öregember kinyitotta azt a kaput, és bevezette a lányt a gazdasszony udvarába. A ládát a lány aznap nem nyitotta ki, ott hagyta a fészerben. Másnap reggel nyitotta csak ki, és mindenki nagyon elcsodálkozott: a láda tele volt csillogó arannyal. Ezt látva a gazdasszony ráparancsolt a lányra, hogy mesélje el, honnan szerezte az aranyat.

„Így meg úgy, - mesélte - a kútba ugrottam a rokkáért - kijutottam egy zöld rétre, amint ott mentem, eljutottam egy kis házba, ahol egy öregember lakott, önála volt a rokkám. De nem adta mindjárt vissza, előbb be kellett gyűjtanom a fürdőjében. Nos, miután az öreg megfürdött, visszaadta nekem a rokkát, és nekem ajándékozta még ezt a ládát.”

„No, hát akkor legyen!” mondta a nő, és azonnal a kúthoz küldte a lányát fonni, hogy le ne maradjon az árva mögött.

A gazdasszony lánya font, font, de semmi sem történt. Ezért a lány maga belelökte a rokkát a kútba. Az anyja mindjárt kiáltotta is:

„Ugorj utána mindjárt! Ugorj utána!”

Le is ugrott és mindjárt kijutott a zöld mezőre, ahol disznók legeltek.

„Nem láttad a rokkámat?”

„De láttam, elvitte egy öregember, menj utána!”

A lány ment tovább, és meglátott egy marhacsordát.

„Nem láttátok a rokkámat?”

„De láttam, elvitte egy öregember, menj utána!”

A lány követte és utolérte egy kis háznál. „Nincs nálad a rokkám?” kérdezte.

„De, itt van nálam, de ingyen nem adom vissza. Fűtsd be a fürdőmet: van kint pár döglött állat csontja - az jó tüzelő, találsz marhatrágyát - az jó lesz víznek, az árokban van tövises bokor - abból jó fürdőseprő lesz.”

A lány azonnal összeszedte a csontokat, beszórta a fürdőkályhába és ezután már nem törődik vele, hogy mi lesz tovább. Fogja a trágyát, az éppen csak nedves, és a tövises gallyak is csak úgy néznek ki, mint valamilyen fürdőseprű. Az öreg bement a fürdőbe, de ott mit talált. Nincs pára, éppen csak meg nem fagyott. A trágyától csak még mocskosabb lett. A tövises gallyak is csak összekarcolták.

A fürdés után a lány ismét említést tett a rokkáról. Az öreg visszaadta a rokkát egy szó nélkül. A lány azonban még várja az aranyat, ezért ezt-azt tett és nem indult aznap este haza. Reggel az öreg bevezette a szobába és megkérdezte, hogy melyik ládát választja, a kisebbet vagy a nagyobbbat.

„A nagyobbbat!” kiáltotta mindjárt a lány, mert így azt remélte, hogy az árva lánynál több aranyat kap.

Az öregember odaadta neki a nagyobb ládát, és kikísérte a kapuhoz. Ott ezt mondta:

„Eredj tovább egyedül, hiszen ismered az utat. Én visszamegyek.”

A lány elindult, és hamarosan elért a marhacsordához. Ott a kutya ugatni kezdett:

„Vau, vau, vau!”

A lány nem értette, és ment tovább. Hamarosan elért a kondához. A kutya ott is megugatta:
„Vau, vau, vau!”

A lány hamarosan eljutott egy nagykapuhoz, és amikor azt kinyitotta, az anyja udvarán találta magát. A gazdasszony azon nyomban a lányához szaladt, hogy vigye be a ládát a fészerbe, mutassa meg, mit hozott. Mindjárt ki is nyitották a ládát. De mekkora volt a csoda, amikor meglátták, hogy az arany helyett lobogó lángok voltak benne. Leégett az egész fészer, csak az árva lány ládája maradt sértetlen.

AZ ÖT KÜLÖNÖS ERŐS EMBER *(Pieci savādie stiprinieki)*

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy család, és a fiatal fiúnak meghaltak a szülei. El kellett indulnia a nagyvilágba munkát és szerencsét keresni. Amint ment, mendegélt, találkozott egy emberrel, aki szintén ott ment az úton, de a lábához malomkövek voltak kötve. A fiú meglepetten kérdezte: „Miért kötöttél a lábadra ilyen nehéz köveket?”

„Ha nem lennének ilyen nehéz kövek a lábamon, akkor már képtelen lennék egy helyben maradni. Egy rövid pillanat alatt körberohanom az egész világot.”

„Menjünk inkább együtt szerencsét keresni!”

A férfi beleegyezett és kettesben mentek tovább. Amint így mentek, találkoztak egy férfivel, aki a fákat tépte ki gyökerestől-lombostól. A fiú megkérdezte: „Mit csinálsz?”

„Az anyámnak viszek rőzsét.”

„Nem jössz velünk szerencsét keresni?”

A fanyüvő is beleegyezett és hármasan mentek tovább. Amint így mentek, találkoztak egy emberrel, aki egy hosszú puskát tart a szeme előtt és löni készül, de nem lát egy vadat sem, amit le kellene löni. A fiú megkérdezte: „Mit lövöldözöl itt hiába, ha nem látsz sem egy vadat, sem egy madarat?”

„Le akarom löni a szúnyogot, amelyik tízversztányira repdes egy tölgyfa körül.”

„Inkább gyere velünk szerencsét keresni!”

A puskás is velük ment. Amint így mentek, látták, hogy ott forog három szélmalom, de a levegőben egyáltalán nem érezték a szelet. Végül meglátták, hogy egy árokban feküdt egy férfi, aki az egyik orrlyukán át fújt, a másikat pedig betömte egy ronggyal. A fiú őt is megkérdezte: „Mit csinálsz?”. „A szélmalomokat hajtom.”

„Miért dugtad be az egyik orrlyukadat?”

„Ha mindkét orrlyukamon keresztül fújnék, magukat a malmokat is elfújnám.”

„Eljöhetnél velünk szerencsét keresni.”

Már öten voltak együtt. Amint így mentek, találkoztak egy hatodikkal, aki a sapkáját az egyik fülére húzta. A fiú megkérdezte: „Miért nem teszed rendesen a fejedre a sapkát?”

„Ha rendesen a fejemre tenném a sapkát, olyan hideg lenne, hogy az egész Föld megfagyna.”

„No, akkor te is gyere mivelünk!”

Ők hatan együtt mentek tovább, és eljutottak egy királyi várba. Annak a királynak volt egy nagyon szép lánya, aki nagyon gyorsan futott. A szép lánynak sok kérője volt, és ő nem tudta, hogy melyiket válassza. Végül kijelentette, hogy azt válassza, aki futásban legyőzi, azonban egyik kérő sem tudta még csak utol sem érni. A fiatal fiú is, az útitársai segítségével, ki akart állni a lánnyal. A király beleegyezett és a Futó állt be a fiú helyére.

Másnap a király adott egy korsót a lányának és egy korsót a futónak, hogy szaladjanak el a forráshoz, ami hét versztányira van a királyi vártól. Aki elsőnek ér vissza a korsó vízzel, az lesz a győztes.

A futó leoldotta a lábáról a köveket, villámsebesen elfutott a forráshoz, megtöltötte a kancsót vízzel és szaladt vissza. Félúton van egy nagy tölgyfa és ott a futó megállt egy kicsit felfrissülni, mert melegen süttött a nap. Leült és el is aludt. A királylány, aki épp akkor futott még csak arra, meglátta, hogy a futó ott alszik, kiöntötte annak a korsójából a vizet, és szaladt a forráshoz. Amint futott visszafelé, elszaladt a futó mellett és örült, hogy ő lesz a győztes.

A fiú az útitársaival együtt nagyon csodálkozott, hogy a futó ilyen sokáig késlekedik. A Lövő körülnézett és meglátta, hogy a Futó ott alszik a tölgyfa alatt. Lelőtt a tölgyfáról egy gallyat, ami az alvó fejére esett, és felébresztette. A Futó megpillantva az üres korsót, viasszaladt a forráshoz, gyorsan telemerete a korsót és a királylánynál gyorsabban viasszaladt a királyi várba.

A királylánynak, az ígérete szerint, feleségül kellett mennie a fiúhoz. De a hercegkisasszonynak nem tetszett az ilyen egyszerű legény, és nem akart hozzá menni. Ez járt magának a királynak is a fejében, és meg akart szabadulni a fiútól. Nagyon forróra befűttetett a fürdőben és elküldte a fiút fürdeni. A fiú rosszat sejtett, de nem akart szembeszállni a királlyal, ezért elment fürödni az útitársával, aki a hideget terjeszti. A fürdőben olyan nagy a hőség, mint egy kemencében, és a király azt gondolta, hogy mindkettőjüknek vége lesz ott, azonban a legény útitársa rendesen a fejére teszi a sapkáját, és a fürdőben ekkor már nem is érezték a hőséget. Reggel a fiú még panaszkodott is a királynak, hogy nem fűtöttek be eléggé a fürdőben.

Akkor a király meg akart békélni a legénnyel és pénzt adott neki. Még bőkezűbb akart lenni, és annyi aranyat meg ezüstöt ígért neki, amennyit egy ember el tud vinni. A fiú így felelt: „Semmiképpen sem mondhatok ellent a királynak. Ahogyan ígéri, jó lesz úgy.”

Ezután a legény a városban összevásárolt minden vásznat és azokból egy nagy, erős zsákot varrt. A király szórta bele az aranyat és az ezüstöt. Végül már egész kincsét beleszórta, de a zsák még mindig nem telt meg. A legény azonban nem kért többet, és ekkor a Fanyűvő a vállára vetette a zsákot és nyugodtan elmentek.

A király nagyon sajnálta a kincseit, és összehívta egész katonaságát, és rájuk parancsolt, hogy vegyék üldözőbe az embereket és vegyék el tőlük az arannyal teli zsákot.

Amikor a katonák utolérték az erős embereket, a Fújó szabaddá tette mindkét orrlyukát és azokon keresztül fújni kezdett. Minden katona felrepült, mintha csak pihék lettek volna. A király és a lánya már megbánta, amit tettek, be kellett volna tartaniuk az ígéletüket. A király maga elment az erős emberek után és bocsánatot kért a legénytől, aki jószívű volt, és visszaadta a királynak az aranyat meg az ezüstöt.

A legény ekkor feleségül vette a királylányt, és az útitársai annyit ettek és ittak, amennyi csak jólesett nekik.

AZ ÖT CSODÁLATOS MESTEREMBER
(*Pieci br̃numa amatnieki*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy család, öt fiúgyerekekkel. Egyszer az apa e szavakkal útnak indította az öt fiát:

„MenjeteK, és mind az öten tanuljatok valamilyen mesterséget!”

Úgy is történt. Az első nap a legidősebb fiú indult el, és az úton találkozott egy öregemberrel, aki megkérdezte:

„Hová mész?”

„Mesterséget tanulni.”

„Milyen mesterséget?”

„Jós mesterséget.”

„Jól van, fiam, akkor jó úton mész. Az út végén áll a házam, ott kitanulhatod a jós mesterséget.”

Másnap elindult a második fiú, az úton találkozott egy öregemberrel, aki megkérdezte:

„Hová mész?”

„Mesterséget tanulni.”

„Milyen mesterséget?”

„Szabó mesterséget.”

„Jól van, fiam, akkor jó úton mész. Az út végén áll a házam, ott kitanulhatod a szabó mesterséget.”

Harmadik nap elindult a harmadik fiú, az úton találkozott egy öregemberrel, aki megkérdezte:

„Hová mész?”

„Mesterséget tanulni.”

„Milyen mesterséget?”

„Lövész mesterséget.”

„Jól van, fiam, akkor jó úton mész. Az út végén áll a házam, ott kitanulhatod a lövész mesterséget.”

Negyedik nap elindult a negyedik fiú, az úton találkozott egy öregemberrel, aki megkérdezte:

„Hová mész?”

„Mesterséget tanulni.”

„Milyen mesterséget?”

„Tolvaj mesterséget.”

„Jól van, fiam, akkor jó úton mész. Az út végén áll a házam, ott kitanulhatod a tolvaj mesterséget.”

Ötödik nap elindult az ötödik fiú, az úton találkozott egy öregemberrel, aki megkérdezte:

„Hová mész?”

„Mesterséget tanulni.”

„Milyen mesterséget?”

„Lantos mesterséget.”

„Jól van, fiam, akkor jó úton mész. Az út végén áll a házam, ott kitanulhatod a lantos mesterséget.”

A következő évben a fiúk összegyűltek az apjuknál megmutatni, hogy mit tudnak. Az apa a tolvajjal kezdte:

„A tölgyfán fészkel egy gólya, lopd ki az öt tojást, hogy nyomuk se maradjon.”

Jól van, a fiú dolgozni kezdett, és ki is lopta a tojásokat, hogy a gólyának fogalma sem volt róla, hogy üres fészkekben ül. Ekkor az apa hozott egy kis asztalt, annak négy sarkán elhelyezett egy-egy tojást és az ötödiket középre tette, majd így szólt a lövészhez:

„Fiam, lövész - egy lövéssel kilövöd mind az öt tojást?”

A lövész nézi, majd céloz, és egyszer meghúzza a ravaszt: mind az öt tojás darabokra hullott.

„Nagyszerű!” örvendezett az apa. „De te, szabó fiam, össze tudod azokat varrni?”

A szabó dolgozni kezdett: összeszedte a darabokat, egymáshoz illesztette, és varrt, varrt, és hamarosan egészek lettek a tojások.

„Jól van!” örvendezett az apa. „De te, jós fiam, mondd meg, mi jót tanultál?”

„Sok mindent, de most látom, hogy oda, a tenger szigetére egy sas elvitt egy királylányt. Ha a testvéreim velem jönnek, akkor idehozzuk azt a lányt.”

Rendben van, el is mentek. És már második vagy harmadik nap vissza is jöttek a lánnyal. (Az úton a sas rájuk támadott, de a lövész lelőtte. Amikor a sas leesett, eltörte a hajó árbocát, de a szabó megvarrta.)

De otthon a testvérek között viszály támadt. Az egyik is akarta a szép királylányt, a másik is akarta. Végül az apjuk így döntött:

„Nem tudjátok eldönteni, akkor én eldöntöm: aki egy egész éjjelt eltölt ebben a mély barlangban, ahol a medve alszik, az rászolgál, hogy feleségül vegye ezt a szép lányt.”

Rendben, előbb bemegy az első négy fiú az alvó medvéhez, de semmi sem lett belőle - a medve morogva vadul rájuk támadt. Végül szerencsét próbált a lantos. Odament a barlang közelébe, a medve már örült; odament egészen a barlanghoz, a medve táncolni kezdett; be ment a barlangba, leült, a medve lefeküdt melléje, és egész nap csak hallgatta a fülének kedves zenét. Reggel előjött a lantos épen és egészségesen. Az apja nagyon megörült: „Fiaim, igaz, ti mindannyian jó mesterséget tanultatok, de a lantosnak jobban sikerült, ezért övé a királylány.”

Másnap meg is tartották a lakodalmat.

A VAK APA ALMÁI (*Neredzīgā tēva āboli*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy nagyon öreg, vak férfi, akinek három fia volt, kettő okos és egy ostoba. Az apának volt egy almafája, amin aranyalmák termettek. De attól az időtől kezdve, hogy a férfi egyszerre csak megvakult, minden éjjel eltűnt egy arany alma. Az apa végül kigondolta, hogy a két okos fia őrizze az almafát. De az álom kiterjesztette fölöttük

a szárnyait, és elaludtak. Ekkor az apa az ostoba fiát küldte őrségbe. Az ott ült a fa mellett hajnalig, és semmi sem történt. Arra gondolt, hogy bemegy a lakásba, de akkor hirtelen megjelent egy kicsi, arany szárnyú madár és az belecsípett az arany almába. De az ostoba fiú rácsapott a madárra és az almával együtt be akarta vinni a házba. Az ajtóban az arany madár kérlelni kezdte, hogy eressze el. A fiú megsajnálta, ezért így szólt:

„Én elengednélek, nincs rád szükségem, de mit mondjak az apámnak?”

„Fiú, itt van az alma, itt van egy arany toll, és mondd ezt az apádnak: elkaptam egy kis madarat, elvettem az almát, elengedtem a madarat, itt van tőle egy toll!”

Reggel a fiú odaadta az apjának az almát, és megmondta, hogy mit mondott neki a madár. Az apja ezt hallván, sajnálkozva mondta:

„Miért eresztetted el, ő volt az én Szerencsém. Ha behoztad volna, visszanyertem volna a látásomat. Most, fiaim, eredjetek, mindhárman keressétek a Szerencsét!”

Mind a három elindult. A kapun kívül az okos fiúk már nem vitték magukkal ostoba öccsüket - ők együtt mentek tovább, a harmadik egyedül. Az erdőben az ostoba eltévedt. Találkozott egy szürke farkassal, és így szólt:

„Micsoda baj, hogy az okosak mennek. Szállj fel a hátamra, én elviszlek téged oda, ahol az a madár él. Az a madár tetszeni fog, de még jobban tetszik majd a kalicka. Azonban hallgass jól rám: a kalickát ne fogd meg, vedd el a madarat, és azonnal szaladj el vele!”

Az ostoba megígérte, de másképpen gondolta:

„Hogyan vegyem el a madarat kalicka nélkül? Elveszem mindkettőt.”

De a kalitka vékony arany szállal a király ágyához volt erősítve. Amikor az ostoba el akarta venni a kalitkát, a király felébredt és mindjárt hívta a szolgáit, hogy fogják el a tolvajt. A király azt a büntetést szabta ki az ostobára, hogy hozza el az arany sörényű, ezüst színű lovat. No most megjárta, nem tudta elvenni a kalickát, és ráadásul még újabb valamit kellett megkeresnie.

Elment a farkashoz, aki így szidta:

„Nem figyelmeztettelek, hogy ne vedd el a kalitkát? Szállj a hátamra, elviszlek oda, ahol az a ló van. Szép a ló, de a lószerszám még szebb. Jól hallgass rám: ne vedd el a lószerszámot, vezesd el magát a lovat a zabla nélkül, és azonnal szaladj el vele!”

A fiú megígérte, de magában ezt gondolta:

„Hogyan lovagolhatok a lószerszám nélkül? Elveszem azt is.”

De a ló egy arany fonállal oda volt kötve a király ágyához. Mihelyt elvette a lószerszámot, a király felébredt, hívta a szolgáit, hogy fogják el a tolvajt. Az ostoba fiúra azt a büntetést szabta ki, hogy keresse meg azt a királylányt, aki olyan szép, mint az ágyánál lévő képen. No, így történt, nemhogy a lovat nem szerezte meg, a két keresett dolog után még egy harmadikat is meg kell keresnie. Elment megint a farkashoz, aki összeszidta:

„Nem megmondtam neked, hogy ne vedd el a zablát! Én elvinnélek téged ahhoz a királylányhoz, de minek, ha úgysem hallgatsz meg.”

„Vigyél el, vigyél el - hallgatni fogok rád, hallgatni fogok rád!”

„No, akkor ülj fel a hátamra! Az a királylány a szépek szépe, de az ő kendője még sokkal szebb. De figyelj rám: a kendőt ne vedd el, csak kapd el a királylányt, és azonnal szaladj el vele!”

Az ostoba legény ez alkalommal szót fogadott a farkasnak. A farkas ekkor ezt mondta neki:

„Jól tetted, hogy hallgattál rám. Most vidd el a királylányt a királynak, de ne add oda neki mielőtt meg nem engedi neked, hogy az az arany ló mindennel, amit rá raksz, háromszor körbe járja a várat. A királylányt is ültess a lóra. Amikor harmadszor lovagolsz a vár körül, akkor csapj rá a lóra, és a királylánnyal jöjj hozzám. A ló szél szárnyán fog szállni, és téged el nem kapnak.”

Az ostoba legény így is tett, és sikerült neki. A szürke farkas ekkor ezt mondta:

„Jól tetted, hogy hallgattál rám. Most én előre megyek a királylánnyal, te menj vissza a királyhoz, és mondd meg neki, hogy nem adod oda neki a lovat, mielőtt nem adja oda a madarat a kalitkával. A király sajnálni fogja a lovat, inkább odaadja a király az arany madarat, mint az arany sörényű ezüst lovat. Amikor előhozta a madarat, vedd azt át a kalitkával, és még utoljára kérd meg, hogy még háromszor körbe lovagolhasd a várat. Ő ezt megengedi, de amikor harmadszor lovagolsz körbe, csapj a lóra, és a madárral együtt gyertek ide énhozzám!”

A legény úgy is tett, ahogyan a farkas mondta, és övé lett a kincs, mert már nála van a madár, a ló és a királylány. A farkas kivezette az erdőből, és búcsúzáskor ezt mondta neki:

„Élj boldogan, de ne feledkezz meg énrólam!”

Amint így lovagolt, találkozott a két bátyjával, akik üres kézzel tartottak hazafelé. Azok irigységből megölték az ostoba öccsüket, elvették a madarat, a lovat, a királylányt, és megegyeztek, hogy az apjuknak majd azt mondják, hogy mind a hármat ők szereztek meg, ha nem, akkor magát a királylányt is megölik.

Az ostoba testvér ott feküdt a rőzserakás alatt három nap és három éjjel. A harmadik nap este megjelent a szürke farkas. Megszaglászta a leütöttet: vége van, vége. No, amikor nem mozgott, felemelte a hátára és elvitte a csodaforráshoz. Egyszer beletette a forrásvízbe, lemosdatta: már megmozdította a kisujját. Lemosdatta másodszor: már lélegzett, lemosdatta harmadszor: már él, de még nem elég erős, hogy lábra álljon. Lemosdatta negyedszer is és már sebes, mint egy ló. A legény nem is tudja, hogy hogyan mondjon köszönetet a farkasnak, de az csak így szólt:

„Mit köszöngetsz itt, inkább siess haza, mert holnap az idősebb bátyád feleségül akarja venni a királylányt.”

Az ostoba amint ment hazafelé, arra gondolt, hogy csendben belopakodik az apja házába, de mihelyt belépett a kapun, a ló már felnyerített, a madár dalolni kezdett, a királylány pedig máris a nyakába ugrott. Ekkor az ostoba legény elmesélte az apjának, hogy mit tettek vele a bátyjai. Az apa haragjában elkergette az okos fiait, hogy azok teljes erejükből futásnak eredtek, az ostobát meg átölelte, örömeiben a könnye hullott, és azon át visszanyerte a látását.

Az ostoba legény ekkor megtartotta a királylánnyal az esküvőt, majd ellovagoltak a lány apjához. Az megpillantva az arany sörényű ezüst lovat, nagy tisztelettel fogadta az ifjú párt, és királlyá tette a vejét. Az ifjú király elhívta az apját, hogy nála éljen, és mind a mai napig boldogan élnek.

Később eljött a szürke farkas is. A fiatal király azt gondolta, hogy vendégségbe jött, de a farkas így beszélt:

„Én nem vendégségbe jöttem, hanem az ezüst lóért és az arany madárért. Te azokon keresztül megtaláltad a boldogságot, és most visszaviszem a volt gazdáiknak, hogy azok se szomorkodjanak.”

Az ifjú király beleegyezett, és átadta a farkasnak az állatokat.

A SZEGÉNY EMBER SZERENCSEJE

(Nabaga vīra Laima)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer két szomszéd: az egyik gazdag volt, a másik szegény. A gazdagnak sok pénze volt, a szegénynek semmije. Egy vasárnap este a szegény kint sétált és meglátta, hogy a gazdag földjén valaki kaszál. Odament, és megkérdezte:

„Miért dolgozol vasárnap? És ki vagy te?”

„A gazdag gazda Szerencséje vagyok, és nekem kell lekaszálnom, amit ő soha le nem kaszált.”

„No, ha a Szerencse vagy, akkor miért nem jössz el sohasem énhozzám kaszálni?”

„Tehozzád nem mehetek, mert nem úgy rendelkeztek. Te kezdj el kereskedni, akkor meggazdagodsz. A feleségednek vannak csinos ruhái, add el azokat, egyiket a másik után, míg meg nem gazdagodsz.”

Rendben, a gazda úgy is tett, és láss csodát, rövid időn belül olyan gazdag lett, hogy a pénzét szakajtóval kellett mérni. De, szerencsétlenségére, szakajtója még nem volt, ezért átküldött a gazdag szomszédhoz egy szakajtóért. Az nagyon meglepődött, hogy mit kell mérnie szakajtóval, ezért annak a fenekére egy csepp enyvet tett.

A szomszéd miután lemérte a pénzt, visszaküldte a szolgálával a szakajtót, de a pénzből egy az enyvhez ragadt, és így a gazdag mindjárt megtudta, hogy a szomszédja pénzt mért. Mit tegyen? Azon nyomban átszaladt a szomszédhoz és megkérdezte, hogy honnan szerzett ilyen gyorsan ennyi pénzt.

„Honnan szereztem? - felelt a kérdésre kérdéssel. - Kereskedéssel.”

Ezt hallva ő is mindjárt kereskedni kezdett, eladta, amije csak volt. De mi történt? Így mindenét elvesztette és teljesen elszegényedett.

HAZUGSÁGOK

(Meli)

Voltak idők, amikor hatalmas káposzták nőttek. De milyen káposzták voltak azok! Egy fejjel tele lett hét hordó.

De micsoda hordók voltak azok! Egy vasárnap három bográcsnyi ételt főztek belőle.

De micsoda bográcsok voltak azok! Egy bográcsnyi étellel harminc férfi jóllakott.

De micsoda férfiak voltak azok! A káposztához minden férfi megevett három-három vekni kenyeret.

De micsoda kenyerek voltak azok! Három-három pud rozsból készült mindegyik.

De micsoda rozs volt az! Hét kalász volt minden szálon.

De micsoda kalászhok voltak azok! Hét férfi hét héten át kaszált minden kalászt.

AZ OSTOBA FÉRFI (*Muḷka vīrs*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy ostoba legény, aki, szerencsétlenségére, meg akart nőszülni, de nem tudta, hogy hogyan kérjen meg egy lányt. Mi mást tehetett volna, elküldte az anyját háztűznézőbe. Rendben is volt, de az anyának épp akkor keltettek a libái. Kicsit körül-nézett, elgondolkodott és kioktatta a fiát:

„Ha a libák ki akarnak menni a fészekből, hogy kicsit lubickoljanak a vízben, ereszd ki őket, de hamarosan hívd is vissza, hogy ki ne hüljenek a tojások!”

Az anya elment, a legény szigorúan nézte a libákat. De egyszer az egyik kijött és gágogva bele a folyóba. A fiú hívja, egyre hívja, de csak nem jön gyorsan vissza: amikor ő a folyó egyik partján van, a liba a másikon, majd ő megy át a másikra, és a liba jön erre a partra. A legénynek ekkor az eszébe jutott, hogy a tojások még kihülnek, és ebből csak baj lesz! Gyorsan be a fészkerbe, és maga ráült a tojásokra. Ült csak, ült. Ekkor bejött a liba, de a legény még mindig ott ült. A liba kiabált:

„Eredj innen!” - de az csak ott ült, nem mozdult a helyéről. Este megjött az anyja a meny-asszonnyal, és a legény, mint egy gúnár, gágogva szalad, hogy megnézzze a lányt. Az anyja azonban látva, hogy mit csinált, felkiáltott:

„Jaj, te ostoba, jaj, te ostoba! No, ha te magad ülsz a liba fészkében, mindent összenyomtál, jaj, nézd csak meg, hogyan nézel ki!”

Az ostoba megértette, hogy összenyomta a tojásokat, végigtapogatta magát - no rendben van, hiszen ha valaki dolgozik, mindig bepiszkolhatja a ruháját, hogyan is vigyázhatna rá.

De a menyasszonya összeráncolta a homlokát és elgondolkodott: „Jó vége nem lesz ennek, a legjobb lesz, ha az éjszakának vége, én visszamegyek.”

És éjjel így szól a vőlegényéhez:

„Várj csak, várj, én mindjárt bemegyek.”

De az ostoba ezt gondolta: „Így nem lehet - az anyja már szólt a vacsoránál: »Fiam, most vigyáznod kell arra, amit ma hoztam neked, a feleség - drága kincs!« Ezért kötélre kötöm, majd kiengedem.”

Rendben, kötélre kötötte, majd kieresztette a menyasszonyát, és mindjárt húzta is vissza, de a lány eloldotta a csomót, a kötél végére kötötte a kecskét, maga pedig elszaladt. Az ostoba behúzta a kecskét a szobába, simogatta, simogatta a sötétben, és nem tudta a dolgot megérteni, ezért megkérdezte az anyját:

„Mama, mit keres ott a padlón, a feleségemnek cipője van?”

„Igen, fiacskám, mint minden nőnek.”

A legény tovább simogatta, majd megkérdezte:

„Anyá, a feleségemnek szarva is van?”

„Fiam, minden nőnek vannak szarvai.”

A fiú kitapintotta a kecske szakállát. „Anyá, a feleségem egész arca szőrös.”

„Igen, fiam, sok nőnek hosszú haja van, a tiednek is.”

Majd megérezte a kecske farkát.

„Anyá, a feleségemnek farka van.”

Ezt az anya már nem értette. Mi lehet az a fark, ezért tüzet gyújtott és megnézte:

„Fiacskám, ez egy kecske!”

„Jaj nekem!” kiáltott fel a legény. „Akkor ő elszökött tőlem. Utána kell szaladnom.”

Szaladt, szaladt, utol is érte, de a lány négykézláb átszaladt az útkereszteződésen, a legény be a sötétbe, előtte egy kerítés! A legény visszament egy fejszéért, hogy kivágja a kerítést, de amikor visszaért, a nő már a házban volt.

Nos, az ostoba legény így maradt feleség nélkül, és azóta egy ostobának sem jut feleség.

AZ ISMERETLEN KERESÉSE

(Meklěšana pēc nepazīstamā)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy király, akinek volt egy nagy rétje, ahol nagyon drága fű nőtt, de minden éjjel feltúrták azt a rétet. A király nagyon csodálkozott: „Ki lehet az, aki így feltúrja a rétet?”

Hogyan tudhatná meg? Megparancsolta legidősebb fiának, hogy őrködjön. A király legidősebb fia este ki is ment a rét szélére, leült, hogy őrködjön. De éjjel elálmosodott, el is aludt, és reggel, amikor felébredt, látta, hogy a rétet ismét feltúrták.

A következő éjjel a király a középső fiát küldte. Az leült a mezsgyén. Éjjel azonban jött egy fekete bika, az öklelni kezdett, ezért ez a fiú sem tudott őrködni.

Harmadik éjjel a legfiatalabb fiú ment ki a rétre, ő elbújt a sövény mögött, hogy senki se láthassa meg. Várt, egyre csak várta, hogy ki is túrja fel a rétet. Hát mit látott? Éjfél körül három szárnyas lány jött. A mezsgyén hagyták a szárnyaikat és táncra perdültek a réten. De a király fia közben titokban elvette a legfiatalabb lány szárnyait, és ismét a sövény mögé ült. Miután kitáncolták magukat, a lányok mentek feltenni a szárnyaikat, de a legfiatalabb nem találta az övét.

Amint így keresték, a királyfi előjött és a lányokhoz ment, akik szörnyen megijedtek. A legfiatalabb lány meglátva a fiú kezében a szárnyait, könyörögni kezdett neki, hogy adja vissza. A királyfi azonban kijelentette, hogy addig nem adja vissza, míg meg nem mondják, hogy honnan jöttek. Szegényke, nem akarta elárulni, de amikor meglátta, hogy a barátnői már útra készülnek, megmondta, hogy a holdon túl a kilencedik földön élnek, és az ördögnek szolgálnak. No rendben!

Ekkor a királyfi visszaadta a lánynak a szárnyait, de cserébe elvette a lány kendőjét, hogy bizonyítékként megmutathassa az apjának, hogy vigyázott a rétre.

Reggel a fiú megmutatta a királynak a zálogba kapott kendőt. Az apa végtelenül boldog volt, hogy egyszer legalább megtudta, hogy kik azok, akik feltúrták a rétet. A királyfi azonban nagyon szerette volna még egyszer meglátni a lányt, ezért elhatározta, hogy elmegy a kilencedik országba. Azonban egy baj van: ki mondja meg, hogy hol van az az ország?

Nem volt mit tenni, el kellett mennie egy boszorkányhoz megkérdezni. Az minden állaton uralkodott. A boszorkány összehívta az összes állatot, de azok sem ismerték a kilencedik országot. Ekkor a boszorkány azt a tanácsot adta a királyfinak, hogy menjen el a nővéréhez, aki a halak úrnője, és talán a halak meg tudják mondani.

A fiú el is ment hozzá. Az összehívta az összes halat, de egyik sem hallott erről az országról. Ez a boszorkány is azt a tanácsot adta, hogy menjen el a harmadik nővérükhöz, aki az összes

madár uralkodója, talán egyik madár tudni fogja. A királyfi el is ment ahhoz a boszorkányhoz, aki összehívta az összes madarat, de amikor megkérdezte, hogy tudják-e, hogy hol van az az ország, mindegyik hallgatott. Azonban egy pillanat múlva egy öreg vetési varjú közölte, hogy ismeri azt az országot, mert három éve járt ott.

A király legkisebb fia megörült és a boszorkánynak jó fizetséget kínált, ha megengedi a varjúnak, hogy vigye el abba az országba. Rendben van, - a boszorkány beleegyezett. És akkor a királyfi felült a varjú hátára. A madár felemelkedett a magasba és elrepült a kilencedik országba, túl a holdon. Három évig repült, és csak akkor jutottak el arra a messzi földre.

A királyfi bement az ördög házába és ott találkozott a lánnyal, akit keresett. Az kérte, hogy hagyja el az épületet, mert itt az ördög lakik, és amikor hazajön, azonnal széttépi. A fiú azonban azt felelte, hogy ő azért jött, hogy darabokra vágja az ördögöt. Az ördög szobájában volt két kőedény: az egyikben volt az erő vize, a másikban az erőtlensége. A királyfi kiitta az erő vizét, és a helyére a gyengeség vizét öntötte.

Hamarosan megérkezett az ördög és mondta, hogy emberszagot érez a szobában. Mindjárt odament az erő serlegéhez és kiitta a vizet belőle, és azonnal nagyon gyenge lett. A királyfi, aki eddig elrejtőzve figyelt, most előjött, kirántotta a kardját és levágta az ördög fejét.

A lány megörült, amikor megpillantotta a fiú kezében az ördög fejét. A királyfi magával vitte a lányt, felszálltak a varjú hátára, hazarepültek, ahol összeházasodtak, és még mindig boldogan élnek, ha meg nem haltak.

A GAZDAGSÁGRA ÉHES MENYASSZONY

(Mantkārīgā līgava)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy nagyon gazdag gazda, akinek egyetlen lánya volt. A gazda férjhez akarta adni a lányát, de az ellenállt, ezt mondva. „Nem megyek férjhez addig, amíg nem akad valaki, akinek ugyanannyi gazdagsága van, mint énnekem!” Jöttek gazdagok, de egyik sem volt olyan gazdag, mint a lány. Végül jött egy, aki majdnem olyan gazdag volt, csak egy dukátja hiányzott.

„No, ez nem nagy dolog!” mondta a lány. „Reggel a gazda kimegy a tópartra, menj oda, vedd el a dukátot, és ő magát lökd a vízbe, akkor megesküdhetünk.”

Amint mondta, úgy is tett. A szerencsétlen gazda kérte, hogy legalább az életét hagyja meg, de semmi: egy lökés - és bele a tóba. A tó fenekén még kimondhatta a vízbe fúlt: „Isten fizesse meg!” és meghalt. Szörnyű nevetéssel fogadta a vőlegény ezeket a szavakat és elindult hazafelé, de abban a pillanatban egy erős hang kiáltotta: „Nem állok bosszút rajtad korábban, mint harminc év múlva!”

Otthon a vőlegény mindjárt megmutatta a menyasszonynak a dukátot, amit elvett, és megmondta, hogy az ismeretlen hang mit ígért. A telhetetlen menyasszony nevetve vette el a dukátot: „Mondja csak, mondja, amit csak akar, nagyon sokáig kell arra várni, hiszen harminc év nagyon hosszú idő! Inkább beszéljünk a lakodalomról!”

Ők ketten összeházasodtak: az egész idő alatt olyan boldogan éltek, hogy egy tyúktojás sem ment veszendőbe. Ebben a boldogságban a harminc év olyan gyorsan eltelt, mintha csak egy nap lett volna.

Azon a napon a boldog házasokhoz betoppant egy ősz koldus, és enni kért. A gazdasszony azonban azt mondta neki, hogy menjen máshová; ők nem érnek rá, a tyúkokra kell ügyelniük,

és meg kell etetni a csirkéket. Az öreg ezt hallva már nem könyörgött kenyérért, csak azt kérte, hogy egy kicsit megpihenhessen náluk. No ezt a semmiséget megengedte, és maga elsietett a tyúkokhoz. De sokáig nem maradt el, mindjárt jött is vissza és kiabált a férjének: „Kergesd el ezt a koldust! Ő maga a szerencsétlenség: minden tyúktojást összetört. Kergesd el, minden tyúktojást összetört!”

És miközben ezt kiabálta, a legény szaladt feléjük: „Gazda, egy medve széttépett minden lovat!”

A gazdasszony ezt hallva, még dühösebben kiáltott a férjére: „Kergesd már el ezt a tetvest, ő maga a szerencsétlenség madara.”

És miközben egymással kiabáltak, rohanva jött a pásztor: „Gazdasszony, a farkas széttépett minden tehenet és birkát!” Ezt hallva, a gazdasszony felkapott egy botot és azzal kergette a koldust, de ebben a pillanatban felhangzott egy erőteljes hang a kapun túlról: „Szerencsétlen, gyere ki, én ezeknek a boldogoknak akarok megfizetni!”

És mihelyt átlépte a koldus a küszöböt, megnyílt a föld, és elnyelte a házat a gazdával és a gazdasszonnyal együtt, és egy feneketlen tó képződött.

A NEVETNI NEM TUDÓ KIRÁLYLÁNY

(Neiesmīdināmā princese)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy király, akinek volt egy lánya. Ezt a királylányt soha senki sem tudta megnevetetni. Ezért a király közhírré tette: „Annak adom feleségül a lányomat, aki meg tudja őt nevetetni.” Ez nagyon sok ifjúnak megdobogtatta a szívét, és már másnap tele volt a vár mindenféle ifjúval, voltak közöttük magas rangúak, és mások is, de bármit is tettek, minden hiábavaló volt, a hercegkisasszony ajka meg nem mozdult. Ez a hír végül eljutott egy kis kunyhóba is, ahol egy szegény ősz öreg lakott egyetlen fiával. Az öreg így szólt:

„Kedves fiam! Egyszer rád mosolygott a Szerencse anyja, eredj, nevettesd meg a királylányt, ki tudja, talán sikerül.”

„Apa, amint mondtad, mindjárt úgy is teszek!”

A legény vállára vetette a tarisznáját, és útra kelt. Az úton találkozott egy rákkal. A rák így szólt hozzá:

„Kedves fiú, ne lépj rám, inkább tégy bele a tarisznádba - meglehet, egy napon még segíteni tudok neked.”

A fiú úgy is tett, majd ment tovább. Egy idő múlva találkozott egy patkánnyal. A patkány is megszólalt:

„Kedves fiú, ne verj agyon, inkább tégy bele a tarisznádba - meglehet, egy napon még segíteni tudok neked.”

A fiú úgy is tett, majd ment tovább. Egy idő múlva találkozott egy bogárral. A bogár is megszólalt:

„Kedves fiú, ne taposs össze, inkább tégy bele a tarisznádba - meglehet, egy napon még segíteni tudok neked.”

A fiú úgy is tett.

Másnap este, éppen vacsorára, a fiú három társával elérkezett a királyi várhoz, és közölte, hogy azért jött, hogy megnevettesse a királylányt.

„Jól van, de előbb tedd le a tarisznyádat és gyere be vacsorázni!” mondta a király.

„Éppen megvacsorázhatok, de a tarisznyámtól meg nem válok!” felelte a legény és asztalhoz ült, a királylány mellé.

Vacsorára főtt borsó volt. Mindannyian szótlanul ettek. Egyszer csak a patkány megérezte a borsó szagát és kezdte nyalogatni a szája szélét. A rák ezt meghallotta, és csattogatni kezdte az ollóját. Hát a bogár? Csak duruzsolni, búgni kezdett.

A királylány megkérdezte:

„Mi van ott az asztal alatt? Mi zajong?”

„A hasamban a borsószemek verekedni kezdtek!”

Ez volt aztán az én napom! A királylány elnevette magát. A király azonnal felállt és így szólt:

„Hozzád adom feleségül! Te vagy a vőm!”

De az asztal túloldalán ült egy királyfi, ő is azért jött, hogy megnevettesse a királylányt. A királyfi nagyon megharagudott, hogy egy szegény ember fia kapta feleségül a királylányt. A vacsora után a király adott új ruhát a vejének, hogy másnap reggel abba öltözzön. De az idegen királyfi sok pénzt ígért a király szolgájának, ha az éjjel ellopja a ruhát. Ő ezután felveszi azt a ruhát és kiadja magát a király vejének.

Mihelyt a legény első álmába merült, a szolga indult ellopni a ruhát. De az ajtót csak egy kicsit nyitotta ki, a bogár - bumm - bele a szemébe! Dörzsölni kezdte a fájó szemét, és az ajtót nyitva hagyva szélesebben visszairamodott. A másik ajtónál a szolga megint megpróbált bemenni, és ekkor a bogár - bumm - a másik szemébe! A szolga fájdalmában ezt az ajtót is nyitva hagyta. Most eljött a patkány és a rák ideje: arra gondoltak, hogy most meg kell fizetniük a királyfinak, hiszen mindkét ajtó nyitva van. A patkány darabokra rágt a ruháját, a rák meg kihúzta a rongyokat. Így dolgoztak hajnalig, míg a királyfinak csak az inge maradt ép.

Reggel a királyfi, ilyen szégyenben, azonnal elmenekült, és a szegény fiú maradt a király veje. Ő meghívta az apját is a királyi várba, és még ma is boldogan élnek mindannyian, ha meg nem haltak.

HÁLÁTLANSÁG A VILÁG FIZETSÉGE

(Nepateicība pasaules alga)

Hol volt, hol nem volt, egyszer egy gazda éppen ment át egy sűrű erdőn, amikor meglátott egy kígyót, ami kövek közé szorult. A kígyó síró hangon kérte a gazdát, hogy szabadítsa ki a kövek közül. A gazda meg is tette, de a kígyó hálából meg akarta szúrni a kezét. A gazda elrántotta a kezét és haragosan megkérdezte a kígyótól: „Azért szabadítottalak ki, hogy megmarj?”

„Akkor hogyan mondjak neked köszönetet, mert megmarjuk a jótevőt és ez a világ fizetsége?”

A gazda ezt nem hitte el, ezért a kígyó elhatározta, hogy keres egy tanút, aki ugyanezt fogja mondani. Elvezette a hitetlenkedő férfit a kutyaához és megkérdezte: „Mondd csak, barátom, mi a világ fizetsége?”

„Ha a világ fizetségéről kérdeztek, akkor hagy meséljem el az életemet, mondta a kutya, és elkezdte: Egy fészer előtt születtem, mint minden kutya, és ugráltam a meleg napfényben épp úgy, mint a többi testvérem. De még ugatni sem tudtam, amikor a szomszéd gazda elválasztott az anyámtól és elvitt a gyerekeihez, hogy simogassanak, játsszanak velem. Nem mondhatom, hogy rossz volt a sorom a gyerekekkel, annyi tejet kaptam, amennyit csak akartam. Később a gyerekek azonban meguntak, és ekkor a gazda megparancsolta, hogy örködjem a fészerben, legeltessen a teheneket, ugatással riasszam el a tolvajokat. Kétszer elkergettem egy egész rablóbandát a fészerből, tíz évig legeltettem a teheneket, és ötször kergettem el a farkas a birkáktól. Köszönetképpen a gazda tegnap elkergetett az erdőbe, mert vénségemre már nem tudom szolgálni. Én mégsem panaszkodom, ez a világ fizetsége.”

„No, hallottad?” kérdezte a kígyó és ismét meg akarta marni a gazda kezét. Az elrántotta a kezét és így szólt: „Még egy tanút akarok hallani.”

Ekkor a kígyó elvezette a lóhoz és megkérte: „Mondd meg, minekünk, hogy mi a világ fizetsége?!”

A ló elkezdte a történetét: „Három éves koromig anyám mellett nevelkedtem, de a negyedik évemre olyan szép, karcsú és sebes lóvá nőtem, hogy az emberek megálltak az út szélén, amikor én robogtam ott a hintóval. Ez így ment a hetedik évemig. Akkor ősszel, amikor gyilkosok markából mentettem meg a gazdám, annyit futottam, hogy két lábam megbénult, lesántultam. És a gazdám engem, a sántát, a gazdaság lovai közé sorolt, ahol sántán tíz évet leszolgáltam: szekeret húztam, gabonát csépeltem, szántottam, boronáltam. És most, amikor öregségemre már semmit sem tudok tenni, pár garasért eladott a cigányoknak. Én mégsem panaszkodom, ez a világ fizetsége.”

„No, hallottad?” kérdezte a kígyó és ismét meg akarta marni a gazda kezét.

De az elrántotta a kezét és így szólt: „Még egy tanút meg akarok hallgatni.”

Ekkor a kígyó elvezette a gazdát a rókához, és mesélt neki a vitájukról, de a róka azt mondta, hogy a vitát pontosan rendezzék, el kell menni arra a helyre, ahol az kezdődött. Amint mentek arra, a gazda halkán szólt a rókának, hogy őneki adjon igazat, de a róka halkán csak ennyit szólt: „Kapok én érte kacsát, libát, tyúkot, pulykát?” „Kapsz, kapsz!” Amint így beszélgettek, eljutottak oda, ahol a kígyót kimentette a gazda.

„No, ez az a hely, akkor mondd meg, hogy mi a világ fizetsége!” szólt a rókához a kígyó. De a róka, a ravasz, azt mondta, hogy addig nem tudja a kérdést helyesen megoldani, míg meg nem mutatja pontosan, hogy mi is volt. A kígyó ekkor bemászott a kövek közé és ismét beszorult.

A róka ezt látva, felkapott egy követ, és szétverte a kígyó fejét: „Látod, ez a világ fizetsége!”

A gazda ekkor hazafelé vezette a rókát, hogy megfizessen neki. A róka a kertben leheveredett, miközben a gazda bement a gazdasszonyhoz a kacsáért és a libáért, de a gazdasszony, amikor ezt meghallotta, szörnyen megharagudott és ezt mondta a gazdának: „Valamelyik kacsá, liba, tyúk, pulyka talán a tiéd? Hívd csak ide őket, hadd lássuk. Pici, rajta, kergessétek el a ravasz komát a kertből!”

A szegény róka, védekezett, védekezett, de végül a kutyák a nadrágját is letépték. Nos, ez a világ fizetése!

AZ ÁLLATOK FOLYÓT ÁSNAK (*Zvēri rok upi*)

Amikor az Isten már megteremtette a fákat, az erdőket, a bokrokat, az állatokat, a madarakat, és a halakat a tengerben, még nem volt a Daugava folyó. Minden állat és madár szabadon élt, egyiknek sem volt semmi dolga, ezért unalmukban veszekedni kezdtek, és már-már meggyűlöltek egymást.

Hogy ennek az állapotnak véget vessen, az Isten úgy döntött, hogy munkát ad az állatoknak és a madaraknak. Egybehívta az állatokat, a madarakat és a halakat, akik hallva az Úr szavát, mindjárt teljesítették is a parancsot. Mihelyt mindenki együtt volt, az Isten megparancsolta nekik, hogy ássák ki a Daugava folyót.

A munka mindjárt kezdetét is vette, az állatok, a madarak és a halak dolgozni kezdtek. A nyúl meg a róka - mert ügyes, fürge lábuk volt - kijelölte a folyó útját, a nyúl elöl ugrált, és a róka mögötte vonalat húzott a lompos farkával, kijelölve a folyó határait.

A vakondok, mivel ő a földet túrta, azonnal kiásta az első árkot, és a borz azt kiszélesítette. Az erős medve pedig marékszámra vitte el, és rakta halomba a földet, ezért vannak a Daugava partján dombok. Más állatok, a madarak és a halak is ugyanígy dolgoztak, amilyen gyorsan csak tudtak, és így nem volt idejük vitatkozni, veszekedni. A munka gyorsan ment, és a folyó medrét hamar ki is ásták.

Ekkor jött az Isten, hogy megnézzze az elvégzett munkát, és látta, hogy minden parancsát teljesítették, és nagyon jól dolgoztak. Először a vakondokat és a medvét látta meg, akiknek még nem volt idejük megmosakodni a munka után. Az Isten megdicsérte őket a szorgalmas munkáért, és úgy kívánta, hogy abban a ruhában maradjanak, amiben dolgoztak. A farkasnak, aki nagyon igyekezett a pofájával és a lábaival, azokat örökre feketének hagyta. A libát és a kacsát is megdicsérte az Isten a szorgalmas munkáért, és úgy kívánta, hogy állandóan úszkáljanak és fürödjenek a folyóban. A többi madárnak, amelyek szintén ott dolgoztak, de nem olyan szorgalmasan, az Isten azt parancsolta, hogy a folyóból csak ihassanak.

Az Isten meglátott néhány madarat, amint a fák ágain ugráltak és fütyörésztek. Megkérdezte őket, hogy miért nem dolgoztak, mint a többiek?

A madár elég gyorsan felelt, a szép, sárgás ruhájára mutatva, hogy vajon ilyen szép ruhában végezhet-e valaki piszkos munkát? Magának az Istennek sem tetszene, ha sárga ruháját besározná. Ő is akart dolgozni és annyira igyekezni, mint a többiek, de mihelyt csak bemászott a sárba, összekente sárga nadrágját, és hogy ne mocskolja be egész ruháját, tovább egyáltalán nem dolgozott.

Ezt hallva az Isten így felelt: „Úgy látszik, a te szép ruhád inkább a kedvedre van, mint a javadat szolgálná. Akkor tartsd meg magadnak a kabátkádat és a sárral összekent nadrágodat! De nem ihatsz a föld tiszta vizéből, sem folyóból, sem forrásból, sem tóból; te csak a harmatot ihatod, a falevelekről, és a köveken összegyűlt vizet, így olthatod csak a szomjadat, hogy kiszáradt lelkedet felfrissítsd.”

Ezért szenved még most is ez a madár sokszor a szomjúságtól. Amikor más madarak a közelébe kerülnek, hallják, hogy állandóan sírva panaszkodik, hogy ilyen kényes volt.

Ezután az Isten megpillantott egy lepényhalat, amint ott dobálta magát a homokon, és megsajnálva így szólt: „Ej, te szegény halacska, mit vergődsz itt a homokban?”

A halnak azonban nem tetszettek ezek a szavak, ezért így szólt: „Ej te, szegény, mit kóborolsz itt a homokban?”

„A te szád ferdüljön el, mert te így csúfolsz engem!” mondta az Isten.

Ezért még ma is ferde a lepényhal szája. Az Isten ekkor körbejártatva a tekintetét, megkérdezte: „És hol van az a rák, hogy sehol sem lehet látni?”

A rák, miután előmászott a sárból, durván így felelt: „Talán a tarkódon van a szemed, hogy nem látsz engem?”

Isten ezért a válaszáért megbüntette a rákot, hogy állandóan csak hátrafelé nézzon.

Ezután az Isten arany kancsójával a kiásott mederbe vizet öntött, és megmutatta, hogy merre folyjon és hol egyesüljön a tengerrel.

A széles folyam sok helyen zúgva habzott, sok helyen lassan suttogott, ezért az Isten bölcsen Daugavának nevezte el.

VÉGTELEN HAZUGSÁGOK (*Meli bez gala*)

Jól hallgassátok, hogy mit fogok most mesélni! Egyszer láttam két sült kakast, amint repültek, nagyon gyorsan repültek, és a hasuk az eget érte, a hátuk a földet szántotta.

Egyszer egy kovács üllő meg egy malomkő úszott nagyon lassan a Daugaván, a parton egy béka ült és két ekevasat falatozott. Ez éppen Szent Iván napján történt.

És egyszer három férfi meg akart fogni egy eleven nyulat. Falábuk volt: az egyik vak volt, a másik néma, a harmadik pedig nem tudta a lábát mozdítani. De a vak elsőnek megpillantotta a nyulat, a néma odakiáltott a sántának, az pedig elkapta a nyulat.

Voltak, akik a szárazföldön hajóval akartak menni, el is úsztak a rozsföldön és az erdőn át egy magas hegyig, ott elsüllyedtek mindannyian. A rák a kutya helyett nyulat kergetett, és a háztetőn egy tehén aludt, ami maga mászott fel oda.

És van egy ország, ahol a legyek akkorák, mint minálunk a kecskék.

De most már ki kell nyitni az ablakot, hogy a hazugságok elrepülhessenek.

A PATKÁNY (*Lūsiņa*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer két testvér, egy fiú meg egy lány. Ők árvák voltak, és egy nagyon szigorú nevelő anyjuk volt, akik mindig bántotta és kínozták őket. Egyszer a gyerekek megegyeztek abban, hogy elszöknek a mostohától. Egy sötét éjszaka elhagyták a házat, majd erdőkön, mezőkön át barangoltak. Egy nap a fiú így szólt:

„Húgocskám, olyan nagyon szomjas vagyok. Iszom ebből a tehén lábnyomból.”

„Ne igyál, testvérkém, borjúvá változol. A mostoha elvárásolta ezt a nyomot” mondta a lány.

A fiú hallgatott a nővére, és tovább mentek. A gyerekeket éhség és szomjúság kínozták. Az út szélén egy ló lábnyomát látták, amiben összegyűlt a víz. A fiú megint inni akart, de a lány kérte:

„Ne igyál, testvérkém, csikóvá változol.”

A fiú leküzdötte kínzó szomját, és szót fogadott a nővéreinek. Tovább mentek, és tovább kínozták őket a szomjúság meg az éhség. Az út szélén a fiú megpillantott egy lábnyomot, tele vízzel, és semmivel sem törődött, odaszaladt, ivott belőle. Arany szarvú báránnyá változott. A lány szalagot kötött a bárány nyakára, és mentek tovább.

Mentek, mendégéltek, és eljutottak egy nagy várudvarba. Az udvarban megpihentek, majd be-
mentek a várba. A királynak a lány nagyon megtetszett, és befogadta. Elküldte tanulni, hogy
képezze magát. Amikor megnőtt a lány, a király feleségül vette.

Boldogan éltek, de a mostohájának nem tetszett ez, el akarta távolítani. A király egyszer
külföldre ment, ekkor a feleségének gyereke született. A nő nagyon legyengült, betegen
feküdt.

Egy napon eljött hozzá a mostoha, és megígérte, hogy meggyógyítja. Az öregasszony be-
fűtötte a fürdőt, és bevezette a fiatal asszonyt, hogy fürödjön meg. Amikor kijött a fürdőből, a
mostoha patkánybőrt dobott rá.

„Patkánnyá kell változnod és ezentúl patkányként kell szaladgálnod egész életedben az
erdőben.”

A fiatalasszony patkánnyá változott, és elszaladt. A mostoha elhozta a saját lányát és be-
fektette a király feleségének az ágyába. Amikor hazaérkezett a király, mindjárt a feleségét
akarta köszönteni, de a mostoha nem engedte meg neki:

„Király uram, ne zavarja, nagyon beteg!”

A király nem zavarta, de elcsodálkozott és elszomorodott - a kicsi ott sírt.

Egyszer a bárány így szólt a szolgálhoz:

„Ültesd fel a gyereket a szarvamra, elviszem.”

A szolgál meg is tette, a bárány pedig elment az erdő szélére, tüzet gyújtott és így beszélt:

„Patkány, patkány, a gyermeked nagyon sír, a férjed szomorkodik.”

Odaszaladt a patkány, félig megdőzsölte magát a harmattal, levetette a patkánybőrt, és a
szolgál megpillantotta a gyerek anyját. Az megszojtatta a gyereket, majd ezt mondta:

„Tessék, testvérem, fogd erősebben, én elmegyek most messzebbre.”

A gyereket a bárány szarvára ültette, felvette a patkánybőrt, patkánnyá változott, és beszaladt
az erdőbe. A bárány hazavitte a gyereket.

A gyerek egész nap nyugodtan feküdt, de este megint sírni, kiabálni kezdett. A bárány ismét
megkérte a szolgát, hogy ültesse a gyereket a szarvára. A szolgál meg is tette, és elmentek az
erdőszélre, ahol a bárány tüzet rakott és hívni kezdte a patkányt.

„Patkány, patkány, a gyermeked hangosan sír, a férjed szomorkodik.”

Odaszaladt a patkány, megfürdött a harmatban, levetette a patkánybőrt és így szólt:

„Testvérem, holnap lesz az utolsó estém, utána többször nem jövök.”

Megszojtatta a kisgyereket, majd elment. A bárány hazavitte a gyereket, aki egész nap feküdt
nyugodtan, de este ismét sírni kezdett. A bárány megint megkérte a szolgát, hogy ültesse a
gyereket a szarvára, mert el kell mennie. A gyerek abbahagyta a sírást, és a bárány elszaladt
az erdőhöz.

A szolga szólt a királynak, és elvezette megmutatni, hogy hol van a felesége. Mindketten lefeküdtek az erdő szélén, és a király hallotta, hogy a bárány hívja a patkányt. Az odaszaladt, megfürdött a harmatban. Amikor levetette a patkánybőrt, a király megpillantotta a feleségét. Felkapta és a hátára ültette. A nő visszaváltozott a ronda állattá, de a király csak nem eresztette el. Végül a nő száraz ágga változott. A király letörte az ágat és a hátára vetette. Amikor hátrafordult, meglátta, hogy a hátán a felesége van.

Boldogan hazamentek. A király megparancsolta, hogy mindkét boszorkányt öljék meg. Az öreg boszorkánnyal együtt a varázslatnak is vége lett és a bárány visszaváltozott emberré. Ekkor nagy lakomát rendeztek. Ezután boldogan éltek, míg meg nem haltak.

A NAGY ERŐSEK (*Lielie stiprinieki*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy férfi, akinek volt egy fia. A fiú olyan erős volt, hogy az egész környéken nem talált senkit, akivel össze tudta volna mérni az erejét. Ezért úgy döntött, hogy a másik járásban kell keresni ellenfelet. Elment egyik nap, elment másik nap, de sehol senkit sem talált. Végül bement egy házba, ahol egy öregasszony két szakajtónyi lepényt sütött.

„Fiam, merre jársz itt?” kérdezte a legényt.

„Ellenfelet keresek, hogy megbirkózhassam.”

„No, amikor megjön a két fiam, akkor birkózhattok.”

Az öregasszony megsütött még egy szakajtónyi lepényt, és várta a fiait. Egy idő múlva mindketten megjöttek, mindegyiknél egy-egy szarvas volt a hóna alatt és egy-egy őz a kisujján. Az anyjuk eléjük tett egy-egy szakajtónyi lepényt és a harmadik szakajtóhoz hívja vendéget. Jóízűen elfogyasztották az összes lepényt és kiittak fél-félhordónyi sört.

A vendég azonban ezalatt nem tudta megenni az összes lepényt és kiinni az egész sört. Ezt látva a legényeknek elment a kedvük, és úgy döntöttek, hogy inkább reggel fognak birkózni.

Az öregasszony az egyik fiának az egyik ajtó mellett, a másiknak a másik ajtó mellett ágyazott meg, a vendégnek pedig a szoba közepén. Éjjel az egyik fiú tüsszentett, de olyan hatalmasat, hogy ettől a vendég elrepült a szoba közepéről a másik ajtóig, pont a másik fiúra.

Ekkor az a fiú is tüsszentett, és a vendég visszarepült az első fiúhoz, és ez így ment egész éjjel, úgy repkedett, mint egy tollpihe. Reggel őneki ment el a kedve a birkózástól, mindjárt elszaladt, de a legények észrevették és szaladtak utána. Szerencsére a szegény összefutott egy férfivel, aki a vállán hatalmas gerendát cipelt, és a legény megkérte, hogy mentse meg az üldözőitől. A férfi ledobta a válláról a gerendát, elkapta a legényeket, bedugta egyiket a nadrágja egyik, a másikat a nadrágja másik zsebébe és így szólt: „No, most eredj tovább, míg a zsebemben vannak. Amikor már nem foglak látni, kieresztem mindkettőt!”

Otthon a fiú csodálkozva mesélte: „No, még ilyet! Én erős vagyok, de elmentem, míg nem találtam olyanokat, akiknek a kisujjuk is erősebb nálam. Ez a kettő erős volt, míg nem akadt egy harmadik, még erősebb!”

A RÓKA SZÁNKÓJA

(Lapsas kamaniņas)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy okos róka. Egyszer felöltözött emberi ruhába, és elment koldulni. Valamelyik nap bement egy házba, éjszakára szállást kért, amit meg is kapott. A gazdasszony éppen borsót főzött, a róka abból is kapott. Mivel a róka nem eszik borsót, mint az emberek, csak egyetlen egy borsót vett el.

Másnap a róka elment a borsójával egy másik házba, és megkérdezte a háziaktól, hogy hová tegye a borsót. A gazda így felelt: „Tedd az ablakba!”

A róka betette a borsót az ablakba és leült az asztalhoz. A kakas, aki korán kelt, megtalálta a borsót és megette. A róka elment a bíróhoz, bevádolta a gazdát - és annak oda kellett adnia a kakast.

A róka fogta a kakast, elment egy másik házhoz, és mindjárt megkérdezte a gazdát: „Hol hagyhatom a kakasomat?” „Tedd be a birkák mellé az akolba!”

Mihelyt betette a koldus a kakast az akolba, a kos azonnal felöklelte.

A róka most is elment a bíróhoz, bevádolta a gazdát, akinek oda kellett adnia a kost.

Fogta a kost, és elment a negyedik házhoz, és megkérdezte a gazdát, hogy hová tegye a kost.

„Vidd be a tehénistállóba!” mondta. A róka úgy is tett, azonban a bikaborjú felöklelte.

A róka most is elment a bíróhoz, bevádolta a gazdát, akinek oda kellett adnia a borjút.

Fogta a róka a borjút, és elment a következő házhoz, és megkérdezte a gazdát: „Hová tegyem ezt a bikaborjút?”

„Tedd be a lovak mellé az istállóba!”

De még csak be sem vezethette az istállóba, mert kijött a gazda lova és agyonrúgta a borjút.

A róka most is elment a bíróhoz, bevádolta a gazdát, akinek oda kellett adni a lovat.

A róka fogta a lovat és elment az erdőbe egyenes és görbe fáért. Amikor a fa megvult, így beszélt: „Egyenes fa, görbe fa, legyen belőletek szánkó!” Háromszor kellett csak elmondania ezeket a szavakat, amikor a levegőből leesett egy új, derék szán. A róka befogta a szánba a lovat, és a szán egyre távolabbra ment.

Így ment a szán, és egyszer csak találkozott egy nyúllal. A nyúl megkérdezte: „Hová mész, te, koma?”

„Csak megyek, szánkózom!”

„Vegyéél magad mellé!”

„Szívesen felvennélek, de még összetöröd a szánkómat. De ha annyira akarsz szánkázni, tedd fel az első lábaidat!”

A nyúl fel is tette az első lábait. Egy darabig mentek, ekkor a róka megszólalt: „Ha nagyon elszakítod így a csizmádat, akkor tedd fel mind a négy lábadat!”

A nyúl fel is tette, és mentek tovább.

Megtettek egy darabot, találkoztak a farkassal. A farkas megkérte, hogy őt is vigyék magukkal. A róka így felelt neki: „Te túl nagy vagy és nehéz, még összetöröd a szánkómat, de azért két lábadat felteheted.”

A farkas feltette a két első lábát, és mentek tovább. Ezután a farkas feltette a másik két lábát is a szánkóra.

Megtettek egy darabot, találkoztak a nagy barna medvével. A medve így szólt: „Komám, ha tudnád, mennyire elfáradtam. Nem tudnátok elvinni egy kicsit?” A róka így felelt: „Tedd fel csak két lábadat, és akkor mehetünk.” A medve erre: „Kettőt nem érdemes, én majd melléd ülök.”

„No rajta!” mondta a róka: „Gyere, ülj mellém!” És egyszerre mi történt? Mihelyt felült a szánkóra a medve, az azon nyomban összetört.

Nem volt mit tenni, a nyúlnek el kellett menni az erdőbe fáért, hogy újabb szánkót készítsenek, de az csak vékony rőzsét hozott, amiből a róka semmit sem tudott csinálni.

Ekkor a farkasnak kellett elmennie. Ő vastagabb nyírfát hozott, de amikor a róka megnézte, az sem felelt meg a célnak - és eltörte. Akkor a medve ment el az erdőbe és vastag tölgyfát hozott, de a róka azt is összetörte.

Ekkor a medve így szólt: „No, róka-koma, most rajtad a sor!” A róka így felelt: „Igen, igen, így is van, de amíg én az erdőben leszek, ti felfaljátok a lovamat. Ezért te nyúl figyelj, és amikor fel akarják falni a lovat, te kiabálj, hogy meghalljam!”

Amikor a róka elment az erdőbe, a farkas így szólt a nyúlhoz: „No figyelj, ha csak meg mersz szólalni, akkor mi előbb téged falunk fel és csak azután a lovat.”

A nyúl még csak egy fél szót sem szólt, és hárman felfalták a lovat, csak a csontjai és a bőre maradt meg. A csontokat bedugták a bőrbe és felállították a lovat, mintha élne, ők maguk pedig elfutottak.

A róka az erdőben ugyanazokat a szavakat mondta, mint korábban: „Egyenes fa, görbe fa, legyen belőletek szánkó!” Miután háromszor megismételte, a levegőből lezuhant egy vadonat-új szánkó. A róka fogta a szánkót, és kezdte kihúzni az erdőből. Kihúzta, és elcsodálkozott: hová tűnt a medve, a farkas meg a nyúl? Megint körülnézett, de sehol senki. Ekkor odament a lovához, háromszor rácsapott, de az nem mozdult, hanem eldőlt. Megnézte jól, és meglátta, hogy a ló nem él. No, ekkor már semmire sem gondolt, csak gyorsan a gazemberek után eredt. Egy kis folyónál utolérte őket, és így szólt: „No, ti, gazemberek! Felfaltátok a lovamat?” De azok egyre-másra csak makacskodtak, és azt állították, hogy egyikük sem vétkes.

Ekkor a róka ravaszsághoz fordult. „Aki átmegy ezen a folyón a másik partra, az ártatlan.”

Elsőként a nyúlnek kellett próbálkoznia, mert így akarta a róka. A nyúl így felelt: „Én fiatal, és könnyű legény vagyok, könnyen átjutok a túlpartra.”

És nekifutott, majd hopp, ugrott, de belezuhant a folyóba és megfulladt. Így történt a farkassal és a medvével is. No, most a rókán a sor. Így gondolkodott: „Én jó ugró vagyok, és ha mégis beleesem, abból sem lesz nagy baj, mert jól tudok úszni.” Miután ezt mondta, ő is nekifutott, de hogy, hogy nem, ő is beleesett és befulladt, mint a nyúl, a farkas meg a medve.

A SZERENCSE TELJESÍTETT HÁROM KÍVÁNSÁGOT (*Laima izpilda trīs vēlēšanās*)

Szerencse anyó egyszer, amikor a világot járta, egy késő téli este bekopogtatott egy egyedülálló kis házba, hogy megmelegedjen. Amikor ment el, odahívta a gazdasszonyt és ezt mondta neki: „Mivel megengedted, hogy megmelegedjem, teljesítem három kívánságodat.”

„Süljön kolbász a tűzhelyen!” mondta gyorsan a gazdasszony. És a kolbász azon nyomban meg is sült.

A gazda azonban felkiáltott: „Ej, te semmirekellő! Nőtt volna inkább az orrodra a kolbász. Miért nem kívántál pénzt, gazdagságot?”

Abban a pillanatban, amint a gazda kimondta ezeket a szavakat, a nő orrához nőtt a kolbász, amit le nem tudott onnan venni. Ekkor a férfi megijedt és megkérte Szerencse anyót, hogy vegye le a felesége orráról a kolbászt.

Szerencse anyó le is vette, miközben ezt mondta: „Ostobaságokban nem ti vagytok az elsők, akik nem tudátok hasznát venni az ajándékomnak. Három dolgot adok, de ti hármat elvesztettetek, Isten veletek!”

A MEDVE SZÉT AKART TÉPNI EGY EMBERT

(Lācis grib plēst cilvēku)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy gazda, aki egy alkalommal, amikor a városba ment, találkozott egy medvével. A medve így szólt hozzá: „En felfallak téged!”

„Ne falj fel engem, adok neked egy disznót.”

„Rendben, reggel hozd el!”

Reggel a gazda fia vitte a medvének a disznót, és találkozott egy rókával. A róka megkérdezte: „Hová mész?”

A fiú elmesélte neki. „Te ostoba!” mondta a róka. „Odaadod a medvének ezt a malacot, magad sem tudod, hogy miért. Ígérj nekem egy tyúkot meg egy kakast, és én elrendezem, hogy a medve ne kapja meg a disznót. De csak úgy, ha amikor megkérdezem: fiú, mit viszel a kocsiban, te azt feleled: egy tölgyfa törzset!”

Rendben van. A fiú odaígérte a rókának a tyúkot meg a kakast, és a róka elszaladt az erdőbe. Nem telt el sok idő, amikor előjött a medve, mindjárt mászott fel a kocsira a disznóért. Ekkor előszaladt a róka az erdőből: „Fiú, mit viszel? Nem a medvét? Ha egyszer csak elkapom, beviszem a bíróságra.”

De a fiú így felelt: „Nem, ez nem medve, hanem csak egy tölgyfa törzse.”

„Ha az egy tölgyfa törzse, miért nem kötöd oda? Kösd mindjárt oda, mert még leesik, és rázuhan valakire, aki az úton jön.”

A medve ezt hallva remegni kezdett, mint egy nyárfalevél és odasúgta a fiúnak: „Kössél csak meg, kössél meg, hogy megszabaduljak tőle!”

A fiú odakötözte a medvét, de ekkor a róka ezt mondta: „Csak jól húzd meg a kötelet! Most fogj egy baltát, és próbáld meg, hogy elég erősek-e a kötelékek!”

A fiú úgy is tett, és ekkor a medve ezt súgta: „Vágd csak, vágd, de ne nagyon erősen!”

A fiú feltette magának a kérdést, hogy mi fog történni a medvével: annak vége lesz.

A róka pedig ott ült a fiú mellett, és együtt hazamentek a gazdához. A gazda boldog volt, hogy a róka megmentette a disznót, és adott neki egy tyúkot meg egy kakast.

A róka ette a tyúkot meg a kakast és így beszélt magában: „Ez az első olyan étel, amit becsületesen megszolgáltam.”

JÓ HAZUGSÁGOK (Labi meli)

Hol volt, hol nem volt, egyszer egy apának volt három fia: kettő okos és egy ostoba. Egyszer a három fiú elindult a nagyvilágba, és az útra ennivalónak vittek magukkal egy köteg nyers húst. Este az okos fiúk így szóltak: „Meg kellene sütni a nyers húst, de az erdőben honnan szerezzünk tüzet?”

„Majd szerzünk!” mondta az ostoba. „Én felmászom egy fenyő csúcsára, és az erdő fái fölött megnézem, hátha látok majd a messzeségben valamilyen tüzet.” Fel is mászott, körbenézett, és egy helyen látott is tüzet, szólt az idősebb bátyjának, hogy menjen az oda. A legidősebb testvér elment, és egy tűz mellett egy öregembert talált.

„Jó estét, apó, adjon nekünk egy kis tüzet, hogy megsüthessük a nyers húst!”

„Jó estét, fiam! De nagyon remélem, hogy megismerem a te leleményességedet - tudsz mondani nekem jó hazugságokat? Ha tudsz, kapsz tüzet, ha nem - a combodból kell egy darab hús.”

A legidősebb fiú gondolkodott, gondolkodott, de semmiféle hazugság sem jutott az eszébe. Ekkor az öregember kivágott a combjából egy darabot, és visszaküldte tűz nélkül.

Ez után a középső testvér ment el tüzésért.

Elment az öreghez, aki e szavakkal fogadta: „Jó estét, fiam! De nagyon remélem, hogy megismerem a te leleményességedet - tudsz mondani nekem jó hazugságokat? Ha tudsz, kapsz tüzet, ha nem - a combodból kell egy darab hús.”

A középső fiú gondolkodott, gondolkodott, de semmiféle hazugság sem jutott az eszébe. Ekkor az öregember kivágott a combjából egy darabot, és visszaküldte tűz nélkül.

Végül elment az ostoba.

„Jó estét, apó! Egy kis tüzésért jöttem. Van egy kis húsunk, amit meg kellene sütni.”

„Jól beszélsz, fiú! Te talán ki tudsz találni jó hazugságokat? Ha igen, kapsz tüzet, de ha nem - három darab hús kell a combodból.”

„Öregapám! Ki nem talál ki hazugságokat? Jó igazságot kitalálni sokkal nehezebb. De hadd jelentsem ki mindjárt, hogy ha nem találok ki hazugságokat, maga nem ad nekem tüzet és kivág a combomból három szelet húst, de ha kitalálok, elveszem a tüzet és a maga combjából vágok ki három darab húst.”

„Rendben, megteheted, de beszélj már!”

„Mindjárt beszélni fogok, de előbb lenyelem a nyálamat. No, figyelj, öreg, egyszer az erdőben jártamban annyira megéheztem, hogy már majd' megettem a saját nyelvemet. Akkor felemeltem a tekintetem és a mélyben megpillantottam három vajpuhává sült galambot. Ki akartam venni a galambokat, de mi történt? Nem tudtam kihúzni a gödörből a kezemet. No, gondoltam, lemegyek értük magam. Le is mentem, elfogyasztottam a galambokat, de ekkor meg akárhogyan is próbálkoztam, nem tudtam kimászni. Annyit ettem, hogy meghíztam. Elgondolkodtam és jó ötletem támadt: hazaszaladok egy ásóért. Úgy is tettem, kiszélesítettem a gödröt és gyorsan kimásztam.”

„Fiam, mindez lehetséges!”

„Várj csak! Ne mondd még, hogy mindez lehetséges! Hallgasd meg végig! És amint mentem ki az erdőből, hatalmas dőrejt hallottam. Arra gondoltam, hogy ha a világ nem dől össze, valami itt mindjárt le fog zuhanni. Kíváncsian körülnéztem, hogy honnan ez a nagy zaj, hát

láttam, hogy hét méh harcol nyolc farkassal. Oda akartam menni, hogy szétválasszam őket, a fülem majd megpattant a zajtól, mindegyik méh nyolc hordó mézet görgetett. Egyszerre kirántottam a kardomat, megöltem a farkasokat, megnyúztam őket, kikészítettem a bőrt, a hátamra vettem és elindultam eladni.”

„Fiam, mindez lehetséges!”

„Várj csak! Ne szakíts félbe!... Mentem, mendegéltem, elértem egy hegyhez, felmentem a csúcsára, ott egy szakadék volt, beleestem, és mindjárt a piacon találtam magam. Eladtam ott a bőrt és körülnéztem, köröskörül holtak voltak. Ott volt a te apád és az én apám, de az én apámnak jobb a sora, a te apád hátán ült és szélvészfényként lovagolt.” „Ez nem igaz! Hogyan mondhattad ezt?” kiáltott fel az öreg. „Nos, természetesen ez nem igaz, de oly nagyon akarom a tüzet és annyi húst a combodból, amennyit a bátyáim combjából kivágtál.”

Nem volt mit tenni. Az öreg kénytelen volt tüzet adni, és meg kellett engednie, hogy a fiú három szelet húst vágjon ki a combjából.

MEDVE KRISTÓF

(Lāču Krišus)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy gazda, akinek hét lánya volt. Egy alkalommal mind a hét lány az erdő szélén szénát kaszált. Hirtelen kiszaladt az erdőből egy medve és a lányokra támadt. Azok megijedtek és menekülni kezdtek. A medve utánuk eredt, elkapta legfiatalabbat és elvitte a barlangjába. A medve látva, hogy milyen szép a lány, nem tépte szét, hanem feleségévé tette.

Egy idő múlva a fogoly lánynak fia született, emberi fia, akit az anyja Medve Kristófnak nevezett el. A fiú csodálatos gyorsasággal nőtt, erősödött és okosodott. Egy napon, amikor a medve nem volt otthon, azt mondta az anyjának, hogy el kell szökni a barlangból, mert itt neki egyáltalán nem tetszik. Ő is egyetértett a fiával, de az szomorította el, hogy hogyan gurítják el a hatalmas követ a barlang bejárata előtt, amit a medve mindig oda tett, amikor elment valahová.

Kristóf egy mozdulattal félrerúgta a követ, és ekkor mindkettő szaladni kezdett. De a medve futva éppen hazaért, elkapta mindkettőjüket, visszavitte őket a barlangba és most az előbbinél kétszer nagyobb követ tett a barlang szájába.

Másnap Medve Kristóf már olyan erős volt, hogy ezt a követ is el tudta gurítani, és ők ketten megint szaladni kezdtek, de a medve most is meglátta, visszavitte őket, és a korábbinál négyszer nagyobb követ tett a barlang elé.

Egy nappal később Medve Kristóf olyan erős lett, hogy ezt a követ is el tudta lökni a barlang szájától és elmenekült az anyjával annak az apjához. A medve most is üldözőbe vette őket, de amikor elértek a nagyapa házához, a fiú bement a szobába, leakasztotta a falról a puskát és agyonlőtte a medvét.

Ezután Kristóf az anyját az apjánál hagyta és maga elindult a nagyvilágba. Ment, mendegélt és egyszer csak meglátott egy hatalmas fa csúcsán egy pici emberkét.

„Ki vagy te?” kérdezte Medve Kristóf.

„Én a fanyűvő vagyok.” felelte az emberke.

„No, akkor dönts ki azt az öt tölgyet, ha már olyan erős vagy!” mondta Medve Kristóf.

Az emberke lehuppant az egyik tölgyfa mellé és nekiállt, hogy kidöntse. A fa, igaz, megmozdult, de ki nem dőlt. Medve Kristóf azonban egy nekifutásra kidöntötte mind az öt tölgyet. A fanyüvő barátjául fogadta Kristófot, majd együtt indultak tovább. Mentek, mendegéltek, és egyszer csak megláttak egy magas hegy tetején egy emberkét. Ő azonban nem is volt olyan kicsi, csak annak látszott, mert egy magas hegy tetején ült. Medve Kristóf őt is megkérdezte:

„Ki vagy te?”

„A Hegydöntögető,” felelte az büszkén.

„Hegydöntögető? Akkor dönts le ezt a hegyet, ha olyan nagyon erős vagy!”

Akármennyire is igyekezett a Hegydöntögető, a hegy egy cseppet sem mozgott meg. No, ekkor Medve Kristóf nekigyürkőzött, és ledöntötte, ezután ők hármasban indultak tovább.

Mentek, mendegéltek, eljutottak egy nagyerdőbe és az erdőben egy kis házikóhoz, elhatározták, hogy ott fognak élni. Medve Kristóf és a Hegydöntögető elment vadászni, a Fanyüvő otthon maradt, hogy kását főzzön. Amikor megfőzte a kását, bement hozzá egy kicsike, nagyon hosszú szakállú férfi. Az körül sem nézett, rögtön a kásával teli edényre vetette magát, mindent megevett és elment. Miután hazament a vadászatból Medve Kristóf és Hegydöntögető, nem volt mit enniük, ezért üres hassal kellett lefeküdniük.

A következő napon Medve Kristóf Fanyüvővel ment el vadászni, Hegydöntögető maradt otthon kását főzni, de vele is ugyanaz történt, mint a Fanyüvővel.

A harmadik napon Medve Kristóf maradt otthon. Ekkor is megjelent a kicsi, hosszú szakállú emberke, és Kristóf észre sem vette, amikor az már ott volt a kásánál. Kristóf el akarta venni előle az edényt, de az emberke a melléhez szorította. A legény ekkor nagyon megdühödött, felkapta és kivitte az erdőbe, kettéhasított egy tölgyfát, és a résbe szorította az emberke szakállát. De az éjjel gyökerestől kirántotta a tölgyfát és elhúzta a szakála végén a barlangjába.

Másnap reggel Medve Kristóf meglátta, hogy az emberke eltűnt a tölgyfával együtt, közölte ezt két társával és elindultak a keresésére. Amint így keresték, eljutottak egy lyukhoz. Ekkor egy nagy kosárra rákötöttek egy hosszú kötelet és a kosárban leeresztették a lyukba Fanyüvőt. Még nem volt nagyon mélyen, amikor elkezdett kiabálni, hogy ne eresszék mélyebbre, mert ott nagyon hideg van.

Ezután Hegydöntögető ült bele a kosárba. Őt egy kicsit mélyebbre eresztették, de akkor ő is kiabálni kezdett, hogy nagy ott a forróság. Őszintén szólva az egyik nem fázott, a másiknak meg nem volt melege, csak mindketten nagyon féltek, hogy ennek a lyuknak a vége a pokolban van. Ezután Medve Kristóf ült a kosárba és leeresztették a fenékre. Ott meglátott egy nagyon szép lányt, akit vaslánccal a falhoz kötöttek. Medve Kristóf ettől a szépségtől szinte kővé vált, de a szép lány rákiáltott:

„Szaladj innen, gyorsan! Amikor hazajön a férjem, darabokra tép téged.”

Ekkor Medve Kristóf kimutatta az erejét kirántotta a kardját és így szólt: „Én nem félek! Jöjjön csak!”

A kikötött szépség elmesélte, hogy ő királylány, nagyon vágyakozik a szülei után, mert az ördög, az ő mostani férje, erővel ragadta el őt tőlük, ezért nagyon jó lenne, ha Kristóf legyőzné. Ezek után két hordóra mutatott: az egyikben víz volt, a másikban az erő, és megkérte Kristófot, hogy cserélje fel azokat: az erőt tartalmazó hordót tegye a vizes hordó helyére, és azt pedig az erő-hordó helyére. Amikor majd hazajön az ördög és elkezdenek harcolni, Medve Kristóf megszomjazva az erő-hordóból fog inni, és akkor legyőzi az ördögöt, aki, nem veszítve el reményét, iszik majd, de erő helyett vizet, és ugyanolyan gyenge marad.

A lány éppen csak befejezte elbeszélését, amikor megérkezett a hatfejű ördög. Szimatolni kezdett: „Ki az az idegen, akinek a szagát érzem?” Mihelyt megpillantotta Medve Kristófot, azonnal rávetette magát.

Kristóf azonban gyorsan legyőzte.

Ezután hamarosan megérkezett egy másik ördög, akinek kilenc feje volt. Ő is azonnal harcolni kezdett Kristóffal. A kilencfejű sokkal erősebb volt a hatfejűnél. Sokáig harcoltak és az ördögnek már fogyni kezdett az ereje. Odaszaladt a vizes hordóhoz és ivott belőle, Kristóf pedig az erőből kortyolt.

Miután mindketten ittak, Medve Kristóf olyan erős lett, hogy három csapással levágta az ördögnek mind a kilenc fejét.

Pár pillanattal később Medve Kristóf érezte és hallotta, hogy remeg és dög a föld. Most a legidősebb ördög, a megkötözött lány férje jött, ő neki tizenkét feje volt. Megérezve az idegen szagot és megpillantva az öccsei holttestét, azonnal körülnézett és rávetette magát Kristófra. Ő bátran védekezett és hadonászott a kardjával, de amikor levágta az ördög egyik fejét, annak a helyén azonnal egy újabb nőtt. Kristóf már kezdte elveszteni az erejét, erőt akart szerezni a hordóból, de az ördög olyan vadul harcolt, hogy nem volt rá ideje.

Ekkor azonban jó ötlete támadt, és megkérdezte az ördögöt:

„Te nem engeded meg a szolgálidnak, hogy délben megpihenjenek?”

„De, megengedem.”

„Akkor mi is pihenjünk meg egy kicsit!”

Már az ördög is elfáradt, és ezért egyetértett Medve Kristóffal. Az ördög kifújván magát, ivott a vizes hordóból, Kristóf pedig gyorsan húzott pár kortyot az erőt tartalmazó hordóból.

Miután ittak, tovább harcoltak. Ekkor Medve Kristóf olyan erős volt, hogy az első kardcsapással mindjárt hat fejét vágta le az ördögnek. A többi is olyan gyorsan levágta, hogy arra sem volt idő, hogy újak nőjenek a helyükben. Ekkor kiszabadította a megkötözött lányt.

Ezután felhúzta az ujjára a gyűrűt, felkötötte a kendőt. Medve Kristóf ekkor beültette a kosárba és megparancsolta Fanyüvőnek és Hegydöntőgetőnk, hogy húzzák ki. Amikor azok kihúzták és meglátták a szép lányt, nem eresztették vissza a kosarat, hanem elkapván a lányt, elszaladtak.

Kristóf ezután sokat barangolt a pokolban. Egyszer egy fán megpillantott egy kicsike embert, akinek a szakálla egy tölgyfába szorult. Egész testében remegett. Medve Kristóf megkérte, hogy mutassa meg a pokolból kivezető utat, és megígérte neki, hogy kiszabadítja a szakállát a tölgyfából. Az emberke két ajtóra mutatott és azt mondta, hogy menjen a jobboldalin, az egy barlang, és ott kijut.

Kristóf megvizsgálta a baloldali ajtót, de látta, hogy ott nagy tűz ég, ezért a jobboldalin ment ki, ahogyan az emberke mondta. Ment, mendegélt, majd kijutott a barlangból egy királyi vár mellett. Bement és munkát kért, a csatornaásókhoz került.

A csatornát csodálatosan gyorsan ásta, széleset és mélyet, hogy mindenki csak csodálta nagy erejét. Maga a királylány is kiment megnézni a csodálatos csatornaásót. Kristóf a kendőbe tette a kapott gyűrűt, hogy mások ne lássák meg a drágaságot. Kristóf, amint meglátta a királylányt, felismerte azt, akit ő szabadított ki az ördög karmai közül.

A lány őt nem, de a kendőjét felismerte. Levette a kendőt és akkor meglátta a gyűrűjét is. Ezután bevezette Kristófot a várba az apjához és elmondta, hogy a csatornaásó az ő megmentője.

Később Medve Kristóf megesküdött a királylánnyal, és amikor meghalt az öreg király, ő lett a király és boldogan éltek, míg meg nem haltak.

HALLGASD MEG, MIT MOND ANYA!

(Klauszi, ko mâte saka!)

Hol volt, hol nem volt, egyszer egy kecskebak, egy kos, egy gúnár, egy kakas és egy kandúr útra kelt, de az erdőben érte őket az éj. Ekkor megállapodtak, hogy építenek maguknak egy kunyhót.

A kecske a szarvaival kezdett mindjárt gerendáknak fákat dönteni, a kos homlokával az ágakat tördelte, a macska a karmaival mohát szedett, hogy azzal majd betömjék a réseket, a kakas a folyóparton nádat szedett, a gúnár nagy szárnyaival a tetőfedő szerepére vállalkozott.

A kunyhó így módon egy-kettőre készen is lett. Vacsora után mindannyian lefeküdtek: a kos a kemence elé, a macska a kemencére, a gúnár a padló közepére, a kecske az asztal végébe, a kakas a karzatra. Az útitársak hamarosan békésen álomba merültek.

Éjfél körül egy anyafarkas két kölykét vezette, hogy megtanulják a mesterségüket, és egyszerűen csak eljutottak az újonnan épült kunyhóhoz.

„No, ez valamilyen csoda!” kiáltott fel. „Reggel, amikor erre jártam, itt még semmit sem láttam. Mintha a földből nőtt volna ki valamilyen varázslatos módon.”

„Mama, menjünk be, nézzük meg, hogy ki lakik a kunyhóban!” kérték a kis farkasok.

„Nem, nem, gyermekeim! Mindenütt, csak nem itt, ha nem akarunk veszélybe kerülni.”

Az anyafarkas ezek után elsietett a folyóparton egy kis dombhoz, ahol bal oldalára feküdt és mindjárt elaludt. Az egyik kis farkas azonban visszatért a kunyhóhoz és bement. A kecskebak, lévén egy büszke férfi, azonnal rátámadt a szarvaival a tolakodóra, hogy minden ablaküveg megcsendült. Minden társa felébredt, és siettek illően fogadni a vendéget: a kos a homlokával az oldalát nyomta, a gúnár belecsípett a bundájába, a macska előre ment és a karmaival az arcába kapott, de a kakas, aki sötétben nem látott, csak kiabált: „Kukurikú! Hol van, hol? Adjátok ide!”

Reggel a farkas megkérdezte a fiát, hogy ki tépte ki a haját? Hol történt vele ilyen szörnyűség?

„Igen, mama, amíg te aludtál, én elmentem megnézni, hogy mi olyan jó abban a kunyhóban, de mihelyt kinyitottam az ajtót, valaki egy vassal a falhoz nyomott, más valaki a bordáimat nyomogatta, a harmadik elkapta a sörényemet és egyszerre két ostonnal vert, a negyedik a szemembe köpött és az arcomat karmolásztá, az ötödik csak egyre ismételte: »Hol van, hol van? Adjátok ide!« Még jó, hogy ettől el tudtam menekülni.”

„Semmi baj, fiacskám. De miért mentél oda? Nem megmondtam nektek, hogy ne menjetek oda?”

A SZOLGA MEG AZ ÖRDÖG

(Kalps un velns)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy szolga, aki egy alkalommal lovakat legeltetett egy tó partján és a lovak zablóját tekergette. Ekkor előjött a tóból az ördög s megkérdezte a szolgától, hogy mit keres itt. Az azt felelte, hogy a hegyet löki bele a tóba. Az ördög kérlelni kezdte, hogy ne tegye azt, mert akkor nem fog tudni hol élni. Sok pénzt ad neki, csak ne lökje a hegyet a tóba.

A szolga beleegyezett, átvette a pénzt és megígérte, hogy nem teszi meg, amiről beszélt.

De ekkor az ördög össze akarta mérni az erejét a szolgálával, hogy ki tud magasabbra dobni. Az ördög felhozott a tó fenekéről egy nagy, nagyon nagy kalapácsot és olyan magasra dobta, hogy nem lehetett látni.

Most a szolgának kellett feldobnia, de ő nagyon jól látta, hogy fel sem tudja emelni azt a kalapácsot, ezért elgondolkodott, megragadott egy fatörzset, felnézett a magasba:

„Nyissátok ki a menny kapuját, hogy bedobhassam a kalapácsot!”

Az ördög ezt hallva, megrémült: inkább ne dobja be, mert az a nagyapja birodalma! A szolga elnevette magát, és eleresztette a fatörzset. De az ördög továbbra is csak azon volt, hogy mérjék össze az erejüket. A legény beleegyezett, de megjegyezte, szívesen megbirkózik, de hogy ne legyen baja, inkább birkózzon meg a bátyjával, ki tudja, talán legyőzheti. „Igen, igen!” egyezett bele az ördög.

A szolga megmutatta neki a medvét, aki ekkor éppen egy bokor mögött a sárban feküdt. Az ördög összeverekedett a medvével, míg az majdnem minden csontját össze nem törte. Az ördög azonban még mindig nem elégedett meg, most versenyfutásra ösztökelte a szolgát. Az így szólt:

„Én fussak te veled? Jobb, ha az öcsémrel futsz versenyt.”

„Rendben van,” egyezett bele rögtön az ördög.

Ekkor a legény bemutatta neki a nyulat, aki éppen ott feküdt egy bokor alatt. Az ördög futásnak is eredt a nyúlal, de még csak körül sem nézett, amikor a nyúl már megtett egy jó darab utat, ő pedig még mindig szinte az előbbi helyén állt. Az ördög még mindig nem nyugodott meg, ezért elvezette a regényt egy sétára a tóparton. Mentek, mendegéltek, és egyszerre csak megpillantottak két boronát. „Hát ezek meg kicsodák?” - kíváncsiskodott az ördög.

„Ezek az apám fésűi”, felelte a legény. „Ma reggel itt járhatott és biztosan itt felejtette ezeket.”

„Ej, kicsoda derék fésűi vannak az apádnak”, csodálkozott el az ördög, és a hajába akasztotta a boronákat, az egyiket jobbról, a másikat balról.

Ezután tovább mentek, és megpillantottak két csónakot a tavon.

„Ezek az apám bocskorai. Amikor ma reggel erre szántott, levette azokat, hogy beáztassa.”

„Micsoda bocskorai vannak a te apádnak” mondta az ördög és felvette az egyik csónakot az egyik, a másikat a másik lábára.

Elindultak ismét, de nem jutottak messzire, mert villámlani s dörögni kezdett, az ördög szörnyen megrettent.

„Nem kell semmitől sem félned. Itt nem messze van az apámnak egy taposómalma, ahol kancák dolgoznak, de az egyiknek elkóborolt a kölyke, és az párszor felnyerített, a csikóját keresi.”

Az ördög megnyugodott. De nem sokáig, mert ismét megdördült az ég és villámlott. Az ördög továbbra is remegett, de a legény próbálta megnyugtatni.

„Ne félj, ne félj, ez a malom.”

De harmadszor is megdördült az ég és az ördög teljesen kikészült.

A legény boldogan ment tovább, hogy így túljárt az ördög eszén.

A VARÁZSSZÓ (Brīnumu vā)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy fiatalember, aki egyszer elindult, hogy bejárja a világot. Egy este éppen egy erdőben járt, amikor rábukkant egy kunyhóra. A kunyhó üres volt, csak egy nagy láda volt benne. Azt remélte, hogy talál benne valamit, ezért kinyitotta, de nem volt benne más, csak egy másik láda, és abban egy másik, és így tovább, végül egy egészen kicsi dobozt talált, abban pedig egy kis papírszelet volt. Az írás kiszáradt, és úgy tűnt, mintha ezt kérdezné:

„Mit kívánsz, uram?”

Az utas azt mondta, hogy ételekkel teli asztalt szeretne. Mindjárt teljesült is a kívánsága: a kunyhóban megpillantott egy ételekkel telerakott asztalt. Evés után az utas arra gondolt álmosan, hogy ha a láthatatlan szolga adott egy asztalt ételekkel, most hozhatna egy ágyat. Most ezt olvasta: „Szolga!”

A szolga mindjárt megjelent és megkérdezte: „Mit kívánsz, uram?”

Puha ágyat kért. A kívánsága azonnal teljesült. Másnap reggel ismét szólt az utas: „Szolga!”

„Mit kívánsz?” hallatszott a hang.

Az utazó mindjárt azt felelte, hogy egy várat akar a király vára mellett, de az legyen előkelőbb és szebb a király váránál. Így is történt. A király vára mellett megjelent egy másik, annál előkelőbb és szebb vár. A királynak nem tetszett, hogy a vára mellett egy idegen, még pompásabb vár áll. A király hadat üzent az ifjú királynak. Az öreg királynak hatalmas hadserege gyűlt egybe, de a fiatalnak még hatalmasabb. Amikor ezt meglátta, az öreg úgy döntött, hogy nincs értelme a harcnak, békés úton kell rendezni az ügyet. Feloszlatták a hadseregeket és békét kötöttek.

A királynak volt egy szép lánya, akit azonban senki sem mert feleségül kérni. Egy nap az utazó megparancsolta a szolgálójának, hogy hozza el az ágyával a királyi várból a királylányt, de úgy, hogy fel ne ébredjen.

Másnap reggel a király megparancsolta a szolgálóknak, hogy hozzák vissza a lányát. Ekkor az utazó elment megkérni a kezét. A király nagyon gőgös volt, és ezért odaadta a lányát. Előkelő lakodalmat tartottak. Az esküvő után az ifjú király boldogan élt a feleségével, de egy napon megjelent a szolga a királynál: „Tisztelt uram, egész idő alatt csak téged szolgáltalak. Minden kívánságodat teljesítettem, de most én szeretnék kérni tőled egy apróságot.”

A király megkérdezte, hogy mit kíván. A szolga azt felelte, hogy szeretné visszakapni azt a kis papírt, ami a dobozban volt. „Ja, igen, vedd csak vissza!”

Éjjel az utazó felébredt és szörnyen fázott. Elcsodálkozott, hogy hogyan lehet a várban ilyen hideg. A királyné is felébredt, és ő is csodálkozott, hogy ilyen hideg van a várban. Amikor kivilágosodott, meglátták, hogy nem a várban vannak, hanem a régi kis kunyhóban. Ekkor az utazó így szólt a feleségéhez: „Menj vissza a szüleidhez, mert te hozzá vagy szokva az előkelő élethez, de én itt maradok és tovább megyek majd.”

És ezután mindketten a korábban megszokott módon folytatták az életüket.

VARÁZSPÁLCA (*Brīnuma kūjiņa*)

Hol volt, hol nem volt egy földesúr, akinél élt egy fiú. A fiúnak a fehér kecskét kellett legeltetnie, de nem volt hozzá kedve. Az úr megparancsolta a fiúnak, hogy vigye el a kecskét legelni. A fiú elment a kecskével, megállt mellette és sírva fakadt. Jött arra egy öregember, megkérdezte:

„Fiam, miért sírsz?”

„Az úr megbüntet, ha nem legeltetem a kecskét.”

„Ne sírj, fiam, tessék, itt ez a pálca, szúrd bele a földbe, a kecske ott marad mellette, el nem megy sehová.”

A fiú beszúrta a pálcát a földbe és maga hazament. A kecske ott marad a bot mellett, sehová el nem ment. A gazda ismét elküldte a fiút a kecskével. A fiú megharagudott, kiment a rétre, kivette a földből a botot és visszaindult. A kecske azonban nem maradt ott, ment a bot után és bement az udvarba.

Szombat este volt. A fürdőben befűtöttek, a férfiak le is vetkőztek, de még a lányok fürödtek. A fiú beszúrta a botot a földbe a fürdő mellett, maga meg bement, hogy megfürödjön, és ekkor megijedtek a lányok. Sikongva kiszaladtak mindannyian, de az egyik belebotlott a kecskébe, és ott is maradt, nem tudott tovább menni. Ekkor odaszaladt segíteni egy másik lány, de az is ott maradt, nem tudott tovább menni. A fiú, miután megfürdött, fogta a botját és elindult hazafelé, de a botot követte a kecske, a kecskét meg a lányok. Amikor hazaért, e szavakkal fogadta a gazda: Hová vezetted ezeket a lányokat?

„Nem én vezetem őket, a kecske vezeti, én csak a botot viszem,” felelte a fiú.

A gazda odaszaladt, hogy segítsen a lányoknak, de ő is odaragadt. Éppen mentek el egy úr palotája előtt. Amikor az úr meglátta, kiszaladt, megkérdezte a fiút: „Hová viszed a gazdát?”

„Én sehová sem viszem, a lányok viszik őt, a lányokat a kecske, én csak a botot viszem.”

Az úr odament, hogy segítsen a gazdának, de ő is odaragadt. Ekkor a fiú az egész kíséretével ment át a városon. Abban a városban élt egy király, akinek volt egy lánya, akit senki sem tudott megnevetetni. A király éppen a napokban hirdette ki.

„Aki megnevetteti a lányomat, annak adom feleségül, és megteszem királlyá.”

No, jöttek is ilyenek meg olyanok, hogy megnevetessék a királylányt, de akármit is tettek, a lánynak az ajka még csak meg sem rezzent. A fiú útja éppen ennek a királylánynak az ablaka alatt vezetett. A királylány, amint ott hímzett az ablakban, egyszer felemelte a tekintetét, és csodát látott - egy fiút egy bottal, a bot mellett egy kecskét, a kecske mellett lányokat, a lányok mellett egy gazdát, a gazda mellett egy urat. Ezt látva hangosan felnevetett és hívta a királyt:

„Apa, apa, nézd csak, milyen nevetséges!” És a nevetésének nem volt vége.

A király azonnal behívta a fiút:

„Te leszel a vőm! Megtartjuk a lakodalmat, majd elülsz én helyettem a trónon.”

Ekkor a fiú ráütött a bottal a kecskére, az elment a bottól, ráütött a bottal a lányokra, azok elmentek a kecskétől, és így tovább, míg az úr is el nem ment a gazdától. Mindenki hazament ezután, de a legény bement a királyi várba, megtartották a lakodalmat és ezután jól gondját viselte a kecskének.

EGY MADÁR ELVITT EGY EMBERT A MÁSIK VILÁGBA (*Putns ievilna cīlvē citāpasaulē*)

Hol volt és hol nem volt, élt egyszer egy ember, aki sokat beszélt és gondolkodott az örökkévalóságról. Sehogyan sem, értette, hogy hogyan lehetne örökké élni.

„Már egyetlen egy év is nagyon hosszú idő, és ha egy ember leél hatvan-hetven évet, akkor már véget ér az élete és meg kell halnia.”

Így gondolkodva, egyszer elment az erdőbe. Ott meghallott egy madarat énekelni, és addig kereste, míg meg nem találta a fát, amin a madár dalolt. A kicsi madár tarka és nagyon szép volt, és csodálatosan énekelt, amilyent még sohasem hallott. Hosszú ideig nagy örömmel hallgatta a madár énekét, és csodálta magát a madarat is. Miközben énekelt, a madár széttárta a szárnyait és elrepült.

Az ember is kiment az erdőből és haza akart menni. Ugyanazokat a hegyeket és völgyeket látta, de a mezők, a fák és az épületek teljesen másminenek voltak. Semmit sem ismert meg. Az emberek is idegenek voltak, egyiket sem ismerte és azok sem ismerték őt.

Végül elment a paphoz és elmesélt neki mindent, amit látott és hallott. A pap ekkor a régi templomi könyvben elolvasta, hogy száz évvel ezelőtt ebből és ebből a házból elment egy ilyen és ilyen férfi, aki bement az erdőbe és eltűnt.

Tehát az alatt az idő alatt, amíg ő a madár énekét hallgatta, száz év telt el. Az ember ekkor megértette, hogy milyen lehet az örökkévalóság.

A MESTER-TOLVAJ LOVAT LOPOTT (*Meistara zaglis zog zirgu*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy gazdag földesúr, akinek volt egy erdésze, aki nagy tolvaj volt - ha egyszer eltervelte, hogy valamit el fog lopni, azt el is lopta.

Egy napon arra gondolt, hogy magának az úrnak a lovait fogja elloponi. Tudta, hogy az úr a feleségével délután bejárja a kertjét, hogy megnézze a fákat és a bokrokat, ezért az erdész elment a parkba, az út szélén kikeresett pár nagy bokrot és alájuk bújt, és várta, hogy az úr elhaladjon mellette. Amikor megjelent az úr, az erdész egy nagyon szép madárdalt kezdett fütyülni. Az úr ezt meghallotta, kiszállt a hintóból, hogy megkeresse a csodálatos madarat. Közben az erdész egyre távolabbra ment, és amikor az úr a madarat keresve messze ment, az erdész beugrott a hintóba és elhajtott.

Egy másik földesúr, amikor meghallotta ezt a történetet, gúnyolódni kezdett, hogy a bölcs úr hagyta magát, hogy egy ostoba erdész kirabolja. Az első úr megharagudott, azonnal maga elé hívatta az erdészt, és megkérdezte, hogy mit fog most elrabolni. Az erdész gondolkodás nélkül rávágta, hogy a jegygyűrűjét.

Amikor lefeküdtek aludni, a földesúr és a felesége elgondolkodott, hogy hová rejtsek a gyűrűket. Előbb arra gondoltak, hogy a szájukba veszik, de rájöttek, hogy könnyen lenyelhetik. Ezután megegyeztek, hogy egy kis selyemzacskóba teszik, amit az úr a kezében fog tartani.

A tolvaj megint elgondolkodott, hogy hogyan hajtsa végre a tervét. A halottasházból kihozott egy holttestet, odament az úr hálósobája ablakához és hallgatózott, hogy mi is történik bent. Az úr a feleségével éppen megegyezett és indultak lefeküdni, de valamit meghallottak, arra gondoltak, hogy a tolvaj ott van az ablaknál, de az, mivel okos volt, a holttestet támasztotta az

ablaknak. A földesúr felkapta a puskáját és lőtt, a holttest mindjárt a földre zuhant. Az úr megörült, hogy a tolvajnak már vége, és mondta a feleségének, hogy fogja a gyűrűket, amíg ő kimegy és elviszi a halottat.

A tolvaj az ajtóban várta, hogy a földesúr kimenjen. Azután odament a nő ágyához és ezt mondta: „Add ide a gyűrűket, beteszem a komódba, már nincs kitől félni, hiszen a tolvaj már nem él.”

A nő azt gondolva, hogy ez a férje, odaadta a gyűrűket és a másik oldalára fordult, hogy hamar elaludjon. Ekkor a tolvaj fel-alá kezdett járkálni a szobában. Végül az asszony megkérdezte, hogy miért nem fekszik le. Az erdész azt felelte, hogy nem jön a szemére álom, talán azért, mert agyonlőtt valakit, inkább kimegy az ebédlőbe enni valamit, hogy gyorsabban el tudjon aludni, majd kiment, zsebre vágva a gyűrűket.

Egy idő múlva az úr elásta a holttestet és bement boldogan a szobába, levetkőzött és már éppen akart lefeküdni, amikor arra gondolt, hogy a gyűrűket az asztalra teszi, ezért szólt a feleségének, hogy adja oda neki azokat. A felesége azt mondta, hogy már odaadta. Ekkor mindketten megértették, hogy ellopták a gyűrűket.

Másnap az erdész visszavitte a gyűrűket, amiért szép jutalmat kapott. Pár nappal később arról beszéltek a földesurak, hogy az erdész lehet a tolvaj, és akkor ott volt a pap is, aki csak nevetett rajtuk. Amikor a pap elment, az urak magukhoz hívták az erdészt és nagy jutalmat ígértek neki, ha a paptól is ellop valamit. Az erdész sokáig gondolkodott, majd kijelentette, hogy magát a papot fogja elrabolni.

Az erdész hazament, fogott egy zsákot és kis gyertyákat tett bele, majd kiment a folyópartra, összeszedett nagyon sok kis rákot, elment a templomhoz és halkán bement. Ott a rákok hátára ragasztotta a gyertyákat, és szabadon engedte őket, maga pedig angyalnak öltözött és járkálni kezdett.

A pap, amint kinézett az ablakon, meglátta, hogy világosság van a templomban, elment megnézni, meglátta a templomban járkáló gyertyákat és az oltáron az angyalt. Az angyal azt mondta neki, hogy kérje az Istentől a bűnei megbocsátását, mert egyébként nem jut be a mennyországba. A pap tiszta szívből fohászkodott az Istenhez, végül az angyal megmutatta a zsákot, hogy menjen bele, ő abban felviszi a mennybe. A pap azonnal be is mászott a zsákba. Az angyal megígérte, hogy leteszi a kapuban és azt mondta neki, hogy maradjon nyugodtan, míg ki nem nyílik a kapu, majd mondja ezt: „Megbántam a bűneimet, eresszetek be a mennyországba!”

A tolvaj elvitte a zsákot a földesúr ajtajához. Reggel az úr kiment, amikor a pap meghallotta, hogy kinyitja valaki az ajtót, így szólt: „Megbántam a bűneimet, eresszetek be a mennyországba!”

A földesúr kinyitotta a zsákot és megpillantotta benne a papot. Az erdész ezért nagy gazdaságot kapott, amin egész életét boldogan, gazdagságban élte le.

A CITERÁS ÉS A TENGER-ANYA

(Koklētājs un jūras māte)

Hol volt, hol nem volt, egyszer tengerészek úsztak a tengeren. Az egyik tengerész jól játszott a citerán. És egyszer az történt, hogy egy széllokés a vízbe sodorta a citerást a hangszerével. Úszott az, kapálózott, de végül csak lesüllyedt a tenger fenekére, ahol valami csillogót látott. Közelebb ment, hát ott állt egy hatalmas borostyán-vár, különböző drágakövekkel díszítve.

Elgondolkodott, hogy bemenjen-e vagy ne? Abban a pillanatban kinyílt a várkapu és kilépett egy gyönyörű lány, drágakő-koszorúval a hajában.

„Mitől félsz? Gyere be! Ez a Tenger-anya vára, itt semmi bántódásban sem lesz részed.”

Bement, körülnézett. Milyen csodálatos minden! Minden ragyog, csillog, maga a Tenger-anya is olyan szép, hogy ránézni is alig lehet. Végül a kezébe nyomta a citerát, hogy játsszon. Már éppen játszani akart, amikor odaugrott hozzá a Tenger-anya egyik lánya és a fülébe súgott:

„Ne citerázzál, ne citerázzál, mert akkor a Tenger-anya táncolni kezd, de attól a tenger vize nyugtalanul hullámozni kezd, kilép a medréből, és elönti a víz majdnem az egész világot. De ha az anyám nem hagy békén, akkor a húrokat húzd meg annyira, hogy az első érintésre elpattanjanak.”

A citerás meg is húzta jó erősen a húrokat, és mihelyt csak hozzáért, megpattant az egyik. Nincs mit tenni, ki kell menni a partra. Estére a Tenger-anya megnyugodott, és a citerást is lefektette a lányok szobájában. A citerásnak megtetszettek a lányok, de különösen az, aki a tanácsot a fülébe súgta. És az most ezt mondta:

„Engem Melnupének hívnak. Ha lefekszel, ne fordítsd felém az arcodat, mert meghalsz!”

Jól van, a citerás szót fogadott és mindjárt elaludt. Reggel felébredve nem tudta, hogy mi történt. A Melnupe zöld partján találta magát a citerájával.

A FÖLDESÚR FIA EGY MOSTOHA LÁNYT VESZ FELESEGÜL

(Kēniņš prec pameitu)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy földesúr, akinek a fia meg akart nősülni, de nem tudta, hogy kit válasszon magának. Elment a jóshoz, aki ez mondta: „Járd be az egész országot, és találj magadnak egy olyant, aki szégyenében nem emeli rád a tekintetét!”

Rendben is van. Másnap átment egy falun, ahol két lány: egy édes lány és egy mostoha lány mosott. A mostoha lány mosott, csak mosott, fel sem emelte a tekintetét, míg a másik tágra nyitott szemmel nézte, hogy hová megy a legény. Ekkor a legény bement a gazdasszonyhoz: „Vezesd be a lányt, aki mos, fel sem néz! Feleségül akarom venni.”

A nő azonban a saját lányát vezette be. A legény megérezte, hogy a nő becsapja őt, ezért ismét elment a jóshoz tanácsot kérni. Az ezt mondta neki: „Mindkét lányt küldd ki a Daugava partjára, ott lesz egy nyírfa törzsében egy arany fejsze. Az lesz az igazi, aki elhozza a fejszét.”

Jól van. Először a nő édes lánya ment a Daugava partjára, ott megtalálta a nyírfát és a törzsében a fejszét. Ki akarta azt venni, de a fejsze a levegőbe repült és nem hagyta, hogy a lány megfogja.

A lány sokáig kínlódott, majd szitkozódni kezdett: „Te gazember! Nem engeded, hogy megfogjalak!”

A fejsze még magasabbra repült, és a lány dolga végezetlenül ment haza.

Ezután jött a mostoha lány. A fejsze ekkor is felrepült a levegőbe, de a lány kérlelni kezdte: „Fejsze, fejszécske, ne repülj el! Mi lesz velem? Ne repülj el, kedves fejszécske!”

A fejsze hallgatott a lány szavára, visszatért a fa törzsébe, és megengedte, hogy a lány megfogja.

De a gazdaasszony már a kapuban azt nézte, hogyan ne engedje meg a mostoha lánynak, hogy bevigye az arany fejszét a házba. Be sem engedte a lányt a házba, mindjárt ráparancsolt, hogy hozzon vizet. A lány elment vízért, de közben az arany fejsze beleesett a kútba.

Ekkor a gazdasszony panaszkodni kezdett a legénynek, hogy milyen semmirekellő a mostoha lánya: az aranyat a kútba dobja. A legény erre így felelt: „És aztán! Most küldje el a lányokat a tengerpartra. Ott áll egy arany tölgyfa, amin gyémánt makk terem - azt veszem feleségül, aki idehozza a makkot.” A gazdasszony lánya azonnal kezdte volna szedni a makkot, de mihelyt csak hozzáért egyhez is, a tölgyfa felemelkedett a levegőbe, a lány kiabálni kezdett: „Gazember! Nem engeded, hogy hozzád érjek?”

A fa pedig csak még magasabbra emelkedett, ezért a lány makk nélkül tért haza.

Ekkor elment a mostoha lány. Akkor is a levegőbe emelkedett a tölgyfa, de a lány kérlelni kezdte: „Tölgyfa, tölgyfácska, miért emelkedsz a magasba, miért nem szánsz meg engem? Add nekem a gyémánt makkjaidat!”

És a fa adott is neki egy halom makkot. A lány elindult hazafelé, a makkok csillogtak, és legény már messziről meglátta. Azonnal kiment a kapuba, a gyémántokat vivő lányt felkapta és hazavitte az apjához.

A KIRÁLY KEDVES LÁNYA

(Kēniṇa mīlā meita)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy király, akinek három lánya volt. Ő mindegyiket szeretete, de legjobban a legkisebbiket. A testvérei irigykedtek ezért, és ezt mondták:

„Ő soha semmi különös dolgot nem tett apának, és mégis őt szereti a legjobban,”

A király egyszer felszólította a lányait, hogy csináljanak valamit és vigyék el neki azt, amit a legmegfelelőbbben tartanak. A legidősebb lány egy arany jogart adott át, mert úgy vélte, hogy az illik a legjobban egy királyhoz. A középső lány egy szépen kihímzett inget adott, a legkisebb pedig egy fatálon egy csipet sót.

A király megharagudott és elkergette a lányt. Az beállt egy királyhoz szakácsnőnek és olyan finom ételeket főzött, hogy a király nagyon megkedvelte.

Egyszer vendégek voltak a királynál és eljött az a király is, akinek a lánya volt a szakácsnő. Amikor mindenki asztalhoz ült, a szakácsnő az apjának felszolgált az ő legkedvesebb ételét. Miután enni kezdett, felugrott és így kiáltott: „Ki látott még ilyent? Ez az étel teljesen sótlan, vezessék ide a szakácsot!”

A király legfiatalabb lánya megállt az apja előtt és így szólt: „Apám, nem emlékszel, hogy azt mondtad, hogy a királynak nem való a só, és elkergettél hazulról? Most látod, hogy neked is szükséged van sóra?”

A király felismerte a lányát, minden az eszébe jutott, átölelte és bocsánatot kért. A királylány átöltözött, és ezután folytatódott a lakoma a következő napig. Mindenki boldogan ment utána a saját várába. Ezután a király még jobban szerette a legfiatalabb lányát.

A KIRÁLY KERTÉSZÉ

(*Ḳēniṣa dārznieks*)

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy férfi jólétben és boldogan a feleségével egy kis házban. Különösen egy nyári napon érezte magát nagyon boldognak, hogy még délig sem jött a szemére álom. Míg a felesége ott feküdt, ő fogta a puskáját és elment a közeli erdőbe vadászni. Az erdő szélén előjött egy nyúl, aki kedves hangon kérlelte, hogy ne löje le, inkább szegődjön el hozzá béresnek.

„Miért mennék el hozzád, ha magamnak ott van a kis házam és a kedves feleségem!”

„De ha leég a házad és a feleséged meghal?” kérdezte a nyúl.

Délután a vadász hazatért, és látta, hogy a háza leégett és a felesége meghalt. Most nagyon nagy volt a bánata, de amíg ott szomorkodott, már is ott termett a nyúl és felfogadta. Végül beleegyezett és egy félév alatt egy egész zsák aranyat összegyűjtött a béréből. A nyúlnál csak az volt a munkája, hogy három bogrács alatt tüzet kellett gyújtani és etetnie kellett egy lovat: háromszor vízben lisztel és egyszer zabbal. De a következő héten megtévedett és a liszt helyett is zabot adott. A ló megette a zabot, de nagyon nyugtalan lett és odahívta a gondozóját, a fülébe súgta:

„Testvér, nem jól mennek nálunk a dolgok, mert megszegettük az úr parancsát. Azonnal válaszd szét a hajad háromfelé, majd minden üstbe mérj ki egy adagot és gyűjtsál jó tüzet. Utána jól töröld meg egy kendővel a hajad, meríts kását. Majd fogd a kefémet és a porolót, majd siess vissza hozzám!”

Miután a férfi mindezt elvégezte, már az istálló előtt találta a lovat, felnyergelve. A hátán a gondozója, és máris repül, mintha szárnya lenne, át a sáron, a vízen. A vízbe a bokájánál mélyebbre nem süllyedt a lába. Estig így repültek. Estefelé a föld szörnyen döngeni és zúgni kezdett. Egy kicsit hátranézett a lovas és nagy hegyeket pillantott meg a háta mögött. A hegy tetején maga az ördög állt. Az ördög, amint megpillantotta a lovast, dörgő hangon így szólt:

„Most az enyéim vagytok!”

Az ördög le akart szaladni a hegytetőről, hogy elkapja a lovast. A ló még időben odaszólt a lovasának:

„Dobd le a hátad mögé a kefémet!”

A férfi mindjárt meg is tette. Az ördög, aki ott rohant mögöttük, megbotlott és eltörte a nyakát.

Másnap a föld ismét dobogni, zúgni kezdett. A lovas, amint hátra nézett, maga mögött most csak egy olyan nagy és sűrű erdőt látott, amin még csak egy csepp eső sem fér át. Az ördög a másik oldalról törte az erdő fáit, ropogást, recsegést lehetett hallani. A ló most azt a tanácsot adta az embernek, hogy dobja le maga mögött a porolót. Amikor ezt megtette, az erdő kitört fái azonnal újra kinőttek.

Harmadnap ismét döngött a föld. Amint hátranézett a lovas, azt látta, hogy az egész környéket tenger öntötte el. Az ördög, mivel képtelen volt átkelni rajta, elkezdte lefetyelni a sós vizet. Itta, itta, de bármennyi is fért belőle a hasába, egyszerre csak szétdurrant, és elfeküdt a vízben. A ló, amikor megértette, hogy az ördögnek vége, így szólt:

„No, most megmenekültünk! Én azonban nem tudok emberré változni mindjárt, mert már kilenc éve elvarázsooltak. No semmi, akkor átváltozom egy nagy kővé, és te, ha felemeled azt a nagy követ, megkapsz tőlem mindent, amit csak kívánsz.”

A férfi ekkor elbúcsúzott a megmentőjétől és elment a városba, ahol elszegődött a királyhoz kertésznek. Másnap, harmadnap az ifjú kertész, amikor befejezte napi munkáját, arra gondolt, hogy leveszi a fejről az ördög üstjére kötözött kendőt. Mindjárt az udvarban meg akart fésülni, de amint fésülte a haját, a kertben egyszerre olyan világos lett, hogy maga is megijedt. A királykisasszony ebben a pillanatban a kertben járt és nagyon elcsodálkozott a kertész hajának a csillogásától. Éjjel arra gondolt, hogy amíg alszik a kertész, ő odamegy, hogy alaposabban megnézzé annak a fejét, hogy mitől fénylik az. Három éjszaka próbálkozott, míg negyedik éjjel sikerült levenni a fejről a kendőt és ekkor meglátta, hogy a kertésznek aranyból és gyémántból van a haja.

A királylány reggel azonnal megkérte az apját, hogy adják valakihez feleségül. Az apa bele is egyezett, más királyok fiait hívatta. A vendégeket sorban bevezette a palota nagytermébe. A királylány mindenkire odament és kijelentette, hogy egyikük sem tetszik neki. Ekkor a király összehívatta a generálisokat és más magasrangúakat, de ezekkel ugyanez történt. Ezt hallva az apa megharagudott, és összehívott mindenkit, aki még nem volt nős. Most olyan hosszú volt a sor, hogy három napig tartott, hogy a királylány végigjárja. De ott sem találta a megfelelőt. Hát most mi legyen?

Hívni kellett az özvegyeket. A király meg is tette, és a lány a tömegből keresés nélkül kivezette a kertészt. Az apja ezt látva annyira megharagudott, hogy elkergette a lányát a kertésszel együtt az erdőbe. A pár nevetve ment el, az erdőben egy kunyhót építettek és nagyon boldogan éltek a szegénységükben. Eljött az ősz, és mindketten meglátták, hogy ebben a házikóban télen akarva - nem akarva megfagynak. Mindketten sokáig gondolkodtak.

„Semmi baj!” kiáltotta végül a férfi. „Hol van a követem?”

Mindketten elmentek a kőhöz segítséget kérni. A férfi egy nagy bottal a kezében felemelte a követ. A kő alól azonnal nagy hadsereg lépett elő ezüst páncélban és megkérdezték:

„Mit kívánsz, parancsnok?”

„Azt parancsolom, hogy indítsatok háborút az apósom ellen.”

A király megpillantva egy ilyen nagy hadsereget, három királyt hívott segítségül. De a veje hadserege mindenkit levágott, majd visszament oda, ahonnan jött. Ekkor az öreg király öt királyt hívott segítségül, de a veje, amikor felemelte a követ, arany páncélba öltözött nagy hadsereget kapott. Ekkor mind az öt királyt levágták. Az öreg király csodálkozott, hogy ki lehet az az idegen király, akit öten nem tudnak legyőzni.

Ekkor hét királyt hívott segítségül. De ez a hét sem tudta megsegíteni, mert a veje gyémánt páncélba öltözött hadsereget hozott, és mindenkit lekasaboltak egyetlen egy katona kivételével. Ez, sejtve szomorú végét, a híd alá bújt.

A befejezett háborúskodás után a gyémánt páncélos hadsereg vonult vissza oda, ahonnan jött. Maga a parancsnok, az idős kertész, szintén lassan-lassan ment visszafelé. Akkor előmászott a híd alól az utolsó, megmenekült katona, és a kardjával beleszúrt a vezér lábába. Míg a sebesült azon gondolkodott, hogy mit is tegyen, a katona már árkon-bokron túl volt. Elszaladt az öreg királyhoz közölni, hogy mit tett.

Ez alatt az idő alatt a gyémánt páncélos hadsereg már a kő alá ért, és az az egy a sebet bekötötte, ahogyan csak tudta. Az öreg király nézte a sebesültet, és olyan tiszteletet tanúsított a dicső és hatalmas hadvezér iránt, hogy a saját zsebkendőjével bekötözte a sebet, és még vendégségbe is meghívta magához. Ez az ő jó szívéről tanúskodott és nem teljesen, mert úgy gondolta, hogy az ismerősöknek van még elegendő idejük.

A király ilyen nagy vendégeskedés után mintegy sajnálatból elküldte a kocsisát az erdőbe, hogy hozza vissza elkergetett lányát és vejét. A kocsis befogott egy lovat a kocsiba és elment, de a vő visszaküldte a kocsist és azt üzenete a királynak, hogy ő elmegy a saját lovaival a saját kocsiján. A kocsis visszament és elmesélte, hogy a király vejének a lábán ott volt a király kendője.

„No így van!” mondta a király. „Majd meglátjuk.”

Hamarosan a vő a feleségével megérkezett gyémánt kocsin és húsz lóval. Az öreg király megörökönyödve szaladt ki a veje fogadására és mindjárt kérte, hogy mutassa meg a lábát. Az meg is tette. És ekkor az öregnek tágra nyílt a szeme. Ekkor olyan kedves lett a vő, mintha sohasem lett volna kertész. Kilenc év múlva a kő is visszaváltozott emberré, és ezután mindannyian boldogan éltek a királyi udvarban.

KECSKE A MENYASSZONY

(Kaziņa par līgsvu)

Hol volt, hol nem volt, egyszer egy fürdőházban lakott egy öregember a feleségével. Öregsükre mindketten megvakultak és ezért nem látták, hogy mit esznek, be sem tudtak gyújtani, sem megágyazni, sem kitakarítani. Nyomorúságukban az öregek panaszkodtak: „Ha legalább egy fiunk lenne, aki törődne velünk, a gondunkat viselné.”

Egy este az öreg megszomjazott. Így szólt: „Látod, asszony, ha lenne egy lányunk, az mindjárt elmenne a kútra.”

Mihelyt az öregember kimondta ezeket a szavakat, jött egy fehér kecske, és így szólt: „Én vagyok a ti lányotok, hozok vizet, begyűjtök, szedek gombát, számócát, rendbe teszem az ágyat, kitakarítom a szobát!”

Amikor az öregek hallották ezeket a szavakat, sírva fakadtak. A kecske azonban rájuk szólt: „Csitt, csitt! Mit sírtok itt? Mindjárt hozok vízecskét, vágok rózsécskét, főzök kásácskát.”

A kecske feltette a szarvára a vödört, hozott vizet, tüzet gyújtott, finom, édes kását főzött, és az öregek elé tette. Az öregek jól laktak, köszönetet mondtak a kecskének, és egész éjjel úgy érezték magukat az ágyban, mintha a mennyországban lennének.

Így tartott ez sokáig. Egy szép napon a lányok összebeszéltek, hogy elmennek számócát szedni. A kecske a szarvára tűzte a kosárkáját és ő is elment a lányokkal. Délre a lányok kosarai csak félig voltak, de a kecskéé akkorra már megtelt.

A kecske egy nyárfáról lehántott egy kis kérget, de hamarosan az is tele lett. Éppen egy másik fáról akart kérget hántani, amikor egy fényes hintó jött, és megállt a kecske mellett. A hintóból kiszállt egy nagyúr és megkérdezte: „Miféle kecske vagy te, hogy ennyi számócát szedtél?”

„A fürdőházban élők lánya vagyok, anyácskának és apácskának szedem a számócát.”

Az úr felkapta a kecskét és elment vele a fürdőházba. Az öregeknek sok pénzt ígért a kecskéért, de azok így feleltek neki: „A kecskét semmi pénzért sem adjuk el!”

Végül az úr beleegyezett, hogy az öregek is ott legyenek a házában, azok elmentek hozzá a kecskével együtt.

Az öregek számára ott minden új és drága volt.

Egyszer az úrnak egész hétre el kellett mennie. Megkérte a három nővérét, hogy egy időre vegyék magukhoz a kecskét. A két idősebb hallani sem akart róla; a legfiatalabb azonban jószívű volt: szívesen magához vette, sőt még selyem párnákra is fektette. A következő héten hazament a földesúr és elmesélte a nővéreinek, hogy ezen meg azon a birtokon nagy lakomát rendeznek, el kellene menni. A lakoma napján az idősebb nővérek már készen is álltak az indulásra, de a legkisebb kijelentette a bátyjának: „Menjete csak, én itthon maradok a kecskével.”

Azok hárman el is mentek. Este, amikor leszállt a sötét, a kecske megszólalt: „Nem megyünk mi is el?”

A lány ezt hallva megremegett, mert képtelen volt felfogni, hogy egy kecske beszélni tudjon.

„Ej, kecskécském, az eszembe sem jutott volna, hogy egyszer hallak megszólalni.”

„Hát, kedvesem, csak ne mondd meg a nővéreidnek, a bátyád tudhatja, de szigorúan meg kell fogadnia, hogy senkinek se mondja el. A testvéreid keményszívűek. De mondd csak, elmegyünk, vagy nem!”

„Elmennék, de hogyan?”

„Semmi, csak várj!”

A kecske kiment és mekegni kezdett. Azonnal ott termett egy négylovas ezüst hintó, két kocsissal, két szolgálval. A szolgák mindkettejüknek ezüst ruhát vettek elő. A kecske levette magáról a kecskebundát, kifordította, megrázta. Felvette az ezüst ruhát és szép lánnyá változott. A kocsisok megrázták az ostorukat és egy-kettő, a hintó nekiiramodott, és egyszerre az összegyűltek elcsodálkoztak, honnan kerültek ide. A kecske gazdája táncra kérte a kecskét és magában így gondolkodott: „Ha megszerezhetném ezt a szép lányt, mindjárt feleségül is venném!”

Mindjárt kérdezgetni is kezdte, de semmit sem mondott, hogy honnan jött és miféle. No, ha nem árulja el, az úrnak más ötlete támadt - titokban megparancsolta két lovasának, hogy álljanak készen, és kövessék majd az ezüst hintót, hogy kifürkésszék, hová való a hintó. De ez sem sikerült, mert az ezüst hintó egy szempillantás alatt eltűnt, mintha nem is lett volna.

Ők ketten már régen otthon voltak, átöltöztek, lefeküdtek, míg az úr a két nővérével csak másnap reggel ért haza.

Az idősebb nővérek még át sem lépték a küszöböt, amikor már ez volt az első szavuk: „Nem is gondolod, hogy mit láttunk! Eljött egy ezüst hintó ezüst hercegkisasszonyokkal. Meg akartuk tudni, hogy kicsodák ők, honnan jöttek, de nem tudtuk, mert eltűntek, ahogyan megjelentek. Húgocskám, teneked is vannak látomásaid?”

„Mi van a nagy látomásokkal?”

Egy idő múlva egy másik gazdag úr rendezett lakomát, amire maga a királyfi is hivatalos volt. A lakoma napján az idősebb nővérek úgy siettek, hogy szinte egymás sarkára léptek, de a legfiatalabb ismét ezt mondta a bátyjának: „Menjete csak, menj a nővéreimmel, én itthon maradok a kecskével.”

Azok elmentek. Mihelyt besötétedett, a kecske kiment a házból, felmekegett, és azonnal megjelent egy arany hintó négy lóval, két kocsissal és két szolgálval. A szolgák arany ruhát hoztak: a kecske levette kecskebundáját, felvette az arany ruhát és szép lánnyá változott. A kocsisok mindjárt megcsattogtatták ostorukat, és egy-kettő, a hintó el is ment: mindenki meglepetten nézte, honnan került ide. A kecske gazdája táncba vitte a kecskét, a királyfi pedig a legkisebb nővért. Amikor így táncoltak, mindketten erre gondoltak: „Milyen jó lenne feleségül venni ezt a szépséget.”

A királyfinak annyira megtetszett az úr legkisebb nővére, a kecske gazdájának pedig az, aki már korábban is megtetszett. De mit tesz ez? Csak nem árulta el, hogy honnan jött. Úgy döntött ismét, hogy a lovasait utána küldi, de hiába - a hintó mintha ködbe veszett volna!

Másnap az idősebb nővérnek hazatértek és mondják: „Képzeld el húgocskám, mit láttunk! Most egy arany hintó jött, arany hercegkisasszonyokkal, de hová tűnt, nem tudjuk. Maga a királyfi is meg akarta tudni, de nem bukkant a nyomára. Láttál már ilyesmit?”

„No, hát ez aztán egy nagy látvány!”

Egy idő múlva a királyfi rendezett lakomát és mindenkit meghívott vendégségbe. A lakoma napján az idősebb nővérek úgy sietnek, hogy szinte egymás sarkára lépnek, de a legfiatalabb ezt mondja a bátyjának: „Menj csak, menj a két nővérünkkel, én itthon maradok a kecskével.”

Azok elmentek. Amikor besötétedett, a kecske így szólt a legfiatalabb lányhoz:

„Tudd meg, húgocskám, ma este véget ér az engem sújtó varázslat, hogy kecske legyek. Most gyémánt ruhába öltözöm, és abban megyek el. Tedd te is ezt! A kecskebundámat betekerem a kendőbe és átadom a szolgának, és megparancsolom, hogy amíg mi a lakomában leszünk, égesse el azt.” Ekkor a kecske kiment, mekegni kezdett és azonnal ott termelt egy gyémánt hintó négy gyémánt lóval, két kocsissal és három szolgálával. Az egyik szolgának a kecske átadta a kecskebundát, és megmondta neki, hogy égesse el azt, míg ők a lakomában lesznek. „De nézd, hogy mi fog történni, mert akkor egész életedre boldogtalan leszel!”

Ezek után ők ketten gyémánt ruhába öltözve beszálltak a hintóba, és egy pillanat alatt meg is érkeztek a királyfi palotájához. Amikor bementek, mindenki elámult, hogy honnan kerültek ide. A kecske gazdája táncba vitte a kecskét, és a fülébe súgta: „Bárcsak feleségül vehetnélek!”

Mihelyt kimondta ezeket a szavakat, a kecske odament a legfiatalabb lányhoz, a fülébe súgta: „Azonnal menjünk haza, mert az én kecskebundám megy össze!” és azonnal el is tűntek, mintha ott sem lettek volna.

Reggel futva megérkezik a földesúr, a legkisebb húga gyémánt ruhában megy ki elébe és kérdezi: „Akarod látni a kecskédet?”

„Akarom, akarom, de mondd meg nekem, hogy honnan van ez a ruhád? Vagy nem te voltál ott a királyfi bálján?”

„No, akarod, hogy megmutassam a kecskét?”

Amíg így beszélgettek, kijött a kecske, megmutatta magát. Az úr látva, szinte elájult. Húga ekkor elkezdte elmesélni neki a dolgot. Mindenki nagyon örült, csak az idősebb nővérek érezték magukat kényelmetlenül. A kezüket tördelték, és nagyon sajnálták, hogy rosszul viselkedtek a kecskével szemben.

Másnap a király, tudomást szerezve a történetekről, elment a földesúrhoz és azonnal elrendelte, hogy tartsák meg az esküvőt. Micsoda lakodalom volt az! A királyfi és a legfiatalabb lánytestvér az asztal egyik végén, az úr és a volt kecske az asztal másik végén ült.

Az öregek, akik régen a fürdőházban laktak, szintén ott voltak a lakodalomban, a földesúr alig tudta megköszönni nekik, hogy annak idején eljöttek hozzá.

-&-